Kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 52 TEMMUZ 1993

300.000 TL. (KDV DAHİL)

KADINLAR, DÜNYANIN MÜLTECİLERİ

birinin oğlu askere gitti, birininki dağa çıktı

DÖNMEDİLER

Merhaba,

Abdullah Öcalan davasının karar aşamasında. Öcalan'ın idam edilip edilmemesi tartışmasına indirgenen meselenin pek çok veçhesinden biri de, öldükleri söylenen otuz bin insanın yakınlarının, özellikle de annelerin dinmek bilmeyen acıları. Karşı kamplarda savaşıp ölen iki genç insanın anneleri anlattılar yaşadıkları cehennemi, evlat acısının kampı, milliyeti, etnik kökeni olmadığını bize göstererek. Biz onların söylediklerine ekleyecek bir şey bulamadık.

24 Haziran Perşembe gecesi, dergiyi bağlıyoruz. 26 Haziran Cumartesi günü Bilsak'ta Kadın Barış Forumu yapılacak. Bu önemli forumun haberini size ancak Ağustos sayımızda iletebileceğiz. Aynı güne denk düşeceği için, yayımlayamadığımız bir haber daha var: Bağımsız Kadın İnisiyatifi, Karabük'ün Ovacık İlçesi'nde beş Telekom görevlisinin telefonları dinleyerek, kadınlara şantaj yoluyla tecavüz etmelerini telgraf çekerek protesto etme çağrısı yaptı. Kadınlar 26 Haziran günü, saat on birde, Galatasaray Postanesi'nin önünde toplanarak İç İşleri Bakanlığı'na ve Kadın Bakanlığı'na birer telgraf çekecekler.

Geçen sayımızın orta sayfasında dört kadın cinsellikte arzunun nasıl oluştuğunu, nasıl belirlendiğini konuşmuşlardı. Bu orta sayfanın konusu ise somut olarak cinsellik sırasında kadınların nelerden uyarıldıkları ve nelerden hoşlanmadıkları.

Eşcinseller ve heteroseksüeller aşkı farklı mı yaşıyorlar? Aşk heteroseksüel bir kurum mu? Aşkın dönüşmesi, bugün yaşandığından farklı bir biçimde yaşanması konusunda düşünüyorsak, bu soruların yanıtı önemli. Ayşe'nin "Aşk Heteroseksüeldir" başlıklı yazısı bu soruları ele alıyor.

Tarih sayfalarımızda, keşfedilmeyi bekleyen bir kadın var. Madeleine Pelletier nin adını duymayanımız çoktur; buruk ama mücadeleci öyküsünü okuduktan sonra onu unutmamız zor.

Bu sayımızda da farklı alanlarda çaba gösteren, başarılı olan kadınlar var. Dergimize ilk kez yazan Ayşegül Sönmez, Tracey Emin'le ilgili izlenimlerini aktarıyor. Ayrıca Figen Şakacı ve Gülbahar'la da söyleşiler var.

Kadınların kadın oldukları için yaşadıkları sorunlar göç yolunda da peşlerini bırakmıyor. Filiz Kerestecioğlu, İran'dan gelen mültecilerin iltica başvurularının sonucunu beklemek üzere geçici olarak yerleştikleri Nevşehir'e gitti ve "dünyanın mültecileri" kadınlarla konuştu.

Ağustos'ta görüşmek umuduyla.

Pazartesi lokali her zaman açık

Her yerde bulabildiğiniz, çay, kahve, dolma, beğendi ve her yerde kolay kolay bulamayacağınız çikolata sufle, fırında kalamar, balık köftesi, topik, lor böreği, ege otları, subye...
Fiyatlar uygun, personel şahane.

Mesajlarınızı bekliyoruz
pazartesidergi@superonline.com

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Özcan askere gitti, Tahsin dağa. Karşı kamplarda girdiler savaşa; ölümde birleştiler, annelerini dinmeyen bir evlat acısında biraraya getirerek.

bitsin artık!

Binnaz Canik'le Edirnekapı Şehitliği'nde tanışıyoruz. Ask
beri haftada en az iki gün buraya geliyormuş.
Barış Anneleri İnisiyatifi'nde buluyoruz.

Yirmi yedi arkadaşını kurtardı. Zaten gazetede de öyle yazıyor, silah arkadaşları için canını feda etti, diye. Çocuklar hep öyle diyor, biz yaşıyorsak onun sayesinde yaşıyoruz diyorlar. Aslında o gece görev oğlumun değilmiş. Benim oğlum gündüzcüymüş, ama akşamcı arkadaşı hasta olmuş, ona, "Ben giderim," demiş. Kontrole gidiyorlar, ama bir gidiyorlar ki, karakolu basmaya gelenlerle karşı karşıya geliyorlar, o da komando çavuşu, "Yere yatın," diye bağırıyor. Onlar bir tepeye pusu kurmuş. Benimkiyle beraber bir çocuk daha öldü, o da bir evin tek çocuğuymuş. Benim çocuğumun elinde el bombası, bir de telsiz varmış, çünkü çok yakınında özel tim varmış ama orayı bile kaplamışlar haber veremiyor. Özcan'ın elindeki bombalar bitiyor, acemi çocuktan el bombası almaya giderken, işte orada şarapnel arkadaşının gözüne geliyor, arkadaşına, "Ahmet yaralandın mı?" diyor, oysa o da yaralanmış, farkında değilmiş, sonra düşüyor. Arkadaşları, "Sanki uyuyordu Ozcan," diyor. O gözünden yaralanan arkadaşı, "Özcan kalk buradan," diyormuş, Ozcan yaralandı sanarak. 95 senesi, Ağustos'un üçüydü.

Oğlum Şırnak'ta bir çatışmada ölmüş. Beş arkadaş ölmüşler. Sonra cesetlerim meydana getirip çamurun içine atmışlar. Çocukların yakınları cenazeleri almak istemiş, vermemişler. Biz İstanbul'dayız, bilmiyoruz, vermemişler cenazeleri. Orada öyle tutmuşlar çamurun içinde. Öldükten sonra da eziyet... Sonra götürmüşler, cenazeleri ne oldu bilmiyorum. Toprağın altında mı, nerede? 92 senesinde dağa gitti, iki, iki buçuk yıl sonra öldü.

Çatışma saat on ikide başlamış, oğlum ikide şey olmuş. Sabah saat altıda hemen haber verdiler. Tozkoparan Karakolu aradı, Maslak'ın numarasını verdi, eşim Maslak'ı aradı, "Buraya gelin," demişler. Eşim sinirlendi, oğlum öldüyse, "Öldü," deyin dedi. Ben bayılmışım. Çok korkuyordum çünkü.

Cezaevinde duydum öldüğünü. Akrabalarım var, ziyaretlerine gitmiştim. "Çocuğumdan haberim yok," dedim, "Şehit düşmüş," dediler. İnşallah yalandır dedim, çocuklarıma söylemeyeyim, gelinim çok gençtir, ona söylemeyeyim dedim, ama geldim, dayanamadım. Onlar gelince bağırmışım, etlerim yırtılmıştı sanki.

Ben daha oturup da orasını soramadım, oğlum orası nasıldır, diyemedim. Van Başkale'deydi, sınır karakolunda. İran sınırına yakın, 4 kilometre mesafede. Bana hep "Anne iyiyim," diyordu. Kız arkadaşına yazmış mektupta, "Temmuzu, ağustosu atlatırsam, yüzde elli şansım var hayatta kalmak için," demiş. Ağustosu atlatamadı. Çok karamsarmış mektuplarında. Onlara yazmış, "İlk operasyonda korktuk, sonra alıştık," diye. Hep açıkça yazmış, "Cehennem diyarı, sürgün diyarı," diye. Çocuklar diyor ki, "Köye arkamızı dönemiyorduk, adam gündüz imamlık yapıyor, akşam terörist," olacak iş mi? Bana, iyiyim, diyordu ama o askere gitti ben de yaşamadım. Evde biri gülse "Niye gülüyorsunuz," diyordum. Adam bana dedi ki, "Bu yemeği niye burnumdan getiriyorsun, tek senin mi çocuğun var?" "Değil ama ateş düştüğü yeri yakar," dedim, "Çok korkuyorum," dedim, korktuğum başıma geldi.

Dağa gitti, hiç haber alamadık. İki buçuk sene hiç haber yok. Hiç haber yok. Hep onları düşünürüz, üzülürüz. Hepsine üzülüyorum, yüreğimiz hep onlarla. Ne yerler, ne içerler, çorapları var mı ayaklarında, hep onları düşünürüz. Yediğimiz hep sırtımıza gider. Beynim zaten daha o zaman harabe oldu. Yakınlarımdan çok kişi gitti, amcamın oğlu, ablamın çocuğu. Bu bir savaş, sonuçlarını biliriz de, beklemeyiz tabii.

Benim oğlum sporla ilgilenirdi, işle ilgilenirdi. Televizyonda böyle izleyince, "Oğlum açık öğretime gir, korkuyorum," dedim. "Fena mı vatan için şehit olurum," dedi. Oğlum süper okuyordu, Kuleli'ye vereyim dedim, babası, tek oğlum var, limon satsın yanımda kalsın, dedi. Fen liselerine imtihan tuttu. Kaderin önüne geçer miydim, bilmiyorum. Yeni bir iş vardı, patronu buna, "Sen askerliğini yap gel," demiş, bir an önce askerlik bitsin, iş sahibi olsun istedi, sırf ondan gitti.

birinin oğlu birinin oğlu dönm

rdeki oğlunu kaybettiği 95 Ağustos'undan
lı. cuma mutlaka, arada da başka günler. Raife G.'yi ise
da dağdaki oğlunu 95'de kaybetmiş, mezarını bilmiyor.

askere gitti, dağa çıktı ediler

On yıla yakındır İstanbul'a gelmişiz. Çocuk buradan gitti dağa. Mardin'in Yardere köyündeniz, Kürtçe ismi Kurdis. Çok zulüm vardı, geldik buraya çalışmaya. Devamlı, "Terk edin burayı," diyorlardı. Bize baskı yapıyorlardı, "PKK'ye yemek veriyorsunuz," diyorlardı. Biz onları görmüyorduk bile, eziyeti bundan yapıyorlardı. Bizim insanlarımızı alıp götürüyorlardı, öldürüyorlardı. Köyden alıp götürüp öldürdükleri oluyordu. Orada kendi kuyumuzdan suyumuzu çekeriz, kendi tarlamızdan ekip yeriz, imkânlarımız vardı. Burada bir gün çalışmasan açsın, ben burada bu yaşımda çalışıyorum. Orada eziyet var, burada da eziyet var. Orada kendi toprağın işlemene izin vermiyor, geliyorsun buraya, burada da pilavcılık, midyecilik yapıyorsun. Oğlum pilavcılık yapıyordu, beş kere tepsisini döktüler, canına tak etti, çekti gitti. Askerlik yaşına iki sene vardı. Bize söylemedi. ma biz biliriz gittiğini. Gözümüzün önünde bizim insanlarımızdan beş kişiyi öldürdüler. Devamlı baskın, devamlı baskın. Bütün köyü yaktılar. Bütün yeşillik alanları yaktılar, hiçbir şey kalmadı. Burada eziyet olmaz, diye İstanbul'a geldik. Gelince eziyet bitecek sandık. Zulüm olmasaydı, onlara çıkmaya mecbur kalmazdı.

Tansu Çiller askerliği de uzatmıştı. On beş ay yapacaktı, sonra on sekiz ay oldu ama daha on beş ayı bitmemişti. Onun oğlu yalıda yaptı askerliğini, benim oğlum da vatan toprağını beklemeye gidiyor. Gerçi ben de milletvekili olsam tutar mıydım çocuğumu burada, İngiltere'ye yollardım, akılları başlarında değil, çocuk daha bunlar, benim çocuğum daha yüzüne jilet vurmamıştı, tıraş olmamıştı daha. Sanki elimiz kolumuz bağlandı, amcası vardı Ordu'da, her şeyi yapabilirdi, aslına bakarsan Tansu Çiller'in bayağı şeyiydi, Ordu'dan delege. Üç kere aradım, bahriyeli yaptır bunu, evin bir oğlu deyiver dedim, çok korkuyordum. Ama olmadı.

Şimdi gitti ya diğer evlatlarımız, biz de gidelim, diyor, şu gitti, bu gitti, bize zulüm yapıyorlar, biz de gidelim. Bizim işimiz böyle de zor. Bizim öyle bir zorluğumuz var. Köyden ayrılınca, Diyarbakır'a, Mardin'e gitmedik, uzak olsun dedim. Burada eziyet olmaz dedim, buradan dağa gitmez, dedim. Bize hiçbir şey demedi. Gitti.

Bir kız arkadaşıyla daha önce konuşuyormuş, kız evlilik istemiş, "Benim askerliğim var önümde," demiş, askerliğimi yapayım demiş, ayrılmışlar. Ben bilmiyordum, arkadaşları dediler ki, tabuta sarılan bir kız var. Liseden arkadaşıydı, o hep mektupların fotokopisini çekip verdi bana, okuyayım diye.

Karısını sevdi, memleketten getirdi. Bizde âdet böyle, küçük evleniriz. Bir çocuğu vardı, oğlum gittiğinde gelinim ikinciye hamileydi, iki aylık. Oğlum gidince gelinime kaç kere baskın yaptılar, eziyet verdiler, o da ister kocasını ama yok, altı kere, yedi kere gelinimin evine geldiler. Gelinim çok genç, benim üstümde oturuyor, çok üzülüyor. Torunum soruyor, "Herkesin babası var, benim niye yok?" diyor.

Buraya geliyorum hep ağlayan analar, hiç gülen ana yok burada. Onların da çocukları ölüyor ama oranın halkı öyle bir bilinçlenmiş ki, o Güneydoğu'daki insan, "Dokuz tane oğlum var, ben bunun ikisini PKK'ya vermişim çok mu?" diyor.

Dokuz çocuk var bende, altı kız, üç erkek. Tahsin en büyüktü. Ben onu çok seviyordum, o da beni çok severdi. Çok acı çekiyorum, bin tane çocuğum olsa, o benim yüreğim, o benim için sanki bir tane. Çok iyiydi. Ben dünyada yaşadıkça onu unutmam.

Yaşamıyorum, doktora gidip geliyorum, tahhl tahlil üstüne. Psikologa git, diyorlar, gitsem beynimi kazıttıramam ki. Ne faydası olacak? Kafamın içi hep onunla meşgul. Hele bu mahkemeden sonra sinirlerim ivice laçka oldu. Ne yemek yapabiliyorum ne bir şey, sinir hapı kullanmama rağmen. Kansızlık varmış, olaydan sonra patlak verdi. Ben öyle doktora gitmezdim, midemde ülser başlangıcı, şimdi endoskopi yapacaklar. Dert sahibi olduk, hasta olduk. Ensemdeki kireçlenme felce kadar götürürmüş.

Devamlı üzülüyorum. Ben ondan sonra çok

hastalandım, şimdi biraz geçti, ama boğazım hep ağrıyor, sesim çıkmıyor, vücudumda yaralar çıkıyor.

Komşularım iyi insanlar ama ben kendimi soyutladım. Komşuma gitmiyorum, tanıyor çünkü, orada büyüyüp yetişmiş çocuk, ben ağlasam o da ağlayacak. Evde monoton yaşıyorum. Şimdi bir kuşum var. O da sanki Allah'ın bir lütfu, üst katta komşuma çıkmıştım, ona geldi. Küçücük, koştu perdeye yapıştı, ben de kapıyı kapattım, uçamıyor daha. Kızlar önceden bana söylemişti, ben istemedim, alışırım, dedim, bir civciv öldü çok fena oldum, buna da üzülürüm istemiyorum, dedim. Akşam kızım geldi ona anlattım böyle böyle diye, çıktı yukarı. kuşu aldı geldi. Şimdi neler konuşuyor. Veterinere götürüp gözüne damla almıştım, "Hasta mısın, n'oldu kuşum?" dedim, şimdi benim dediklerimi tekrarlıyor, "Seni öpücem, öpücem," diyor. Adım Yeşim taktım, "Yeşim." diyor. Buraya geliyorum işte, burada gördüğüm yetiyor bana, bunalıyorum, boğuluyorum, kalabalığa giremiyorum.

Kızların üçü evlendi, şimdi çocuklarını okutuyorum, belim kambur oluyor, ama ne olacak? Haftada yirmi milyon lira alıyorum. Evimiz çok kötü, her şey tahtadır, bozuktur, biraz tamir ettirdik, şimdi kira vermiyoruz. Küçük çocuklar ev işine yardımcı oluyorlar, her işi ben yapıyorum. Biz düşünüyorduk belki köyümüze geri döneriz, ama sonra bütün köyümüzü, evimizi yaktılar, geri dönemedik. Barış olsa, eziyet bitse çok isteriz geri dönmek. Kimsemiz kalmadı ki, kimin yanına gidelim. Asker üstümüzü arar, niçin geldiniz buraya, der, eziyet yapar. Köyde şimdi kimse yaşamıyor. Tek bizim mi öyle, binlerce köy aynı. Benim kızımın kocasına 36 yıl verdiler, hep evini bastılar, alıp götürdüler, dört yıldır yatıyor, altı tane çocuğu var, elli milyon ben gönderdim, ne olur ki benim gönderdiğim parayla. Mersin'de o da. Analarla konuşuyoruz, zulüm bitsin, diyoruz. Hepsi üzülüyor çocuklara.

Oğlumu da çiçek gibi büyüttüm. Sanki burada çocuğum büyüyormuş gibi geliyor. Küçükken nasıl yetiştirdiysem, öyle bakıyorum buraya. Bir gün aksatmıyorum. Sanki özene bezene onu büyütüyorum gibi. Nasıl küçükken aman bir şey olmasın diye büyütüyorsun, mezarını da öyle. Hep buradayım, çiçekleri getirdim şimdi, vazosuna. Pazartesi geldim, baktım vazoda çiçekleri yok, salı günü tekrar geldim. Onunla konuşuyorum, demin geldim, "Oğlum hastayım geciktim," dedim, erken. gelirdim yoksa. Allah kimseye göstermesin, evlat acısı zor.

Cenazesini görseydim, belki... Ama cenazesini görmedim, çok zoruma gidiyor. Nerededir, hangi toprağın altında? Her akşam ağlıyorum. Fotoğrafına bakıyorum, onunla konuşuyorum, sonra yatıyorum.

Apo asılsa ne olacak, asılmasa ne olacak, benim çocuğum bana geri gelecek mi? İmralı'ya gidebilseydim soracaktım Apo'ya, "Ankara'da niye aramadın bunu, şu anda halep (Hadep demek istiyor) parti kurdu, sen de kurabilirdin, niye dağlarda, taşlarda askerlere yönelttin?" Ben onu soracaktım. Hadep parti kuruyor işte,

Ankara'da arayın hak. Dağda, taşta çözülür mü bu? Dağ çözüm müydü yani? Hiç gereksiz bir kavga içinde. İsteyin, hakkınızı Ankara'da arayın, büyüklerden arayın. Biz bunları istiyoruz. deyin ya, ayaklanın, halk ayaklansın, Güneydoğu ysa Güneydoğu ayaklansaydı keşke. O insanları bekleyen kişiye kurşun sıkılır mı? Şu anda Hadep parti kurdu, sen de belki onların başına geçerdin. Olmaz mıydı, olmaz mıydı yani? Yirmi yaşında fidan gibi çocuklar gitti. Bunlar bir şey bilmeyen çocuklar, bunlar genç çocuklar. Milletvekili Ankara'da oturmasın, gitsin Güneydoğu'da dolaşsın, neyi eksik, neyi var. Ben şurada İstanbul'un kaç tane milletvekili var bilmiyorum, bir cuma günü gelip nasılsın, dediklerini duymadım. Bir nasılsın, deseler belki benim gönlümü alırlar, ben bir şey istemiyorum. Apo yakalandı ama başka Apo çıkıyor. Dağlarda niye arıyorlar, bıraksın silahları, gelsinler Ankara'ya. Hadep'e seçim hakkı vermiş mi, Hadep kurmuş mu partisini, Hadep'e yönlensinler. Herhalde içeriye girecek bunlar, herhalde milletvekili olacaklar. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı var, bunların hepsi aynı yerden, Güneydoğu, Doğu Anadolu Bölgesi'nden insanlar. Girsinler milletvekili olsunlar, haklarını arasınlar, Güneydoğu'da suyumuz yok, desinler. Bak kaç tane paket açtılar. Derler ki Çanakkale... Çanakkale Savaşı'nda hepimiz çoluk çocuk, kadın erkek savaştık. Şimdikiler çok küçük. Niye siz dağlara yolluyorsunuz, bırakın da gelin, gelin de girin bir şeyler yapın. Bırakın silahınızı. Asker ne yapsın, halkı korumak için duruyor. Siz ne istiyorsunuz allahaşkına dağlarda. Ne istedin, siyasi bilimler fakültesinde okuyordun, bunlara ne gerek vardı. Türkçe de çıkardı, Kürtçe de çıkardı, hepsi çıkardı. İsyan edesim geliyor bazen, sanıdan isyan edesim geliyor. niye ölüyorlar, artık başka anneler ağlamasın istiyorum.

Televizyonda görüyorum asker annelerini, çok üzülüyoruz. Onlara da çok üzülüyorum. Devlet bir hak versin, bu eziyet bitsin, ne onların çocukları ölsün, ne bizimkiler ölsün. Aramıza bir hak koysunlar, ne biz askere gidelim, ne onlar askere gitsin. Köyüme döneyim, eziyet olmasın... Herkese üzülüyorum. Hem ölüsünü göremedim, hem de bu kadar eziyet. Bizim insanlarımıza hayvanlar gibi, insanlar gibi de il... Bölge'de de bize eziyet ediyorlar, buraya geliyoruz, burada da eziyet ediyorlar. Çocuklarımızın cenazesini alamıyoruz. Bütün bu eziyete rağmen, bu eziyetin üzerine biz yine barış istiyoruz. Bir sürü çocuklar var, benimki öldü bari başkasınınki ölmesin.

Filiz Koçali

Kadından sorumlu erkek bakan

Hükümetin kadınsız olmasının oldukça ilginç sonuçlarından biri kadın sorunlarından sorumlu devlet bakanının da mecburen bir erkek olması. Bu göreve getirilen Hasan Gemici, *Milliyet* gazetesinde yayımlanan söyleşisinde Duygu Asena'ya şunları söyledi: "Şimdi ben kabinede niye kadın bakan yok sorunuzu anlıyorum. Ama bu konulardan sorumlu bakan niye kadın değil sorusuna katılmam mümkün değil. O zaman diğerlerini de tartışmak lazım. Mesela enerji bakanlığını erkek mi yapsın, kadın mı?

Hasan Gemici kadınlarla ilgili pek çok sorunu ele almayı düşündüğünü ifade ediyor: Medeni Kanun'da değişiklikler; Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne Türkiye tarafından konan çekincenin kaldırılması; töre cinayetlerinde on sekiz yaşından küçüklere yapılan ceza indirimlerinin suçu teşvik etmesi; annesiyle birlikte cezaevinde kalan çocukların sorunları. Hasan Gemici'nin kadınlara ciddi vaadleri de var: "Mesela peş peşe kadın sığınmaevleri açmaya başlayacağız, İstanbul'daki sayıyı artıracağız... İstanbul'da toplum merkezleri açıyoruz. En son Sultanbeyli'de açtık, 2 bin metrekarede kadına ev ekonomisinden, nüfus planlamasına, ana çocuk sağlığından çeşitli meslek, beceri kazandırmaya kadar çok yönlü eğitim veriliyor. Bunlar hep bizim kadına yönelik çalışmalarımız, zaten işin içerisindeydik."

Hasan Gemici kadın sorunlarından sorumlu bakanın bir erkek olmasında tuhaf bir şey olmadığını söylerken hiç inandırıcı olmasa da, kadınlar bu vaadleri bir yere kaydetsinler!

"Protesto ediyorum!"

Beyoğlu 2. Sulh Ceza Mahkemesi, Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı'nın. "Devletin kuvvetlerini tahkir ve tezyif" eden ibareler bulunduğu gerekçesivle vaptığı, 21 Haziran 1999 tarihli başvuru üzerine, 5680 sayılı yasanın ek: 1-2 maddeleri uyarınca *Mehmedin Kitabı* adı altında bir araya getirilen, Güneydoğu'da savaşmış askerler ve asker aileleri ile söyleşileri içeren kitabı toplatma kararı verdi.

Nadire Mater'in kaleme aldığı *Mehmedin Kitabı-Güneydoğu'da Savaşmış Askerler Anlatıyor* isimli kitap, Nisan 1999'da Metis Yayınları'nca yayımlanmış ve bugüne kadar dört baskı yapmıştı.

Nadire Mater, kitabının toplatılma kararma tepki göstererek bir basın açıklaması yaptı. Basın açıklamasının bir kısmı şöyle: "İfade özgürlüğünün kaba bir ihlali olmasının yanı sıra, bu karar aynı zamanda düşüncelerim öğrenmeye asla gerek görmeden bu savaşa ölmeye gönderdiklerimizin kendileri, hayatları, savaşları ve gelecekleri hakkındaki ilk kez söz alışlarına duyulan tahammülsüzlüğün de göstergesi. On beş yıldır Türkiye'de yaşanan savaşta otuz bin insan yaşamını yitirdi. Bu savaşla ilgili herkes, devlet adamları, askerler, politikacılar, ABD ve Avrupa'nın önde gelenleri, insan hakları savunucuları, yazarlar, gazeteciler, hatta PKK lideri Öcalan konuştu, düşüncelerini ve tercihlerini medya aracılığıyla engellenmeden açıklama fırsatı buldular. Ama sıra, bu trajedide en yakıcı rolü üstlenen sıradan insanların, yaşadıkları gerçekler üzerinde konuşmalarına ve düşüncelerinin halk tarafından bilinmesine gelince, karşımıza bir kez daha yasakların kalın duvarı dikilmekte gecikmedi."

Erkek-ürkek testi

Kadınsız hükümet döneminde, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda yapılan tartışmaların üslubu kadınsızlığı yansıtır nitelikte. Memur zamlarının tartışıldığı toplantıda, FP'li Osman Polat'ın, "Erkek-ürkek test edeceğiz," ifadesi FP, MHP arasında erkekliği ispat yarışıyla sonuçlandı. Bilindiği gibi, erkeklik-ürkeklik konusu, ilk olarak Merve Kavakçı'nın ve Nesrin Ünal'ın türbanla yemin edip etmeyecekleri tartışmasına bağlı olarak ortaya çıkmıştı. Bu tartışma sonuçlanmış olsa da, FP'li ve MHP'li milletvekillerinin "erkeklik" temasına rağbet etmeye devam edecekleri anlaşılıyor. FP'li Aslan Polat'ın "test" çağrısına MHP'li Ali Uzunırmak'ın yanıtı,"Biz erkekliğimizi istediğin yerde ispatlarız," oldu. Polat mesajı aldı ve yanıtladı: "Bunu müstehcen anlamda söylüyorsan, buna istediğin yerde varım." Düelloda hamle sırası MHP'ye geçince, Hakkı Duran partisinin erkekliğini kanıtlamaya Mevlana'dan bir alıntıyla başladı: "Er kişi erkek aslan gibi kükreyen değil, işin akibetini görebilendir." Sonra da, akibeti görenler olarak, bu sözlere layık olmaya çalışacaklarını belirtti. Bu arada kadınların akibeti zaten malûmdu ama, memur maaşlarının akibeti de kimin daha uzağa işeyeceği tartışmasında düğümlenmiş oldu. Bu arada kadınsız hükümetin artık türbansız olan milletvekili Nesrin Ünal, "MHP kadını ayrı görmez. Bir organın bir eli erkekse, bir eli de kadındır. Ve siz bunun birini koparırsanız o insan iş göremez. İşte MHP kadına bu önemi vermektedir." diye dursun! O MHP hangi MHP'dir, o organ hangi organdır biz bilemedik.

"Ecevit, kötünün iyisi"

57. hükümette tek bir kadın yok. Kadın ve aileden sorumlu devlet bakanlığının başında bile bir erkek var. Doğrusu pek çok açıdan bizim bu hükümetten zaten umudumuz yoktu ama bazı kadın kuruluşları özellikle de "laik" bir hükümet olduğu gerekçesiyle hükümete açık destek vermişti. Ecevit hükümetini destekleyen kadın kuruluşlarından Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Genel Başkanı Sabiha Kuşçu'ya sorduk.

Hükümette hiç kadın bakan yok.

Evet, dernek olarak bayan parlamenterlerle bir öğle yemeğinde buluştuk, bu konuyu da tartıştık. Yine de 75 yıllık Cumhuriyet tarihinde en fazla kadın parlamenterin olduğu bir meclis.

Şimdi milletvekili sayısı arttığı için böyle, sayı olarak fazla ama oran olarak en fazla değil.

Evet, oran olarak değil, sayı olarak. 550 parlamenterden 34'ü bakan, yani 17 parlamentere bir bakan düşüyor. 22 kadın parlamenter var, ama bir tek kadın bakan yok.

Bunu neye bağlıyorsunuz?

Onu liderlere sorun. Kadın parlamenterler de üzgün. Işılay Saygın bununla ilgili basın açıklaması yaptı, bu hükümeti kerhen destekleyeceğim, diye. Biz de üzgünüz. Karar mekanizmalarına katılmak, sorumluluğu paylaşmak, çocuklarımızın geleceği hakkında söz sahibi olmak isteriz biz de. Uluslararası toplantılara kadınları temsilen bir erkek katılıyor, olacak iş mi? Çağdaş bir ülkeyiz biz, İran değiliz.

Siz bu hükümeti desteklediniz değil mi?

Hükümeti desteklemek ayrı konu. Kritik bir dönemde kuruldu, kurulması gerekirdi. Ama biz kadınsızlığını desteklemedik. Fakat bunun için de sokağa dökülmedik tabii. Bunun hesabını zaman içinde liderler verecek.

Ecevit bugüne kadar beş hükümet kurdu, hepsinde de kadın yok.

Ta bunu tek başına kurmadı. Yine de sayın Ecevit'e teşekkür ediyoruz. Hiç değilse seçilecek yerlerden 12 hanımı aday gösterdi. Diğerlerine bakarak teşekkür ediyoruz, kötünün iyisi. Kadınlar olarak yüzde 20 oranını neden tutturmayalım.

Bu işi liderlerin tutumuna bırakmak yerine kota gibi garantileri savunmak daha doğru değil mi?

Kotayla filan hallolmaz, yolu nedir biz de bilmiyoruz, yolunu bulsak biz de yapacağız. Erkek egemen bir toplum. Kadın lider var, onun partisinden 4 kadın parlamenter seçildi. Bu yüzden Ecevit'e kadın düşmanı diyemem.

Bir yemekten söz ettiniz? Neydi bu yemek?

Teamül haline geldi. Seçim biter, biz parlamenter kadınları öğle yemeğine davet ederiz. Bu defa davetiyeleri elden gönderdik, aldıklarına dair imza aldık. 5 kişi katıldı, 5 kişi mazeret bildirmek için telgraf çekti. 12 kişiden ses çıkmadı. Üstelik davetiyede de "Ülke sorunlarını tartışmak, tanışmak için," diye belirttik. Yemek yiyelim, dağılalım değil yani. Yemekte bütün ülke sorunları, kadın sorunları masaya yatırıldı. Derneğimizden katılanlar ve parlamenterlerimiz 31 kişiydik. 24 tane basın mensubu vardı, çok sevindirici.

Kadınlar, dünyanın mülteciler...

Dünyada kadın olmanın zor olmadığı bir yer biliyor musunuz? Geçen haziran ayında, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı nın çağırılısı olarak. kadın hakları konusunda "eğitim" vermek üzere Nevşehir'e gidene kadar, benim için bu sorunun cevabı "Hayır"dı. Şimdi ise, "Bin kez hayır," oldu. Çünkü Nevşehir'de hayatıma "mülteci kadınlar" girdi. Buna sevinmeli miyim, üzülmeli miyim, henüz bilmiyorum. Beni oraya davet ederek "suçuna ortak eden" arkadaşım Esra'ya içimden söylendiğim zamanlar oldu, ancak sonuçta hissettiğim şey o kadınları tanımaktan duyduğum mutluluk sanırım.

Nevşehir'de bulunan mülteciler, İran'dan gelen ve çoğunluğunu Bahailer'in (Müslümanlıktan farklı. Hz. Muhammed'in son peygamber olmadığını düşünen, kendi peygamberleri ve kendilerine göre kuralları olan bir dini oluşum) oluşturduğu bir topluluk. Bahailer'in yanı sıra Kürtler ve Azeriler de bulunuyor. Türkiye bu noktada bir istasyon çünkü bu insanlar Türkiye'ye yerleşemiyorlar. Türkiye'nin, batıdan gelenleri kabul etmek, doğudan gelenleri ise kabul etmemek gibi bir politikası var! Yalnızca. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) başvuruda bulunarak, başka ülkelere kabul edilmelerini bekledikleri süre içerisinde Türkiye'de konaklıyorlar. Bizim Nevşehir'de karşılaştığımız mültecilerin çoğunluğu Kanada, Avusturalya ve Amerika'ya gidecek, bir kısmının başvurusu kabul görmüş, bir kısmı beklemede, bazıları ise ret cevabı almış kişilerdi. Bu genel farklılıkların dışında hepsi mülteciler. Yani. BM Komisyonu'nun 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmesi'ne göre, "Ulusunun yaşadığı bölgenin dışında olan; ırk, din, millet, belirli bir sosyal grup ya da politik görüşe inanma nedenleriyle, baskıya uğramaktan kaçınan ve ülkesine dönmeyen ya da korkudan dönmek istemeyen kişi, ya da milliyeti belirli olmayan ve ülkesinden uzakta olan ya da korku nedeniyle dönmek istemeyen, istese de dönemeyen kişiler."

Evet hepsi mülteciler, ancak her yerde ve her şeyde olduğu gibi kadınlar için yalnızca mülteci olmak gibi bir "lüks" yok. Onlar, "...kaçış öncesinde, kendi ülkelerinde polis, ordu veya diğer görevliler tarafından kötü muameleyle karşılaşmış olabilirler. Ya da kendi grupları içindeki erkeklerin cinsel şiddetine maruz kalmış olmaları da mümkün. Kaçış sırasında, güvenlik güçleri, kaçakçılar ya da diğer mültecilerin saldırısına uğrayabilirler. Sınır bekçileri kadınları bazen uzun süre alıkoyup istismar edebilir. Kaçakçılar kadın mültecilere sınır geçişlerinde cinsel ilişki karşılığında yardım teklif edebilirler. Sığınılan ülke de mutlaka cinsel şiddetten koruma sağlamaz. Mülteciler kamplarda ya da kentsel yerleşimlerde yaşasalar da, bulundukları yerlerde otorite sahibi kişiler tarafından duvarlı durumlarından yararlanılmak istenerek cinsel şiddete uğrayabilirler."[1]

"...Baskı, zulüm, insan hakları ihlalleri, iç savaş ve karışıklıklar, bölgesel savaşlar nedeniyle, ülkeleri içinde yerlerini değiştiren ve ülkelerini terk eden kişilerin sayısı kırk milyonu bulmakta ve bunların yüzde seksenini kadın ve çocuklar oluşturmaktadır."[2]

"Cinsel ayrımcılık, sosyal ve kültürel önyargılardan kavnaklanan baskı ve zulüm, insancıl hukuk ve insan hakları ihlalleri, gayrı insani ve küçültücü muamele, kişi özgürlüğü ve güvenliğine yönelik tehdit ve tehlikeler, kadının bedensel ve ruhsal sağlığını bozan geleneksel zararlı uygulamalar, cinsel istismar ve şiddet, kadınları ülkelerini terketmeye zorlamakta ve onları bir başka ülkeye sığınmaya mecbur etmektedir."[3]

Evet, kadınlar mültecilik konusunda da erkeklerden farklı ve türlü ayrımcılığa maruz kalıyorlar. Üstelik evli olan birçoğu kocasına bağlı nedenlerle, sırf bundan dolayı da baskı yaşayıp göç etmek zorunda kalabiliyor.

> Herhangi bir dine ya da başkaca bir politik görüşe bağlı olmasak da cinsiyet ayrımcılığı sonucunda yaşadıklarımız bizleri bir anlamda "dünyanın mülteciler" yapıyorsa, hiçbir uluslararası kurum, metin ya da tanım bu gerçeği inkâr edemez.

Nevşehir'deki İranlı kadın mülteciler, okuyacağınız röportajlarda kendi sorunlarını kendileri anlattılar. Bu nedenle ben orada yaşadıklarından söz etmeyeceğim ancak bazı izlenimlerimi aktarmak istiyorum sizlere.

Programın ilk günü girdiğim kadınlar sınıfında genel olarak hak kavramından ve kadınlara yönelik şiddetten söz ediyordum. Kendilerine, "Mülteci kadınlar olarak, söz ettiklerimizin dışında ne gibi zorluklar yaşadımz?" diye sorduğumda, bir kadın aniden ayağa kalktı ve "Ben yalnız bir kadınım ve yalnız olmam nedeniyle burada sokağa çıkamıyorum, buradaki arkadaşlarımın kocaları ve belki kadınlar da bana iyi gözle bakmıyorlar. Yalnız bir kadın olarak mülteci olmak çok zor," dedi. Sonradan adını öğrendiğim Zühre, Kürt'tü ve yine nedenlerini sonradan öğrendiğim mülteciliği, açıkça kadın olmaktan kaynaklanan bir siyasi mültecilik durumuydu. Dini ya da başka bir politik nedenle terk etmemişti ülkesini. Ve zaten sonra kendisiyle yaptığım görüşmede de anlattığı gibi, kendi vatandaşlarının kafasında da bir soru işareti vardı: "Siyasi olarak değil, dini nedenlerle değil, öyleyse neden buraya mülteci olarak gelmişti." İlerleyen günlerde, boşanma ve velayet konusundan söz ederken bir kez daha söz aldı Zühre, "Çocuğumu yıllardır bana göstermiyorlar, o benim tek çocuğum ve başka çocuğum da olmayacak, ne yapabilirim?" diye sormak için. Bahai, Azeri va da Kürt, bütün kadınlar ağlamaklı oldu. Davanışma mülteciler arasında kendiliğinden oluşan bir durum değil ne yazık ki, özellikle de farklı nedenlerle orada bulunuyorlarsa. Ancak bence Zühre bu davanışma duygusunu orada, kadınlar arasında estiren bir kadın oldu. Özellikle kadınların cinsel hakları ve ekonomik haklarından söz ederken. kadınların çoğu bunların erkekler sınıfında da anlatıl-

masını istediler.
Ancak bu iş sanıldığı kadar kolay olmadı. Kadınlar ev içi emeğin piyasa değerine ilişkin ücretlendirme örneklerini bir çırpıda verirken, erkekler sınıfında kıyametler koptu! "Ben bu ücreti versem ayaklarımı bile yıkatırım," diyenler de oldu, bunu çok ayıp bulanlar da. Hayatımda ilk kez yüzden fazla erkeğin karşısında konuşmak benim için de çok zor ve ilginç bir deneyim oldu aslında. Sınıftan kaçmayı düşünmedim dersem yalan olur. Ancak, on üç yaşındaki oğlunun bira ve sigara içmeye başlaması nedeniyle, bu konuda da bir şeyler söylemem için ders sırasında çaktırmadan küçük bir not kâğıdı gönderen -oğlu da aynı sınıftaydı- ve beni hiç yeri yokken Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden girip bira, sigara ve çocuklarla ilişkiler konusunda konuşturan bir baba sakinleşmeme neden oldu. Ara verdiğimiz zaman yanıma gelip sırf oğlu bira ve sigara içtiği için çaresizlik yaşayan ve ağlamaya başlayan bu insan karşısında bir kez daha anladım ki insanların karşısında kurallar, uluslararası sözleşmeler son derece anlamsız. Hangi insan rahatı yerinde iken ülkesini terk eder ve söz konusu olan siyasi değil ekonomik nedenlerse, bu da bir siyasetin sonucu değil midir?
Çoğunluğu oluşturan Bahai toplumunun özellikle erkeklerinin çabası, "Bizim dinimizde erkekle kadın bir kuşun iki kanadıdır ve eşittir"e beni inandırmaya çalışmak oldu. Ancak bu kanatların birisi, hangi topluluk olursa olsun kırık oluyor. Mülteci kadınlar, yine o topluluğun organizasyonunu, ev işlerinin yapılmasını, azıcık paralarla geçinim sağlanmasını, yaşanan zorlukların kocalara, özellikle de çocuklara kötü yaşatılmamasını, "Aman bir tatsızlık çıkmasın," hallerini, bulundukları her ortamda ve en kötü koşullarda üstlenmeye çabalıyorlar. "Yalnız bir kadın olanlar," o topluluğun dışına itiliyorlar. Babalarının inançları nedeniyle istedikleri eşi seçemiyorlar. Yaşadıkları cinsel ya da başka tür bir şiddeti, Birleşmiş Milletler'in bu konuda duyarlı olup olamayacağım bilemedikleri ve tabii ki psikoloji eğituni de almamış olan bir avukatın -kadın da olsa- karşısında ifade edemiyorlar.
Mültecilik statüsünün belirlenmesinde kabul edilen ölçütlerden birisi olan "baskı ve zulüm", kadınlar açısından bugün özel bir anlam taşıyor. Çünkü birçok ülke, kadınların yaşadıklarını bu kriterin içinde değerlendirerek başvurularını kabul edebiliyor. Örneğin, "Fransa'da, bazı İslam ülkelerindeki kadın hakları ihlalleri, dini inançlar nedeniyle kadınların klitorislerinin kesilmesi durumları baskı ve zulüm olarak kabul edilmektedir. Kadınlarla ilgili bazı örf ve adetler nedeniyle ortaya çıkan zorlamalar, Belçika'da baskı ve zulüm olarak değerlendirilmektedir. Norveç'te aile içi şiddet nedeniyle boşanmak zorunda kalan ve ülkesine dönmesi halinde riske girebilecek kadınlar ve bunların çocuklarına oturma izni verilmektedir. Kanada'da cinsel şiddet ve istismar... evliliğe zorlama, kölelik, zorla düşük yaptırma ve aile içi şiddet, baskı ve zulüm olarak kabul edilmiştir."[4]
Nevşehir'de son gün yaptığımız değerlendirme toplantısında kadınlar, "Dün sizi sorunlarımızla üzdük, bugün şarkı söyleyip eğlendireceğiz," dediler. Ve önce bir Kürt kadın şarkı söylemeye başladı. Söylediği şarkı baharı anlatıyormuş, ancak, bir ağıttı ve eğlenmemiz mümkün değildi tabu ki. Ardından Bahai kadınlardan biri, o bildiğimiz Azeri ayrılık şarkısını söyledi. Sonra da benden bir şarkı istediler, ben de sözlerini açıklayarak, *Kadınlar Vardır* şarkısını söyledim. Sanıyorum biz birbirimizi anladık.
Yazıma başlarken eğitim sözcüğünü tırnak içine almıştım. Çünkü kadınlar eğitimsiz değillerdi aslında ve benim de eğitim vermek haddim değildi. Ancak eğitim verilmesi gereken başkalarının olduğunu düşünüyorum. Bunlar, Uluslararası Sözleşmeleri hazırlayanlar ve bu kadınların muhatap olduğu, olmak zorunda kaldığı görevliler daha çok. Tok açın halinden anlamıyor. Mültecilerle ilgilenen pek çok kurumun daha donanımlı hale gelmesi, gerekli tedbirlerin alınması, aslında en fazla mülteci kadınların önerileri ve deney aktarımlarıyla mümkün olabilir. Çünkü sorunu asıl yaşayanlar onlar.
"...Bugün için mevcut uluslararası anlaşmalar da etkinliğini yitirmiştir." "Uluslararası düzeyde hukuksal anlamda öncelikle yapılması gerekenlerden birisi de, mülteci ve sığınmacı kavramlarının tanımlamalarında yer alan ırksal, dinsel, siyasal baskı ve zulüm ile sosyal bir gruba mensubiyet kriterlerinin yanma 'cins' kriterinin de eklenmesidir."[5]
Bu son nokta, yani mülteci tanımlaması içinde "cinsiyet" gerekçesinin de açık ve net olarak yer alması çok büyük önem taşıyor. Çünkü, kadınların kadın olmaları nedeniyle yaşadıkları sorunlar, ister yaşadıkları ülke içinde ortaya çıksın, isterse göç yolunda yine kocaları ya da görevli erkeklerden gördükleri baskı ve şiddet nedeniyle olsun, basbayağı politik bir durum ve tıpkı diğer nedenler gibi ele alınması gerekiyor. Herhangi bir dine ya da başkaca bir politik görüşe bağlı olmasak da cinsiyet ayrımcılığı sonucunda yaşadıklarımız bizleri bir anlamda "dünyanın mültecileri" yapıyorsa, hiçbir uluslararası kurum, metin ya da tanım bu gerçeği inkâr edemez.

Filiz Kerestecioğlu

1. *Mülteciler Bağlamında Cinsel Şiddet, Önlem ve Tepki Klavuzu* (BMMYK).
2. M. Tevfik Odman, *Kadın Mülteciler,* A.Ü. SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları, 19, Ankara, 1996.
3. A.g.e.
4. A.g.e.
5. Sencer Başat, *Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacı Kadınlar,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991.

Sencer Başat'a, dergimize ilettiği ve çok yararlandığımız makalesi için ayrıca teşekkür ederiz.

KAN SUSSUN
BARIŞ KONUŞSUN

ARTIK AĞLAMAK
İSTEMİYORUZ.
ANALAR AĞLAMASIN.
ÇOCUKLAR
AĞLAMASIN.

Biz sizi duyuyoruz. Aynı ezgi
kulaklarımızda.
Türkülerimiz her dilde aynı
söyleniyor. Biz kardeşiz sizinle,
anlıyor musunuz?
Ellerimiz birleşsin artık,
ellerimizde yarattığımız
çocuklarımızı, ellerimizde
büyüttüğümüz fidanlarımızı
artık toprağa vermek
istemiyoruz.

ARTIK YETER!
ŞİMDİ BARIŞ ZAMANI!

Barış Anaları İnisiyatifi adına
Müesser Güneş

İrtibat için tel: (0212) 292 16 10
Adres: İstiklal Caddesi, Terkos Çıkmazı,
Karaaslan Ap., No: 8/319, Beyoğlu, İstanbul.

"Psikolojik danışmanlığa ihtiyacımız var"

Sima İranlı bir Azeri kadın. İran'da matematik öğretmenliği yapmış. Kocası ve iki çocuğuyla birlikte, siyasi nedenlerle İran'ı terk etmiş. Beş aydır Nevşehir de. Başvuruları kabul edilmiş; Avusturalya'ya gitmeyi bekliyorlar.

Burada kadın mülteciler özellikle ne tür sorunlar yaşıyorlar?
Hem kadınlar hem çocuklar zorluk yaşıyorlar. Örneğin, erkeklerin siyasi faaliyetlerinden dolayı aile mecbur kalmış o ülkeden kaçış yapmaya. Dönüş yolları da kapanmış. Çünkü dönmeye kalksalar, İran Devleti, "Sen uzun süredir niye oradaydın?" diye sorar. Çocuklar bu bekleme süresi içerisinde eğitimsiz kalıyorlar. Ortamlarım yakından gördüm, ne kadar zorluklar yaşıyorlar. Sizden önce gelen ekip cinsel sağlık eğitimi verdi bize; sizler de haklarımızdan söz ettiniz. Ancak bu eğitimden daha çok ruh doktorlarına ve aile danışmanlarına ihtiyacımız var. Biz istiyoruz ki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nde (BMMYK) reddedilen dosyalar bir de insanların psikolojik duruniları göz önüne alınarak yeniden incelensin. Çünkü gerçekten bu insanların çoğunun ülkelerine geri dönmesi çok zor artık. Bir kadın var ki 28-29 yaşında, görseniz dersiniz ki bu kadın herhalde kırk yaşında. Yani o kadar yıpranmış ki ruhsal olarak, çöküntü içinde. Oradaki hayatını bırakıp gelmiş burada daha zor şartlarda yaşıyor. Dosyası da burda kapanmış. Bazı aileler siyasi problemlerden dolayı ülkelerinden kaçmışlar ancak başvuruları bazı belgeleri gecıktığı için reddedilmiş. Bazıları da avukatlarla görüştükleri zaman kendi problemlerini tam olarak yansıtamadıkları için dosyaları kapanmış.
Görüşmeler çok mu resmi oluyor?
Evet. Görüşme süresi de avukata göre değişiyor; bazen kırk dakika olabilir bazen üç saat olabilir. Mültecilerin paraları yok. Bazı aileler var ki bu problemlerden dolayı çok ruhsal baskı içinde yaşıyorlar burada. Gerçekten böyle aileleri daha yakından görmenizi çok istiyorum, o zaman daha iyi anlayabilirsiniz durumlarım. Onlarla görüştüğüm zaman ben bile ruhsal çöküntüye uğruyorum. Çocukların günahı nedir, yani ne suçları var ki bu ortamda yetişiyorlar. Eğitim de göremedikleri için bütün gün boş boş dolaşıyorlar. Çok sağlıksız bir ortamda yaşıyorlar maalesef. Çoğunlukla hastalar ve doktora bile götürülmüyorlar.
Yanıt almanız ne kadar zaman alıyor?
BMMYK ile görüşme yaptıktan sonra cevap vermeleri çok uzun sürüyor ve o süreyi çok büyük tedirginlikle yaşıyoruz. Bir aile var ki dokuz aydır cevap bekliyor. İran'da çok tutucu bir ortamdan geldik, kadınlara daha çok baskı var. Maddi ve manevi problemler de bunun üzerine gelince tabii ki kadının işi daha zor oluyor.
Sizin eşinizle ortak hayatınızdaki yükünüz de burada arttı mı?
Yok, ikimizin de yükü eşit, birbirimizi destekliyoruz. Uç buçuk ay sürdü cevap almamız. Beş aydır buradayız. Cevabı beklerken birbirimizden sıkıntımızı gizlemeye çalışıyorduk.
Sizin de siyasi faaliyetiniz var mıydı?
Benim kocam daha çok etkiliydi siyasi harakette. Ben de çalışıyordum ama o daha çok çalışıyordu. Kocamı suçlamıyorum çünkü ben de işin içindeydim.

Sima, Zühre ve Mina, yaşadıklarını Filiz Kerestecioğlu'na anlattılar.

Tek başına bir mülteci kadın

Zühre İran'dan yirmi gün önce Nevşehir'deki yerleşime gelmiş bir Kürt mülteci kadın. Mülteci olmak için kadın olarak yaşadıkları dışında bir gerekçesi yok, ancak Zühre'nin bize anlattığı İran'daki hayatı, bunun ne kadar geçerli bir politik gerekçe olduğunu kanıtlıyor.

Ben İran'da zulüm altında kaldığıma inanıyorum. Ailemin baskısı, toplumsal baskı, kocamın baskısı. Mahkeme bana en büyük zulmü etti, en büyük haksızlığı yaptı. Ben Birleşmiş Milletler'de de çok fazla derdimi anlatamadım. Örf, âdetlerimiz maalesef bize baskı yapıyor ki her şey çok gizli kalsın; rahat rahat anlatamıyoruz. Ben küçükken, ailem bir erkek çocuk bekliyordu, kız olduğum için bana çok fazla ilgi göstermediler. Dedemin evinde büyüdüm. Ailemin evine gittiğim zaman, amcalarımın oğulları bana tecavüz ediyorlardı, ben de o evden kaçıyordum, yine dede evine dönüyordum. Küçük yaşta beni zorla evlendirdiler. On dört yaşında ikiz çocuk sahibi oldum. Bütün sevgimi o iki çocuğa verdim; onların sevgisi beni ayakta tutuyordu. Kocam çocuklarımın sevgisini kullanıyordu bana karşı. Çocukları bavulun içine kapatıyordu. Sıkıştıkları için bağırsakları zedelendi. İkizlerin biri altı aylıkken, bir sabah kalktım ki ölmüş, öğleden sonra da öbür çocuğum öldü. Bağırsakları yırtılmış. Bu benim ruhsal durumumu çok bozdu, oyuncak bebeklerle oynamaya başladım, iki oyuncak bebekle. Kocam da başka kadınlarla ilişki kurmaya başladı; beni dövüyordu. Devamlı beni suçluyordu, sen iyi bir ev kadını değilsin, oyuncaklarla oynuyorsun diye. Ondan boşandım. Kendi isteğimle boşandığım için mahkemede hiçbir hak talep edemedim. Nafaka, mehr alamadım. Boşandığımda on altı yaşındaydım, babamın evine döndüm ve orada çok baskı, zulümle karşılaştım. Evden dışarı çıkamıyordum, makyaj yapamıyordum; genç kızdım gülmek istiyordum ama yasaktı. Film bile seyredemiyordum, hapistim evin içinde. Yüksek sesle gülünce beni dövüyorlardı, dayak yiyordum. Beş sene sonra, beni yine zorla evlendirdiler. Bu evlilik maalesef öbür evlilikten daha kötüydü. İkinci kocam benim amcamın kızına âşıktı, onunla evlenememişti. Onunla ilişki kurabilmek için beni köprü olarak kullandı. Çünkü amcamın kızı benimle yakındı, sık sık gelip gidiyordu. Kocam bana dedi ki, "Ben seni sevmiyorum, yalnız bunun için seninle evlendim. Sen bu işi bana kolaylıkla sağlayabilirsen sana iyi bir hayat veririm, iyi imkânlar veririm." dedi. Ama ben bunu yapamıyordum: benim için çok ağır bir şeydi. Yapamadığım için devamlı dayak yiyordum.
Ailem, ben bu özel konuları açıklamadığım için, hep beni suçluyordu. Bir gün, kocam beni evden kovdu. Ben hamileydim o zaman, hamile olduğumu bildiği için beni çok kötü dövüyordu. Boşanmak istedim ve boşandım. Hamileyken baba evine döndüm. Herkes bana yasaklı bir ilişki yaşamışım da onun çocuğunu taşıyormuşum gibi davrandı. Herkes çocuğun geleceği için bir şey diyordu; ya yetimhaneye bırak, ya yolda bırak, sen bu çocuğa bakamazsın gibi şeyler. Sezaryen oldum. Ertesi gün kocam ve annesi geldiler. Dediler, "Biz çocuğu almaya gelmişiz." Hiçbir şey yapamıyordum, yalnız ağlıyordum. Babamın elini ayağım öpmeye başladım o acı durumda; "Ne olur yardım et, ben çocuğu alayım da çocuğumla beraber senin yanında kalayım," diye. Ayağıyla tepti beni. Aile içinde laf atmaya başladılar; "Sen iyi bir kadın olsaydın seni boşamazdı." diye. Ben de o baskıya dayanamadım ve

tekrar evlendim. O evden kaçış için bu işi yaptım. İsteyerek evlenmediğim için bu da kötü bir evlilikti. Kocamın siyasi problemleri vardı, hep evden kaçıyordu. Polis eve gelip bana baskı yapıyordu; kocamın nerde olduğunu söylememi istiyorlardı. Benim hiç haberim yoktu onun nerde olduğundan. Beni polise götürdüler ve sorguladılar. Bana bir taahhüt imzalattılar ki, kocanım yerini muhakkak onlara söylemek zorundayım. Maalesef yine kendi ailem, arkadaşlarım, "Bu kere de evlendin, başaramadın," demeye başladılar. İstiyordum ki bağırayım, benim hiçbir suçum yok. Evliliklerim kaçış yoluydu benim için, babamın evine dönmemek için evlendim. Çünkü İran'da bana destek veren yoktu. Herkes benimle alay ediyordu, "Bu kadın hep boşanıyor, boşanmaya alışık bir insan," diye. İçimde çok büyük bir yangın vardı, o çocukluğumda yaşadığım yangın her gün her gün beni daha çok üzüyordu. Çocuğumu da göremiyordum, kocam izin vermiyordu. Yine çocuk doğurdum, o da öldü. Artık ben anne olamıyorum çünkü rahmimi almışlar. Bu benim için çok önemli, o çocuk benim için çok önemli. Dördüncü evliliğimde de uyuşturucu kullanıyordu kocam. Hem maddi sıkıntımız vardı, iyi beslenemiyordum o evde, bütün eşyaları, evi sattı uyuşturucu için. Polis onu yakaladı. Kayınpederim de beni sevmiyordu, çünkü onlar Sünniydi ben Şiiydim; beni hiçbir zaman kabul etmedi gelin olarak. Yine boşanmak zorunda kaldım. Hâkim bana, "Sen kocanın durumundan dolayı boşanmak zorundasın," dedi. Kocam hapse girdi. Yine babamın evine geldim ama beni kovdular.

Küçük bir şehre gittim İran'da, Sakkes adında. Orada çok sıkıntıyla hayatıma başladım. Kuaförde çalışıyordum. Pastarlar bana çok baskı yapıyorlardı. Pastarlar Humeyni'nin askerleri, rejimin askerleri. O şehirde hiçbir hakkım yoktu, her zaman beni çok rahatsız ediyorlardı, işime rahat gidip gelemiyordum. Çalışma iznini bile yedi sene sonra verdiler. İran'da her iş için, herkesten çalışma izni istenir. Ben yalnız yaşadığım için bu izni çok zor verdiler, zor şartlarda yaşıyordum. Çocuğumu elimden almışlardı ve onu hiç göremiyordum. Çocuğuma demişler ki, anneni gördüğün zaman kargalar bize haber getirir, biz anlarız. Bir gün okula gittim, çocuk öğretmenin arkasına saklandı, bağırıyordu, gözlerini kapatıyordu ki görmesin beni, çünkü kargalar haber götürebilir ve babasına söyleyebilir benimle konuştuğunu. Bana küfretti, "Seni görmek istemiyorum," dedi. Çocuğumun elinde sigara yanıkları vardı, baskı var üzerinde. Hiçbir şey yapamıyorum.
Bahmim de alındıktan sonra tam bir ümitsizliğe kapıldım. İşsizlik, maddi sıkıntı, çocuğumu görememek, toplumsal baskı. Her yere gidiyordum, yardım istiyordum çünkü dul olarak yaşamak zordu. Kendi hemcinslerim bile beni dışlıyorlardı, korkuyorlardı benden. Çok yoruldum, kimse yoktu ki bana destek versin, kimsem yoktu ki konuşayım onunla. Bir erkekle bu olayı konuşsaydım, yardım isteseydim mecburen onunla yatmak zorundaydım. Çok baskı vardı üzerimde, dışarı çıkamıyordum, hiç kimsenin evine gitmiyordum, hiç kimseyle arkadaşlık yapmıyordum, yedi sene bir boş evde yaşadım. Her zaman siyah giyiyordum, çünkü korkuyordum dedikodu yaparlar diye. Bir kere renkli manto giydim, Pastarlar çevirip itiraz ettiler. Bir gece karnım ağrıyordu, doktor arıyordum, "Bu saatte ne işin var sokakta," deyip çevirdiler. Sonra artık gördüm ki dayanamıyorum, artık mücadele etmeye hiçbir gücüm kalmamış. Kadın boşandıktan sonra gerçekten parasız kalıyor ve yoksul oluyor. İran'da hiç kimse benim haklarımı aramadı, o yüzden buraya geldim ve Birleşmiş Milletler'den bir insan olarak kendi haklarımı istedim. Pasaportla, kanuni yoldan geldim. O küçük şehirde yaşadığım zaman çok korkuyordum, acaba bir gün bana tecavüz ederler mi diye. Çok titizlik gösteriyordum ki kimse laf söylemesin, dedikodu yapmasın.
Birleşmiş Milletler görevlilerine de her şeyi anlatamadım. Korktum ki bunlar da beni İran'daki gibi fahişe olarak görürler. Bir de insanın ilk kez görüştüğü birine bütün bunları anlatması çok zor. Sizin eğitimden sonra gördüm ki, bana ne kadar haksızlık olmuş ve kendim bilmiyormuşum. Niye daha önce hakkımı aramadım diye çok üzülüyorum. Bugün ilk defa kendimi özgür hissettim. İlk defa birileriyle bu kadar rahat konuşuyorum. Burada da hiç kimseyle konuşmadım. Çünkü maalesef burada da bana o gözle bakıyorlar. Yirmi gün oluyor geleli. Çok sıkıntıdayım, hiçbir gelirim yok. BM görevlileriyle ilk görüşmeyi yaptım ama ne olacağı belirsiz. Bekliyorum.

İran'dan Avusturalya'ya bir Bahai

Bahai olduğu için İran'da yaşadığı baskıdan dolayı mülteci olan Mina'nın başvurusu kabul edilmiş. Mina hiç evlenmemiş. Kameramanlık yapıyor ve artık evlenmek istiyor. Beş aydır Nevşehir'de yaşıyor ama yakında Avusturalya'ya gidecek.

Neden İran'dan Türkiye'ye geldiniz?
Ben İran'da Bahai olduğum için eğitim konusunda hiçbir hakka sahip değildim, üniversiteye gidemiyordum, çalışma hakkım yoktu. Çünkü bu ikisi her şeyden daha önemli; eğitim ve çalışma konusu. Bizim üzerimizde çok baskı vardı, çok zulüm vardı, komşulardan bile. Benim dinimi resmi bir din kabul etmiyorlar İran'da. İran'da Bahailer'in birbirleriyle evlenmesi bile resmi olarak görünmüyor. Maalesef orada çocuklar doğumdan sonra nüfus kâğıdı almakta zorluk çekiyor.
İran'da çalışıyor muydunuz?
Resmi olarak çalışamıyordum. Ben kameramandım İran'da, düğünlerde çalışıyordum. Fotoğraf çekiyordum, video kamera çekimi yapıyordum. Devlet dairesinde resmi olarak çalışamıyordum, özel yerlerde çalışıyordum. Devlet dairesinde çalışmadığım için benim emeklilik hakkım, sigortam yoktu. Günlük çalışıyordum yani, ertesi gün iş olup olmayacağı belli değildi. Belli bir gelirim yoktu. Dört sene başvuru yaptım pasaport için, dört sene sonra bana bir pasaport verdiler. Bahailere çok zor pasaport veriyorlar. Birkaç ay önceye kadar Bahailer İran'dan dışarı bile çıkamıyorlardı, yeni yeni pasaport vermeye başladılar.
Bahailer arasında kadın olarak yaşadığınız sıkıntılar var mı?
Bahailer arasında yok. Yalnızca İran'da böyle bir problem oluyor. İran'ın hükümeti bize baskı yapıyor.
Diğer İranlı kadınlar için de eğitim konusunda bir sorun var mı?
Yok, bir tek Bahailer için. Devrimden sonra bu hak Bahailer'den alındı. Hem iş, hem tahsil bakımından kısıtlama var.
Erkekler için de var mı?
Kadın, erkek fark etmiyor, yalnızca Bahai olmak bizi bu olanaklardan yoksun bırakıyor.
Burada mülteci olarak yaşadığımız sorunlar neler?
Kimseyi tanımıyorum, dili bilmiyorum. Çok problemlerle karşılaşıyorum. Beş buçuk aydır Türkiye'ye gelmişim. Benim param çok kısıtlıydı buraya geldiğimde. Bunun için çok tedirginim, param bittiği zaman ben burada nasıl kalabilirim. Yalnız bir kadın olarak, nasıl ev kiramı verebilirim, nasıl yaşayabilirim. Yemek konusunda hep kısıtlıyorum, az yemek yiyorum ama kirada öyle kısıtlama olmuyor, sokakta yatamam.
İlaç konusunda çok problemimiz var, çok eksiklik var. Maalesef doğru dürüst beslenemiyoruz çünkü ekonomik sıkıntımız var. Ve sağlıksız bir ortamda yaşadığımız için hastalıklarımız çok çok fazladır. Sanıyorum sıkıntıdan, ben dört buçuk aydır âdet görmüyorum.
Başvurunun kabulünden sonra bir yardım alıyor musunuz?
Henüz maddi konuda dosyam yeni açıldı ve hâlâ cevap alamadım. maddi yardım alamadım. İki görüşmemiz var, bir kabul görüşmemiz bir maddi yardım konuşmamız.

"Kadının işi kampta da bitmiyor"

"Göç" ya da "mülteci" denince, bugünlerde akla ilk gelen Kosova'yı terk e mek zorunda kalan Arnavutlar. Kadın, erkek, yaşlı, genç, çocuk kamplara ulaşmayı başararak aynı kaderi paylaşıyorlar. Ama çadırları temizleyen, taşıma suyla çamaşırları yıkayan, ağlayan bebekleri avutan, yemeği pişiren, paylaştıran yine kadınlar. Alissa J. Rubina, Makedonya'daki Cegrane Kampı ndan gözlemlerini aktarıyor

Sabahın erken saatleri, henüz ne yetkililerin eskortlu turları ne de basın buraya gelmiş, insani yardım kuruluşları bile ulaşmamış daha. Bu saatlerde kamp bir kadın dünyası. Makedonya'daki kampların her birinde açılıveren ıvır zıvır dükkânlarından alınmış küçük birer süpürgeyle kadınlar bnbiri ardına günlük işlerine başlıyorlar. Çadırın kapısının önündeki çıplak toprağın süprülmesi ve paspas vazifesi gören koli kartonlarının yeniden yerleştirilmesi işi gün boyunca en az on defa tekrar edilecek. Artan sıcak altında yakıcı bir rüzgâr esip de her şeyi ince bir toz tabakasıyla örttüğünde, bu temizlik çabası gittikçe boş kahramanlığa dönüşecek.

Ama kamptaki kadınlar süpürme işlemiyle hayatları üzerinde ufak da olsa bir denetim sağlayabiliyorlar. Yurtlarına dönme fikri yeniden parladığında kalan her şey darmadağın oluyor. Akşam karanlığı çökerken düzen korunamaz hale geliyor. Yeni gelen mültecilerin çadırlarında küçük çocuklar yiyeceğe ahşana kadar kusuyorlar ve kampın bir ucundan öbür ucuna çocukların ve bebeklerin ağlama sesi gece boyunca duyuluyor. Bunun anlamı çocuklarını sakinleştirmeye çalışan kadınların da uyumadığı.

Köylerdeki, etrafı tarlalar ve ağaçlarla çevrili evlerinden buraya gelmiş bu kadınlar için belki de en tedirgin edici şey, bir insan denizinde yaşamanın yan ürünü olan bu gece sesidir.

Makedonya'daki bu en büyük kampta neredeyse bir şehir nüfusuna denk, 30 bin mülteci üst üste yığılmış.

"Buraya ilk geldiğim gece büyük, karanlık bir mağarada hissettim kendimi. Her taraftan sesler geliyordu ama hiçbir şey göremiyordum," diyor Feyza Yaşari. Kampta bir ay geçirmiş, otuz üç yaşında. Bazı kadınlar içinse gece uykusuzluktan daha kötü şeyler de getiriyor.

Çünkü buraya gelen kadınlardan bazıları kocaları tarafından fiziksel tacize uğradıklarını açıklıyorlar. Sosyal hizmet görevlilerinin aktardığına göre bir tanesi bıçaklanmış, başka bir tanesi ise çekiçle dövülmüş. Bu kadar ileri gidilmeyen birçok vaka iletilmiyor. Kamplardan birini işleten Katolik Yardım Servisi'nin sözcüsü Nancy Shalala, "Kamplarda kadınlar için hayat zor," diyor. Bu kampı diğer görevlilerle kadınların tacize uğramamaları için ne yapılabileceği konusunda konuşmak için ziyaret etmiş. "Travmanın önemli bir kısmı psikolojik ama bu durumda erkekler ailelerini savunma yeteneklerini kaybettiklerini hissediyorlar," diyor. "Yenildiklerini algılıyor ve bunun acısını kadınlardan çıkarıyorlar."

Geleneksel Kosova Arnavut toplumunda kadınlar kendilerinden söz etmeye alışık değiller, hele hayat koşulları ve eşlerinin muamelesinden şikâyete hiç alışkın değiller. Onlara herhangi bir konuda ne hissettiklerini sorun, omuz silkip idare ettiklerini söyleyeceklerdir.

Ama onlara ailelerinin durumunu sorun, aniden açılırlar. Çünkü ailelerini savunmak ve bir ev hayatı kurmakla görevli hissediyorlar kendilerini.

Ev ortamını yeniden yaratmak

"Burada kadınlar çoğunlukta. Nüfusun yüzde 52'sini oluşturuyorlar ama 15-44 yaşlar arasında oransız bir biçimde çoklar," diyor Monika Brulhart; Monika BM Mülteciler Yüksek Komisyonu Bürosu'na bağlı olarak çalışan bir sosyal hizmet görevlisi. Bunun anlamı aileye bakmanın fiziksel ve psikolojik yükünü onların taşıdığı. Yeni kurduğu ailesiyle buraya kaçmak zorunda olan iki çocuk annesi yirmi sekiz yaşındaki Flora Reshepi, "Bütün kadınlar bir bakıma evlerindeki ortamı yaratmaya çalışıyorlar. Koşullar buna hiç müsait değil, ama bunu denememiz gerektiğini hissediyoruz," diyor. "Herkes içten içe üzgün, o yüzden elimizden geleni yapıyoruz -çamaşır, süpürme, yemek pişirme- yeter ki geçmişi unutalım ve fazla düşünmeyelim."

Flora ufak tefek bir kadın, koyu renk dalgalı saçları var, çadırının önündeki bir beşiğin kenarında gergin otururken kızının tişörtünü büküyor elinde. Kampta ilkokul çocuklarına İngilizce öğretiyor, yurdunda da bu işi yapar-

mış. Buradaki birçok kadın gibi çadırını tertemiz tutuyor. Her sabah bir buçuk saatim yorgan ve kilim işlevini gören dokuz ağır asker battaniyesini kampın çevresindeki dikenli tellere asıp havalandırmaya harcıyor. Birçok kadın için kampta yaşamanın en aşağılayıcı yanı tuvaletlerin eksikliği. Ama en yorucu olan şey mutfak ve yıkama yerlerinin azlığı. Kadınlar her gün saatlerce resmen dizlerinin üzerinde çalışıp kapları ovuyor, giysileri yıkıyor ve çadırlarını kuruyorlar. Kosova'nın küçük bir kasabasından bu kampa gelen yirmi üç yaşındaki Mürvet Mehmeti, "Temizlik koşulları felaket," diyor. Mürvet, 10'a 10'luk bir çadırda kız kardeşi, erkek kardeşi onun karısı ve beş çocuklarıyla yaşıyor. "Çocukların durumu o kadar kötü değil çünkü onları lavaboda yıkayabiliyoruz ama kadınların gidebileceği bir yer yok," diyor. Kadınlar ortak dış mekânda soyunmak istemiyorlar ama kampta duş yok.

"Lütfen banyonuzu kullanabilir miyim?"

"Köye gidip insanların kapısını çalarak banyolarını kullanmamıza izin vermeleri için yalvardık. Ama oradaki birlikte ailelerle yaşayan o kadar çok mülteci var ki kapıları yüzümüze çarptılar. Yabancı birisinden böyle bir şey istemek çok aşağılayıcı." Kasabada yaşayanlar haftalardır banyolarını kullandırmıyorlar. Eski bir fabrika işçisi olan, kampa gelmeden önce işsizlik parasıyla geçmen ve ne biriktirdiği parası ne de ona para gönderecek akrabası olan Bedriye'nin durumu daha da kötü. Kasabaya gidip banyo yapmak için yalvardığında ondan iki mark ücret istemişler.

Beş hafta içinde üç defa banyo yapmış ve dördüncüsü için parası yok. Mevsim yaz olduğu halde kurumuş terden ağır bir koku yayan kalın bir kazak giyiyor. Bundan başka bir şey giyme şansı olmadığım çünkü yazlık bir bluza verecek parası olmadığım söylüyor.

Kamptaki kadınlar için çamaşır bel büken bir iş. Önce genellikle çadırlardan metrelerce uzakta olan ortak bir musluktan kovalara ya da büyük plastik bidonlara su çekmek gerekiyor. Suyu ısıtmanın tek yolu güneşte bekletmek. Sonra plastik kovalara su konuyor, sabun ekleniyor ve kadınlar yere çömelip her parçayı ayrı ayrı çitiliyorlar. Sabunu durulamak için genellikle üç dört su daha akıtmak gerekiyor ve her kova çamaşır için aynı süreç tekrar ediliyor. Yine de doktorlar ve sosyal hizmet görevlileri kadınların erkeklere göre psikolojik olarak daha iyi durumda olduklarını söylüyorlar. Bunu büyük ölçüde çalışarak geçirdikleri zamana borçlular. Dünya Doktorları Örgütü'nde çalışan Kosovalı doktor Vasir Nuşi, "Erkekler zamanlarını çadırlarda oturup sigara içerek ve kara kara düşünerek geçiriyorlar, bu da depresyona yol açıyor," diyor.

Kadınların ruhsal sağlığında en önemli şeyin yeni bir evi başarıyla kurduklarına olan inançları olduğu görülüyor. Bu durum Uluslararası Merhamet Birlikleri'nin işlettiği Senekosi'deki kamp kadar hiçbir yerde ortaya çıkmıyor. Bu kamp mültecilerin işlettiği mutfakları kamptaki herkese günde bir öğün sıcak yemek dağıttığı alan mutfaklarıyla tanınıyor. Bu görev Kosovalı Arnavut kadınlara aile hayatlarında merkezi bir rol veriyor: aşçılık ve yiyecek sağlama görevi.

"Çimenimiz yok ama bahçemiz var"

Bir sabah, aslında kocaman ocaklar ve tezgâhların bulunduğu büyük çadırlardan başka bir şey olmayan mutfaklardan bir tanesi fıçılar dolusu soğan, et ve domates soslu lahana pişiren kadın ve erkeklerle doluydu. Her mutfak, aşçıların dediğine göre 530 kişiye yetiyor. Bahriye Baftiyu kırk iki yaşında, canlı, adaleleri gelişmiş bir kadın. Kazanı karıştırırken şöyle diyor, "Buraya ilk geldiğimde yemek yapmayı özlemiştim çünkü evimde bütün ailemi, annemi, babamı, kuzenlerimi ben doyururdum. Her gün evde bir öğün sıcak yemek yemek bizim geleneğimizdir." Perçemlerini gözlerinden arkaya atıp devam ediyor, "Artık bizim evimiz burası, Kosova'da sahip olduğumuz şeyleri burada yaratmak zorundayız. Belki hiç çimenimiz yok ama burası bizim bahçemiz."

6. Avrupa Travmatik Stres Kongresi

Onca kötülük olmasın diye

Savaş, şiddet, işkence, tecavüz, ev içi şiddet...

Kürsüdeki kadın konuşmasını tamamladığında, müthiş bir alkış geliyor. Yetmiyor, önden kadınlar çığlık çığlığa bağırıyorlar. hatta zılgıt çekenler de var galiba... O anda, uluslararası bir kongrede akademisyenlerin verdiği bu tepkiye mi şaşmalı, yoksa çok sevdiğin bir arkadaşına senin değil de dünyanın başka yerlerinden gelen dostlarının böyle tezahürat yapmasına mı coşmalı? Özeti, Şahika konuşuyor, arkadaşımız konuşuyor.

6. Avrupa Travmatik Stres Konferansı 5-8 Haziran günlerinde İstanbul'da. The Marmara Oteli'nde toplandı. Avrupa Travmatik Stres çalışanları Derneği'nce iki yılda bir düzenlenen kongreye Türk Nöropsikiyatri Derneği ev sahipliği yaptı.

Kongre Başkanı, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı Başkam Prof. Şahika Yüksel, "Hoş geldiniz" konuşmasında, insan haklarının hiçbir ülkenin iç işi olmadığına dikkat çekiyor: "Uluslararası dayanışma salt ahlaki değil aynı zamanda bilimsel bir sorumluluktur. İnsan haklarının ihlaline ilişkin her türlü şiddetin bulaşıcı bir hastalık olarak ele alınıp topvekûn bir mücadelenin konusu yapılması kolektif bir çabayı gerektirir."

Adında, "Avrupa" olmasına karşın beş kıtanın 33 ülkesinden 500 kişinin katıldığı "Psikotravmatoloji, Klinik Uygulamalar ve İnsan Hakları" başlıklı konferansta, felakete (doğal afetler, savaş, yoksulluk, yoksunluk), istismara (fiziksel, cinsel, işkence, saldırı, zorunlu göç) ve travmaya bağlı olarak ortaya çıkan ruhsal, bedensel şikâyetler ve hastalıklar; travmayla başa çıkma, hayatta kalma yolları, kayıp-şiddet-istismar ardından hayata uyum sağlamak için kullanılan ilaç ve psikoterapi üzerine sunum ve tartışmalar yer aldı.

Kongrede, ayrıca, afet, felaket, baskı ve şiddete maruz kaldıktan sonra görülen zorlukların ve hastalıkların kültürler arası farkları, ortak yönleri ve tedavi yenilikleriyle savaşta ve barışta yaşanılan şiddet ve sonrası ele alındı. İş ve trafik kazalarından, özel alanda aile içi fiziksel ve cinsel istismarlar, toplumsal ölçekte organize şiddet ortamlarında, savaş ve çatışmalardaki tecavüzler, yakınlarını kaybedenlerin yaşadığı çaresizlik, öfke, keder ve benzer zorluklar, barış ve barışa geçiş süreçleri dile getirildi, bu durumların teşhis ve tedavisindeki yeni gelişmeler ve bu tür araştırmaların etiği tartışıldı

Açılışta, Murathan Mungan ın "Dil'deki Yarılma", Yıldırım Türker'in "Gündelik Hayat Travması" başlıklı söyleşileri farklı bir kongrede olduğumuzun ilk işaretlerini verdiler. Ayrıca, son aylarda politik gelişmeler nedeniyle turizm sektörünün yanı sıra uluslararası kongrelerde de iptaller yaşanırken bu kongrenin yapılabilmesindeki başarıya da değinmek gerekiyor. İptallerin, asıl olarak, "korku"yla birlikte ülkenin insan hakları karnesine bir protesto mesajı taşıdığı da düşünülürse, "insan hakları" başlığının toplantıyı yapılabilir kıldığını söylemek yanlış olmayacak.

Üç gün boyunca, birkaç salonda birden sürdürülen sunuşlar, tartışmalar, atölye çalışmalarının bütününü izleyebilmek, daha da önemlisi anlayabilmek çok hoş olabilirdi. Şu anda, dünyanın dört bir yerinde bilim çevreleri ve araştırmacıların yaşananların yaşanmaması ve yaşananların sonuçlarının giderilmesi yolunda yürüttükleri çalışmalar ise insanı müthiş umutlandırıyor.

Aldığımız notları, yine notlar halinde aktarmak en iyisi gibi görünüyor.

• İsviçre'den bir araştırmacı mülteci kamplarından aktarıyor: Boşnak çocuklar kocaman kâğıtlara kocaman dondurma külahları çiziyorlar ama genelde resimler kan revan içinde... Nasıl olmasın ki, beş yaşındaki çocuk annesinin babasına işkence etmek zorunda kaldığı anları izlemiş.

• Kuveyt, halen Irak'ın işgalinin "yaralarını sarmaya çalışıyor. Konuşmacı, "Bizim toplum," diyor, "Geleneksel olarak psikologa gitme yanlısı değil, bu bir tür delilik olarak algılanıyor." Kuveytli uzmanlar, kliniğe "ofis", hastaya "misafir", doktora "danışman", tedaviye "danışmanlık" diyerek bir ölçüde geleneği aşmanın yolunu bulmuşlar.

• Arjantin'den konuşan uzman. "Duygusal hafıza ve korkuyu unutmamak" üzerinde duruyor, gözaltında kaybedilen yakınları ile işkencecilerin ve yüksek devlet görevlilerinin "evlat"ları yapılan torunları için mücadele veren Mayıs Alanı Anneleri ve Büyükannelerinin mücadelesi üzerinden "annelik" ve "sosyal annelik" konusuna giriyor. Geleneksel politikayı aşan bir hareket olarak yorumlanan mücadelenin bugün geldiği noktada, IHOS adı verilen organizasyonda bir araya gelen "bulunan çocuklar"la karşılaşıyoruz. Açılımı, "Unutulmuşluğa ve Sessizliğe Karşı Çocuklar Derneği" olan IHOS'un 1995'de kurulmasıyla birlikte mücadelenin yanı sıra "acıların hafiflemesi" yaşanıyor. Arjantin'de anneler artık militandılar, anneydiler ve kadındılar... Gençler işkencecilerin evlerine girdiler, duvarlara, "Bu adam işkenceci, bu evde oturuyor" gibi afişler astılar. Çocuk kaçırmayla otorite ve politikleşme arasında bir ilişki var elbette. Büyükannelerinin yıllardır maruz kaldığı şiddeti gören çocuklar bunca yıldan sonra nasıl mücadele edeceklerini de görüyorlar. Hafıza-birlikte hareket etme gereği...

• "Şimdi şiddet modellerinde değişiklik var. Eskiden gözaltı çoktu şimdi politik gruplar arasında çatışmalar gerilimler artıyor. Şimdi trafik kazaları. iş kazaları çok yükseldi. İntiharlar, cinsel şiddet ve ev içi şiddet arttı." Anlaşıldığı üzere, bu örnek barışı yaşamaya çalışan bir toplumdan geliyor, Güney Afrika. Güney Afrika gibi hem ırksal hem de sınıfsal ayrımcılığın en keskinin yaşandığı bir ülkede siyahlarla beyazların tuvaleti, okulu, hastanesi, dükkânı, her şeyinin ayrı olduğu bir dönemden bugüne gelmekle işin bitmediği görülüyor.

Konuşmacı, bunca problemi ve dolayısıyla çözüm çabalarını aktarırken, sıkılmış olmalı ki, "Biz dünyada meşhur olduk ama" diyor, "Buraya, yani Türkiye'ye bakınca pek de farklı şeylerin yaşanmadığını görüyor insan." Bu "şöhret"i paylaşma arzusuna katılmalı mı, ne dersiniz?

Güney Afrika'nın Gerçekleri Açıklama Komisyonu başkanı Desmond Tutu, "Geçmişe bakarken affedici olmak gerekiyor," diyor. Komisyonun çalışmaları ile birlikte ortaya çıkan çok sayıda olay insanları şaşırttı. Her şey olabildiğince ortaya döküldü. Genelde komisyonun elinden geleni yapmadığı düşünülüyor. Yüksek bir silahlanma oranı var, kimi "suçlar" ordunun silahlarıyla işleniyor.

Güney Afrika'da kültürel olarak somatik sendrom çok yaygın. Baş ağrısı, bulantı gibi şikâyetlerin yanı sıra insanlar, "Omurgamın arasında bir duman hareket ediyor," gibi "hastalıklar"dan da çok yakınıyor.

• Bir çalışma da Türkiye'den geliyor: İnanç kişinin işkencede direncini artırıyor. Bu çalışma, Nazi kamplarında yapılan bir çalışmayı doğruluyor. Önceki çalışma, Nazi kamplarında sağ kalmayı başaranların büyük çoğunluğunun dinsel inançları çok güçlü Yahudilerle politik inançları çok güçlü komünistler olduğunu gösteriyor.

• Bu çok önemli buluşmayla ilgili ille de bir eleştiri yapmamız gerekiyorsa, öneri desek belki daha yerinde olacak, yaşadıklarımız üzerine yürütülen bu çalışmaların bizlerin de "anlayabileceği" gündelik hayata tercümesi de en az çalışmaların kendisi kadar kıymetli, diyeceğiz.

Hepimizi kadın, insan, savaş karşıtı, insan hakları savunucusu olarak çok yakından ilgilendiren konuların tartışıldığı Kongre'nin bugünden yarına getirecekleri ile ilgili son sözleri Şahika'ya bırakıyoruz: "Çalışmaların, tartışmaların farklı ülkelerin parlamentolarına taşınmasını çok önemli buluyorum. Bilirsiniz, travmanın izlerini yenmek için işbirliği ve dayanışma önemlidir. Bu toplantının travmanın izlerinin yok edilmesi ve insan hakları ihlallerinin azalmasına katkıda bulunmasını diliyorum. Ve yine diliyorum ki: konferans travmatik olayların açığa çıkmasını sağlar. Böylece, travmaya tanıklık eden profesyonellerin ve şiddetle mücadelenin potansiyel gücünü artırır.

Nadire Mater

"Kadınlar olmadan direniş başarıya ulaşmaz"

Kartal Belediye Başkanlığı'nı kazanan Fazilet Partili Mehmet Sekmen'in ilk işi Karyapsan'dan 64 kişiyi atmak olmuş. Karyapsan, sadece Kartal Belediyesi'ne değil, başka belediyelere ve firmalara asfalt üretiyor. Kâr eden bir kuruluş. Atılan 64 işçi Fazilet'e oy vermemiş, çoğu Alevi.
Yani Karyapsan'da mesele ekonomik bile değil, siyasi. Bunun üzerine Karyapsan işçileri direnişe geçmişler. İşçilerin eşleri de hemen evi, ev işini bırakıp direnişe omuz vermişler, Kartal'da gösteri yapmışlar, Belediyeye girip konuşmak istediklerinde dayakla karşılaşmışlar.
İşyerinin önündeki direniş alanında kadınlar, çocuklar, erkekler oturuyorlar. Kadınlar bizimle konuşurken ya da daha sonra toplantıya girdiklerinde ağlayan çocukları erkekler susturuyor. Her devrimci durum en azından bazı değişimler yaratır. Ailelerin hep birlikte yaşadığı direniş de bazı şeyleri değiştirmiş. Direnişçi işçilerin eşleriyle bunun üzerine konuştuk.

"Kadınlar hep önde olmalı"

Elif Nergis tecrübeli, eşi 90'larda Malazlar grevindeymiş.

Nasıl ve ne zaman gelmeye başladınız buraya?

Biz eşlerimizle aynı günden itibaren gelmeye başladık. Eşime bir gün telefon ettim, bana, "Biz işten atıldık, burayı terk etmiyoruz," dedi. O akşam hemen geldim. O günden beri de her gün geliyorum.

Diğer kadınlarla birlikte mi karar verdiniz buna?

Doğal bir şekilde oldu, hiç anlaşma filan yok. Mesela daha hâlâ buraya gelmeyen eşler var. Biz onlara telefon ederek, gerekirse evine giderek, konuşarak getirmeye çalışıyoruz. Benim daha önce bazı direnişlere başarı dilemek için gitmişliğim var, ama çoğunluğumuz böyle bir yere daha önce hiç gitmemiştir. İlk direnişimiz hepimizin, biz bir grev yaşadık ama bu direniş ilk.

Eşinizin tepkisi nasıl oldu?

O benim gelmemi daha çok istedi. Benim eşimle hiçbir sorunum yok o konuda. Onceden vardı ama onu aştık. Tabii ki 22-23 senelik evli olduğumuza göre o problemi 15-20 sene önce aştık. Memnun oluyor o, hatta biz bazı hanımları getirmeye uğraştıkça onlar daha çok memnun oluyor. Çünkü kadınlar olmadan bu direniş kazanılmaz.

Neden?

Çünkü sorunları yaşayan kadınlardır. Evi geçindiren kadınlardır, yani geçindiren, dediğim, yöneten kadınlardır. Çocuğu büyüten kadınlardır, bu çok büyük bir problemdir. Bir çocuk işten daha ağırdır. Hele de sorunlu bir çocuksa en büyük problem oradadır. Evde yemek yapacaksın para yok, yemeklik yok, çocuğun bir şey ister, para yok. Bak asker oğlum para istiyor gönderemiyorum. Yani bunları anneden başka hiç kimse yaşayamaz. Onun için bizde tek tek kendimiz karar verdik ve geldik. Yani toplanıp da konuşmadık. Daha önce eşler olarak birbirimizi görmüş değildik, ilk burada tanıştık, burada konuştuk ve hemen de kaynaştık, anlaştık, gelmeyen eşleri getirmek için uğraşıyoruz. Kadınlar önder olmalı erkeklere, devamlı başarabilmek için uğraşmalı.

Nasıl etkiledi bu süreç sizi?

Ben çalışmıyorum, daha önce çalışıyordum, hadi elimize biraz para geliyor, diye çıktım işten. Evde oturuyordum beş senedir, çocuğum okula gidiyordu. Bu iş olunca tekrar çalışmak zorunda kaldım. dört avdır para alamıyoruz. Şimdi ev işine gidiyorum, bizi bu yönden etkiledi, maddi yönden çok etkiledi, sıfır bir noktaya geldik. Ben haftada iki gün ev temizliğine gidiyorum. sırf buraya gelebilmek için, yol parası edebilmek için. Pendik'te oturuyorum, her gün buraya gelip gidiyorum. Evimizle çocuğumuzla ilgilenemiyoruz, mesela benim çocuğumun dersleri çok iyiydi, şimdi notları düştü. İki çocuğum var biri okuyor biri askerde. Evin bütçesi, evin sorunları, eşimizle rahat değiliz. Hergün burdayız, evde konuşamıyoruz, hep stres hep stres. Zaten yaşadığımız hayat stresli, bir de üstüne bu gelince daha beter oldu. Çocuğumuz divor, "Anne ben sizi özlüyorum."

Kim bakıyor çocuğunuza?

Kendi kendine, on yaşında kendi kendine bakıyor.

Buraya gelen kaç kadınsınız?

Otuzdan fazla kadın geliyor, nöbetleşe geliyoruz. Belki gelmeyen beş, on tane. Onun dışında hepsi geliyor.

Siz eşinize destek oluyorsunuz onlar size evde destek oluyorlar mı?

Zaten buradalar, nasıl destek olsunlar ki. Nöbetleşe, bir gün eve geliyorlar bir gün kalıyorlar. Yani yirmi kişi eve gidiyor, diğerleri kalıyor, gündüzleri hepsi buradalar. Bazıları var evde hiç iş yapmayan, hep kadına buyuran. Kadını öyle bir köleleştirmişler ki, zaten bizim Türkiye'de hele genelde Muslüman ülkelerde bu çok yoğun. Ama biz onları aştığımız için bizim evde sorun olmuyor.

Direnişe katılmak hayatınıza nasıl farklılıklar getirdi?

Bize bir katkı getirdi bu durum, birbirimizle tanışmış ve toplumu öğrenmiş olduk. Bazı siyasi yönleri de öğrenmiş olduk. Direnişi anladık, grevleri anladık. Bazı yerlere gidip geliyoruz. Bizim içimizdeki duygularımızı ön plana getirdi, yapmak isteyip de yapamadıklarımızı ön plana getirdi. Burada da yapıyoruz bazı şeyleri, çok çok güzel şeyler oluyor.

Neler oluyor?

İnsanlarla toplu bir şekilde konuşmak, sorunlarımızı birbirimize anlatmamız, yapacağımız şeyleri birbirimize danışmamız. Daha önceden birbirimizi tanımıyorduk. ilk defa burada tanıştık, konuştuk. Hepimizin de sorunları ortak olduğu için daha iyi anlaştık. Bu gibi sorunları yaşayan insanların ne çektiğini daha iyi anlayabiliyoruz. Onlara ileride destek olmak için gidebiliriz, yardımcı da olabiliriz, burada kazandıklarımızı onlara da anlatabiliriz, başkalarına da anlatabiliriz. Yani bize de çok şeyler kazandırdı. Buraya gelmeyen bazı arkadaşlar var, telefon ediyorum. Diyor ki, "Hiç gelmediğim için utanıyorum." Hayır, utanma gel diyoruz, bak biz de utanıyorduk ilk gelişimizde. Gel açılırsın, sen de açılırsın. Senin için de çok iyi olur, değişiklik olur ve öğrenirsin. İnsanlarla diyalogunu geliştirirsin, diyoruz.

Maddi sıkıntı bir yana burası daha iyi değil mi evden?

Ben eve gitmek istemiyorum, bak işten geldim, buradayım.

Direniş ne kadar zamandır sürüyor?

elli üç gundur buradayız, daha şimdiye kadar Sekmen gelip bir açıklama yapmış değil. Biz dün bayanlar olarak gittik, 20-30 kadındık, polisle karşı karşıya geldik. Bize içerideki memurlarla itiş kakış, dayak, yumruk öyle karşılaştık bizi dövduler. Her yerimiz mosmor oldu. Ben gördüm bir gazeteci onlar bizi döverken resmimizi çekiyordu, neredeyse gazeteciyi dövüyordu, çektirtmediler resimleri.

İleriye dönük neler düşünüyorsunuz?

Haziran ın 28'inde bir basın açıklamamız var, ondan sonra bilmiyoruz, bir ses gelir mi, gelmez mi. Bilmiyoruz

Salih Melek

Eşimin buraya katılmasını olumlu buldum. Ben zaten bu gibi mücadelelerin sadece erkeklere has olduğunu düşünmüyorum. Biz zaten evlenirken hayatı paylaşıyorduk, dolayısıyla bu olumlu olumsuz bütün yanları kapsar. Kadınlar, sizinle beraberiz, deme cesaretini göstermiştir bu onların ayrı bir güzelliğidir, buraya katılmaları ayrı bir güzelliktir. Ben şahsen eşimin bu eğilimlinden dolayı gurur duyuyorum. Bundan çok mutluluk duyuyorum. Kadınların bu katılımı onları daha da aktif yapıyor ve bizim onları sadece mutfakta çalışan, çocuk bakan biri olarak düşünmemizi bir ölçüde engelliyor.

Salih Nergiz

"Her şeyden önce ailelerimizin buraya gelmesinden dolayı manevi yönden bir güç kazandık. Türkiyede'ki bayanların mücadele açısından çok öneni var. bizlerden fazla bayanlara, ailelerimize görev düşüyor. Çünkü insanların değerinin olmadığı bir süreç yaşıyoruz. Bunun devrilmesi için ailelerimize ve kadınlara büyük görev düşüyor. Biz Kar-Yap-San işçileri olarak bu durumdan son derece memnunuz. Ben şahsım itibariyle ailemin ve bütün kadınların mücadele içinde yer almasından yanayım. Ayrıca bir mücadelenin içinde bayanlar olmadığı sürece o mücadele hiçbir zaman başarıya ulaşmaz. Ailelerimiz, bayanlarımız sınıf anlamında biraz kendilerini geliştirirlerse, insanlara, yaşam üzerine güzellikler sunarlarsa gelecekteki güzel günlerin öncüsü olacaklardır. Ayrıca bu konuda ben biraz daha şanslıyım, onu da belirteyim."

ne kadar sürdürebileceğiz, bu adamı nasıl getirip masaya oturtacağız. Nasıl bir çözüm olacak, biz de bilmiyoruz. Bir de imza kampanyamız var, o yirmisine kadar bitecek, sonra basın açıklaması yapacağız, o süreye kadar bir şey yaparsa iyi, yapmazsa o zaman düşüneceğiz ne yapacağımızı. Yani çaresiz değiliz. elbette bir şeyler yapılacak. Sonuç ne olursa olsun direnmeye devam edeceğiz. Kaybedebiliriz de ama uğraşmadan, hiçbir şey yapmadan da kaybetmek istemiyoruz. Eşlerimizin önünde olacağız devamlı. Bu direnişimiz sürecek, nereye kadar sürerse.

Diğer kadınlara söylemek istediğiniz bir şeyler var mı?

Söylemek istediğim şunlar: bütün kadınların, emekçi kadınların, ev kadınlarının, çalışanların. esnafın, kim olursa olsun kadın olarak düşünüyorum ben, destek vermelerim rica ediyorum. Yani kendileri için gelecekleri için, çocuklarımız için, toplum için mutlaka birbirimize destek vermemiz, birbirimize ulaşmamız, birbirimize kenetlenmemiz gerekiyor. Gelecekteki çocuklarımızın daha rahat yaşaması, geleceğimizin daha iyi yaşanabilmesi için, güzel bir dünya için mutlaka işçilerin, herkesin el ele olmasını istiyorum, benim diyeceğim bu.

"Bu direniş bizi ilgilendirir artık"

Sultan Temel, eşine destek vermek için direnişe katılan işçi eşi.

Siz daha önce herhangi bir direnişe, greve katılmış mıydınız?

Yok, benim ilk direnişim ama çok öyle cahil de değildık, biliyorduk bunların olabileceğini. Zaten dört, beş senedir aynı şeyi yaşıyoruz. Aylıklarımız verilmedi, geç verildi, üç ayda bir verildi, yani beş senedir o sıkıntıyı çekiyorduk. Ama ne oldu, seçimlerden iki gün sonra atıldılar, yani belliydi, bunu bekliyorduk, mutlaka olacak, diyorduk.

Çocuğunuz var mı?

Bir tane çocuğum var altı yaşında. O da her gün yirmi dört saat burada, güneşin altında. Bazı arkadaşların çocukları hasta oldu. Ona rağmen yine hemen hemen herkes geliyor, ama zaten gelmek zorundayız çünkü burayı böyle yalnız bırakıp da gidemeyiz.

Yemek işini nasıl hallediyorsunuz?

Burada pişiriyoruz, bazen arkadaşlar getiriyor. Haftanın üç günü Şahkul'da yemek dağıtılıyor, oradan alıyoruz.

Evdeki işleriniz de birikiyordur?

İşi kimin gözü görüyor ki, işi boş verdik iki aydır.

Eşiniz yardımcı oluyor mu evde?

Tabii, mutlaka çünkü hayat müşterektir. Yani sadece ben üreteyim, ben yapayım olmaz. O dışarıda çalışıyorsa ben de evde çalışıyorum, birbirimizi tamamlıyoruz. Ben nasıl çalışmıyorsam, ondan para bekliyorsam, o da benden içeride iş bekliyor. Hem dışarıda hem içeride olmaz. Yani hayat müşterektir, her şey ortaklaşa, sıkıntılarda beraber, her şey beraber olmalı.

Hiç belediye yetkilileriyle görüştünüz mü?

Sekmen'in yardımcısı kendi ağzıyla şunu söylüyor; "Sizin eşleriniz siyasi yönden bana ters." Bu ne demek, ben ekmek davası için orada çalışıyorsam, üretim yapıyorsam, benim ekmeğimi elimden alamazsın. Siyasi düşünce ne olursa olsun, ben buna karşıyım. Ocaktan beri para almadık, sadece 98 yılından kalan bir ikramiye aldık. İçeride daha ödenmemiş toplu paralar duruyor. Mahsus para vermedi aylarca, bunlar işten çıksın diye, bunlar da çıkmayınca kendisi attı.

Biz, diye konuşuyorsunuz hep, aslında sadece eşleriniz çalışıyor burada?

Evet tabii biz, hiçbir farkımız yok artık. Ben de sabahtan akşama kadar çalışıyorum o da sabahtan akşama kadar çalışıyor, biz olduk yani artık, o olmadı. Bu direniş bizi ilgilendirir artık, bir şeye varırsak ancak biz getirebiliriz bunu, yani eşler.

Neler yaşıyorsunuz burada?

Burada siyaset konuşuyoruz, arkadaşlık var dostluk var, değişik insanlarla tanışıyoruz, dayanışma var.

"Hiç hak etmedik bunu"

Kezban Melek, eşine destek vermek için elli üç gündür eşinin iş yerine gidiyor.

Siz neler düşünüyorsunuz direnişinizle ilgili?

İki çocuğum var, okula gidiyorlar. Dun okul müdürü haber göndermiş, parayı vermezseniz kameleri vermeyeceğim, diye. Sekiz milyon katkı payı istiyorlar. Gittim müdürü ikna edemedim, ben de müdure, Sekmen bize para vermiyor ki, biz de sana verelim, dedim. Ben rahatsızım, kontrolum var, kontrole gidemiyorum. Her şeyi artık borçla yapmaya çalışıyoruz.

Çocuklarınız nasıl etkileniyor?

Çok zoruma giden bir şey yaşadım ilk başlarda. Ben oğluma para veriyordum harçlık olarak, verdiğim de yüz bin lira, oğlum parayı harcamadan geri getiriyordu. Ben de sordum oğlum neden harcamadın paranı dedim. "Babamız çalışmıyor, bize maaş gelmiyor," dedi. Çok sıkıntı çekiyoruz çok stresini yaşıyoruz. Allah kimseye vermesin, hiç hak etmedik bunu. Sekmen seçim öncesi çeyrek altın dağıtıyordu, ekmek dağıtıyordu, oy için, milleti böyle kandırıyordu. Sekmen böyle seçildi, yoksa millet onu sevdiği için değil. Bizim milletimiz biraz aç, altına da kanarlar, paraya da kanarlar. Sekmen ne yaptı ki bugüne kadar, beş senedir ne yaptı, beş senedir aynı sıkıntıyı yaşıyorduk. Büyük televizyonlar, onlar da hiç önemsemiyorlar. Gelmeleri için illa bir dayak yememiz lazım ya da intihar etmemiz lazım. O gün kaç sefer aradık gelmediler.

Nevin Cerav, Ayşe Düzkan

aşk heteroseksüeldir

eski yunan'daki filozofların gerçek aşkın erkekler arasında cereyan eden bir şey olduğuna inandıkları söyleniyor. eski yunan filozoflarını bilirsiniz. hani en güncel tartışmalarda bile ara sıra başvurulan mühim şahsiyetler.
dünya üzerinde yazılmış en güzel, en çarpıcı, en içe dokunan aşk şiirlerinden bir kısmı sapho'nun kaleminden çıkmış.
lorca'nın oyunlarında insan tenini tutuşturan arzu, aşk, tutku en sık ve en başarıyla ele alınan konulardandır ve kendisinin faşistler tarafından öldürülmesinde kendi cinsine duyduğu arzunun etkisi büyüktür.
arthur rimbaud'yla paul verlaine'in arasındaki aşkın namı dünyayı sarmıştır.
sanat, hayatın aynasıdır, diye düşünenlerin büyük ölçüde haklı olduklarına inanıyorum. şahsi gözlemim, aynı cinsten insanlar arasında en tutkulu aşkların yaşandığı yönünde.
bütün bunlara rağmen ve bunlar olmasa bile aşkı kadınlarla erkekler arasına hapsetmenin heteroseksist ayrımcılık suçlamasına kolaylıkla maruz kalabileceğinin de farkındayım.
ama yine de aşkın heteroseksuel bir kurum olduğuna inanıyorum.

sevgi ne işe yarar?
cinsel arzunun aşktan tarihsel olarak daha eski, daha yaygın ve daha kapsayıcı olduğunu biliyoruz. aşkın tarihin belli bir aşamasında ortaya çıkmış belli bir arzulama biçimi olduğunu da.
ama aşk kadın ve erkek için aynı şeyi mi ifade etmektedir? simone de beauvoir, "İki cins için sevgi kesinlikle aynı anlamı taşımaz; onları ayıran ciddi anlaşmazlıkların nedenlerinden birisi de budur," diyor.
gündelik hayatımızda da bunun örneklerini görürüz, kadınlar ve erkekler âşık olduklarında birbirlerinden tamamen farklı bir biçimde hareket ederler, aşk diye tanımladıkları duygu genellikle birbirinden farklıdır. aşktan beklentileri ise tamamen zıt yönlerde gelişir. shulamith firestone, bir erkeğin şöyle dediğini aktarıyor: "Hasta olduğu zaman kaçıyor benden. Ama ben hastalandığım zaman, durumuma üzülüyor, her zamankinden çok daha yakın davranıyor bana karşı."
çünkü şu gerçeği hepimiz biliriz, âşık erkek ister; sevişmek, bekâret, denetim hakkı. bazen de razı olur, evlenmeye. erkek sevdiği için kıskanır mesela, kıskandığı için yakıp yıkar.
âşık kadın ise verir; bekâret, bekâr evinin temizliğine emek, hayatının denetimi. evlenmeye razı eder. sevdiği için affeder. sadece aldatılmayı değil, her şeyi.
ama aşk içinde kadın ve erkeğin rolü, aslında kadınlarla erkekler arasındaki herhangi bir yakınlıktan çok farklı değildir. annesi oğlunun en sevdiği yemeği pişirir, küçük kız da babasının terliklerini getirir. kadınların erkeklere boğaz tokluğuna hizmet etmesi, kamçı zoruyla, dayak korkusuyla falan değil rızayla sağlanmaz mı?
biz âdet öyle olduğu, dünya böyle kurulduğu için hizmet veririz erkeklere. ama en çok istediğimiz için hizmet ederiz. istediğimiz, onu sevdiğimiz için.

aşk içinde kadın ve erkeğin rolü, aslında kadınlarla erkekler arasındaki herhangi bir yakınlıktan çok farklı değildir. annesi oğlunun en sevdiği yemeği pişirir ve küçük kız da babasının terliklerini getirir. kadınların erkeklere boğaz tokluğuna hizmet etmesi, kamçı zoruyla, dayak korkusuyla falan değil rızayla sağlanmaz mı?

peki yatakta durum nasıl?
son zamanlarda sevişmenin hasının yatak dışında mesela banyoda, mutfakta yapılan bir şey olduğu yönünde çok şey söylendi, çok şey gösterildi hepimize. yine de yatak dendi mi akla uyku ya da rüyalar değil, sevişmek geliyor.
yatak özel hayatımızın en dar alanıdır. en özel, en kapalıdır. son zamanlarda sürekli olarak yataktan bahsedilse de, tek tek yataklarımız hakkında en az konuştuğumuz alan.
bütün bu korunurluğuna karşılık, yatak ya da cinsellik, birbirimize en çok benzediğimiz, öznel iradeyle en az etkilenebilir alanlardan bir tanesi. bunda biyolojinin sınırlarından çok, arzularımızın toplumsallıkla yönlendirilebilirliği etkili. maalesef çoğumuz, pornolardaki gibi arzuluyor, öyle sevişiyoruz. orada gösterilenleri yaşadığımızda zevk almayacak olsak bile tahrik edici bulabiliyoruz. ve yatak kadınlarla erkekler arasındaki rol dağılımının en keskin olduğu alanlardan bir tanesi. kadınlar, arzulanacak, teslim olacak; erkekler arzulayacak, hâkim olacak. mutlak nesne olan ve asla özneleşmeyen kadın, hep özne olan ve kimsenin kendisini nesneleştirmediği erkek.

peki ya aşk?
kadınlarla erkekler arasında arzuya dayanan ilişkinin sevgiye bulanıp tarihin belli bir aşamasında yüceltilmesinden başka nedir aşk? erkeklerin kadınlara tahakkümünü kolaylaştıran başka bir rıza mekanizması. çünkü kadınlarla erkekler arasındaki tahakküm zor kullanımı kadar, böyle rıza ilişkilerine de dayanır: "babam çok hasta, onu kıramam," "dersleri çok kötü gidiyor, şu sıra ona bunu yapamam," "bensiz ne yapar." merhamet, kadınların kendilerine karşı en güçlü silahıdır. ama aşk bundan da güçlüdür, aşk mekanizması hatta makinesi öyle işler ki. onu kaybetmemek için dediklerini yapmak bile değildir durumunuz, aşkınız yüzünden onu haklı sanırsınız. nasıl cin gibi kadınların âşık oldukları, şapşalın şapşalı adamlarda ne hikmetler buldukları sizin de dikkatinizi çekmiştir.
işte bütün bu sebeplerden dolayı kadınlarla erkekler arasındaki tahakkümün bir biçimi değilse bile epeyce çekici bir kılıfını oluşturur aşk. o kılıfın altın işlemeleri canınızı çok yaksa da çekicidir. işte bütün bu sebeplerden dolayı aşk heteroseksüeldir diye düşünüyorum. ancak kadınlarla erkekler arasında gerçekleşebilir. sıklıkla eşcinsellerin aralarında kadın erkek rollerini benimsediklerinin, bunu en çok aşkta çoğalttıklarının farkındayım. çünkü karşı cinsi arzulamak kadın ya da erkek rolünün çok küçük bir parçasını oluşturuyor, dolayısıyla kendi cinsini arzulayan insanlar da genellikle kadın ve erkek rollerinden birisini kolaylıkla benimseyebiliyor. ama heteroseksüellığı eleştiren eşcinsellerin bir kalıp olarak aşkın dışına çıkmadan bunu yapmaları zor görünüyor bana. aşk olmadan heteroseksizm olmaz çünkü ve aşk bildiğimiz, tanıdığımız en seksist şeylerden birisi olduğu için heteroseksüeldir. başka arzu, sevgi, bağlanma tecrübeleri, en azından bugünden ve bizim aramızda mümkün mü? en sıradan ilişki bile taraflarına "başka" göründüğü için bu konudaki tanıklıklara güvenmek zor açıkçası. ama yine de bunun üzerine duşünülmeye değer bir konu olduğuna inamyorum. çünkü biz feministler hem dünyayı değiştirmek istiyoruz, hem de mutlu olmak.

ayşe düzkan

"Eskiden feminist düşüncelere sahip değildim"

Erdinç Köksal bir kadın doğum uzmanı. Doğum yapan kadınların çektikleri acıları, hastanelerde gördükleri kötü muameleyi, ne kadar sağlıksız ortamlarda doğum yaptıklarını görmüş ve birçok meslektaşının aksine bunları görmezden gelmemiş. Bu koşulları değiştirmek için çaba gösterirken kadınlar konusundaki geleneksel bakışı da değişmiş.

Nerede çalışıyorsunuz?
Şu anda Pendik'te kadın doğum uzmanı olarak çalışıyorum. Ankara Tıp Fakültesi'nden 1958'de mezun oldum. Kırk bir yıllık hekimliğimin ilk on yılı pratisyen hekimlikle ve asistanlıkla geçti. Ben eskiden feminist düşüncelere sahip değildim. Babaerkil bir toplumun mensubu olarak ilk, hatta ikinci çocuğumuzun erkek olarak doğmasını istemiştim. Tabii ki bencillik yapmışım diyorum şu anda. Hayatımın büyük bir kısmını hep erkeklerin sözünün daha çok dinlenmesi gerektiğine inanan biri olarak geçirdim. Fakat son otuz yıl, bir doğum hekimi olarak hanımlarla daha çok karşı karşıya kaldığım dönemde düşüncelerim değişmeye başladı.

Bu değişim nasıl oldu?
Kadınların doğum esnasında çektikleri ıstırabı gördüğüm zaman onlardan yana tavır koyma ihtiyacını hissettim. Şöyle ki, ilk asistanlık dönemimde Ankara Doğumevi'ne doğum stajına gittiğim zaman, doğum salonunda sekiz tane doğum masası vardı ve bu sekiz doğum masasında sekiz tane hasta çığlıklarla bağırıp çağırıyorlardı. Ne üzerlerinde bir örtü ne de aralarında bir paravan vardı. Bu o insanlara gerektiği kadar değer verilmediğinin göstergesiydi. Bunun üzerine hanımlardan yana tavır koydum. Ve bu durum daha sonra gittiğim tüm kurumlarda hep böyle oldu.

Doğum yapacak kadınlara nasıl davranılmalı?
Doğum yapacak bir hastanın bence insan olarak bir saygınlık ortamında olması lazım, yani üstünün örtülmesi, yatacağı masanın temiz olması lazım, ona ayrı bir yatak ve temiz bir çarşaf lazım. Az önce anlattı ım gibi Ankara Doğumevi'nin odasına girdiğimde, neden bu mesleği seçtim, diye kahroldum. Ama şimdi memnunum kadın doğum hekimi olmaktan, en azından o davranışlara maruz kalan kadınlara gücüm yettiğince daha iyi, daha şefkatli davranmaya, hiç değilse onların örtünme hissine, isteğine saygı göstermeye, hekim olarak onlara daha iyi koşullarda bir doğum yaptırmaya gayret ediyorum.

Bu değişiminiz diğer ilişkilerinize nasıl yansıdı?
Eşime böyle bir soru sorulacak olsa diyecektir ki, "Erdinç sen nasıl oldu da böyle değiştin?" Ben de ona, "O cehalet döneminindeydi, artık aklım başıma geldi," derim. Biz hiçbir zaman objektif olarak hanımların çektiği sıkıntıyı bilmiyoruz. Ama meslek dolayısıyla benim şansım burda oldu; kadınlara yakın olmak onlara çok daha fazla hak vermemiz gerektiğini düşündürdü bana. Cehalet dönemimde şöyle düşünüyordum: erkeğin görevi evin geçimini sağlamaktır, kadının da görevi çocuklarını iyi bir şekilde yetiştirmek, onlara annelik şefkatini vermek ve aynı zamanda evin işlerini yapmak. Evlendiğimiz zaman eşim enstitüyü bitirmişti ve yüksek öğretmen okuluna gidecekti; o zaman buna izin vermedim. Daha sonra eşimin bankaya girmesine de engel oldum. "Bir çocuğumuz var, bu çocuğu kime bırakacağız. Başkası bu çocuğa şefkat verebilir mi?" diye o isteğine de karşı çıktım. Bencil bir düşünceymiş ve yıllar sonra anladım ki, çok hatalı davranmışım. Bir hanımın çalışma isteği sadece para kazanması için değil, başarılı olacağı bir konumda becerisini gösterebilmek ve kişiliğini bulmak açısından önemli bir şey. Üstelik sadece çalışmak da değil, kadınların başka alanlarda da sosyal faaliyet göstermeleri, siyasi olan, olmayan birçok yerde çalışmaları da önemli.

Çalıştığınız yerlerde oranın idaresi ya da personeliyle çatışmalar yaşıyor musunuz?
Şişli Etfal Hastanesi'nden Zonguldak'a tayin olup gittiğim zaman, o hastanede de ayıı düzeni görmek istedim, Yani temiz örtüler, temiz çarşaflar, düzenli odalar görmek istedim. Ama gittim gördüm ki, kırmızı bir muşamba seriliyordu doğum yapılacak yere, o muşambada kan pıhtıları birike birike, temizlenmeye temizlenmeye siyah lekeler haline gelmiş ve onların üzerinde doğum yapılıyordu, hastalara doğru dürüst örtü örtulmüyordu. Mücadele etmek istedim, dediler ki, "Aman sakın yapma." "Neden," dedim. "E, çarşaf yok, örtü yok, bez yok." Hastanede o yok, bu yok, yapamazsın dediler. Fakat ben klinik şefinin yazlık izninde, Amerika'da olduğu bir dönemde, herkesle konuştum, başhemşireyle, ambar memuruyla, top top kumaşlar buldum, bir terziyle konuşup örtü diktirdim. Yağlı boya yaptırdım. Yirmi gün içinde klinik değişti, her yer pırıl pırıl oldu. Yani yokluktan değil, insana değer verilmemesinden oluyor bütün bunlar. Benim o hareketimi birçok insan dudak bükerek izledi, bir kısmı da, "Valla bilmem ki, hele bir şef dönsün," dedi. Nitekim şef döndü ve klinikte istenmeyen kişi ilan edildim, disipline verildim. Yani bana, "Sen kim oluyorsun da klinik düzenini değiştiriyorsun," dendi. Ama ben o düzene yıllarca devam ettim. Ve ilk kitabımda bu tür olayları ve geçirdiğim acıları kaleme aldım.

Hekim arkadaşlarınızın tutumu nasıl oluyor?
Her hekimin hastasıyla diyalogu kendine özgüdür. Çalıştığım klinikte onlar bir hastayı muayene edecekleri zaman hasta hep açık saçık olurdu, hiç üstlerinin örtülmesine gerek görulmezdi. Ama benim muayenelerimde, ben odaya girmeden bütun hastalarımın üzeri örtülür. Bence hastanın utanma duygusuna saygı gösterilmesi gerekir. Ama ne enteresandır ki, bayan arkadaşlarımız da o hakka saygı göstermiyorlar, neden bilmiyorum.

Kitaplarınızı yazarken neyi amaçladınız?
Birinci kitabımda kendimi hastanın yerine koydum, hastanın doktoru hangi gözle gördüğünü yansıtmaya çalıştım. Ve doktor olarak yaptığımız hataları, işlediğimiz suçları yazdım. Ama bu olayları yazdıktan sonra bunların hekimlik olmadığını, hekimliğin böyle olmaması gerektiğini ve buna katılmanın da mümkün olmadığını örneklerle yansıtmaya çalıştım. *Ak Gömleğin Dili Olsa* adlı ikinci kitabımda da kırk yıllık hekimlik hayatımda tanık olduğum, ama hep içime atmak zorunda kaldığım olaylar var. Birinci kitabımda hastanın gözlüğüyle, ikinci kitabımda da gömleğimin gözlüğüyle yazdım. Şimdi üçüncü kitabımı hazırlıyorum. Adı *İşte Sizin Buketiniz* olacak.

Hastanelerdeki kötü muamelenin dışında kadınlarla ilgili gözlediğiniz başka sorunlar var mı?
Memur olarak çalışan bir kadın, doğumuna yirmi bir gün kala doğum iznine ayrılıyor. Fakat sigortalı çalışan bir kadın doğum yapmasına kırk iki gün kala doğum iznine ayrılıyor. Kanun öyle diyor, peki düşünün, doğumuna yirmi bir gün kalan bir kadın nasıl çalışacak, nasıl eğilip kalkacak o durumda. Ve bunları nedense parlamenterlerimiz hiç düşünmemiş. Doğumdan sonraki izinler de hep kırk iki gün olarak saptanmış. Oysa yurtdışına bakıldığında orada hamile kadınlara çok daha geniş imkânlar verilmiştir. Ücretsiz izin vermişler ya da ücretinin yarısını almak kaydıyla altı aya, bir seneye kadar çalışmama hakkı vermişler. Bebek altı aya, bir yaşına geldiği zaman kadın daha sağlıklı olarak görevine geri dönüyor. Ama burada böyle bir imkân yok.

Başka çalışmalar yapıyor musunuz?
Bir hekim olarak aile planlamasına çok önem veriyorum. Türkiye'nin kurtuluşunun aile planlamasından geçtiğine inanıyorum. Sivil toplum örgütlerinin teklifleri doğrultusunda bulunduğum yörede toplantılar yapıyorum. İlkokullarda, mahallerde yapıyorum bu toplantıları. Ayrıca aile planlaması çalışmalarının hanımlara olduğu kadar erkeklere de yapılması gerektiğine inanıyorum. Erkeklerin kafasına bu fikirler girebilirse bu çalışmaların sonuçları çok daha başarılı olabilir. Bunun için de geçen hafta erlere toplantı yaptık.

Nevin Cerav

"Güzel koksun, güzel okşasın"

Beklentiler, haz alınan ve alınmayan şeyler her kadına göre değişse de, cinsellikte genel olarak kadınların erkeklerden farklı beklentileri olduğu sır değil. Tabii yaş, deneyim, kuşak ve eğitim farkları da nelerden hoşlanıp nelerden hoşlanmadığımızı etkiliyor. Farklı yaşlardan beş kadın cinsellikle ilgili deneyimlerini paylaştılar.

Mehveş: Ben ilk ilişkimi kocamla yaşadım. O yüzden onunla olan cinsel birlikteliğimi göz önüne alarak konuşuyorum. Benim en çok dikkat ettiğim yatağa girmeden önce temiz olması. Öncelikle ağız ve diş temizliği. Ağız kokusu, ter kokusu bana çok itici geliyor. O bazen pis olsa da ilişki talep edebiliyor, o zaman tabii, bana çok itici geliyor. Çoğunlukla istekli olduğum halde onun pis olması durumunda isteksizleşiyorum. İlk önce dış görünümüne bakıyorum. Hatta saçı bile taralı olsun istiyorum.

Sacide: Özellikle ter kokusu insanı çok itiyor. Bakımlı, temiz olsun, saygılı davransın.

İlgi: Ben ilk ilişkimi yirmi yaşında yaşadım ama sonrası geldi. Pek çok erkek arkadaşım ve bir gecelik ilişkim oldu. Sanırım benim de ilk tepkimi çeken pislik. Pis adamı ne yapsa faydasız, hiçbir şey hissetmem. Temiz erkek uyarıcıdır. Kokusu çok önemli. Güzel kokmalı. Kendine uygun bir parfüm kullanmalı. Güzel görünmesi de çok önemli. Benim tipim olmalı. Bunlar zaten insanı ilk anda uyarır.

Ferda: Beni ayak kokusu çok iter. Ben de ilk on altı yaşındayken biriyle birlikte oldum. İspanya'da tatildeydim. Sonra ayaklarının koktuğunu fark ettim. Dayanılmaz bir şeydi bu. Bir de erkeğin çok tüylü olmasını sevmem.

Nevra: Ben kendim de yatakta temiz olmayı isterim. Mutlaka banyo yapmış, hazırlanmış olmalıyım. Güzel kokmalıyım. Kendi bedenim de beni harekete geçirir. O yüzden temiz olmalıyım. Ağdamı yapmış olmalıyım. Tabii o da bazı bölgelerinin tüylerini alsın.

Mehveş: Benim sevişmeye başlarken hoşlandığım şeyler o anki durumuma ve isteğime göre değişiyor. Bazen bir öpücüğünden heveslenirken bazen de değişik bir durum yaratmasını isteyebiliyorum.

İlgi: Ben özellikle alkolden etkileniyordum. Alkollüyken birine teslim olma duygusundan etkileniyordum. Birine teslim olayım, o beni ele geçirsin... Şu anki erkek arkadaşımla bir yıldır birlikteyiz. Eski ön yargılarımı attım. İlk orgazmı da onunla yaşadım. Onunla alkol almadan da sevişebileceğimi ve zevk alabileceğimi gördüm. Çok âşık oldum, aramızda müthiş bir cinsel uyum var. Benim zevk almamı önemsiyor. Yeni pozisyonlar deniyor. Beni çok beğeniyor olması, beni çok tahrik ediyor. Benim bedenimi çok beğeniyor, onun bedeni de zayıflığı ve rengi açısından benimkine benziyor. Onun bana benzemesi beni iyice çarpıyor.

Sacide: Ben kırk bir yıl evli kaldım. Pek çok kadın arkadaşımla da konuştum. Şunu anladım, erkekler kadın cinselliği konusunda son derece bilgisizler. Bizim nelerden hoşlanıp nelerden hoşlanmadığımızı asla düşünmüyorlar. Benim de tek ilişkim rahmetli kocamla olan. Benimle aynı durumda olan, benim yaşımda olan pek çok arkadaşım hep benim çektiğim sıkıntıları çekmişler.

Mehveş: Erkekler kadınların cinsellikle ilgili duygularını önemsemiyorlar. Hem bilmiyorlar, hem önemsemiyorlar. Önemseseler, öğrenmeye çalışırlar. Kadının işi var mı, yorgun mu, bunu önemsemiyorlar en başta. Bu da insanı kırıyor, isteksizleştiriyor.

İlgi: Erkekler kadınların dokunmaları gereken noktalarını bilmiyorlar. Klitoristen pek çoğunun haberi yok. Ben zaten vajinal orgazm diye bir şey olduğuna inanmıyorum. Erkekler sert davranmaya eğilimli. Çeksin, sündürsün. Özellikle oral seks sırasında.

Ferda: Benim bir erkek arkadaşım çok ısırırdı. Ben ısırılmaktan hoşlanmıyorum. Seks sırasında sertliği severim. Mesela sevişirken hafif hafif kalçalarıma vursun, açık saçık konuşsun hoşuma gider. Çok uç şeylerden hoşlanabilirim. Ama beğendiğim insanla olması şart. Onun biraz deneyimli olması şart.

Nevra: Ben de tam tersi yatakta konuşulmasından hoşlanmam. Kocam bunu istiyor. Ama ben utanıyorum. Bilmiyorum, belki bir gecelik bir şey yaşasaydım durum farklı olurdu. Benim kocam daha çok filmlerde gördüklerini uygulamayı seviyor. *Dokuzbuçuk Hafta*'dan çok şey öğrendi. Üzerimden çikolatalar yedi, şampanyalar içti. Bunlar fantezi olarak hoşuma gitti ama sürekli istemem tabii.

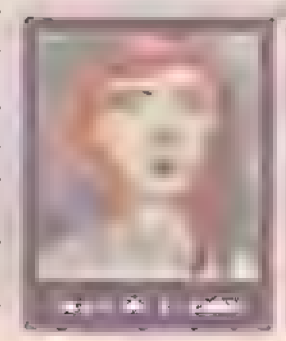

Sacide: Ben kocamla ilişkime bakıyorum da, onun bir kadını araç olarak gördüğü düşünüyorum. Alışıldık, bilindik bir araç. Genelde kendi egosunu ön planda tutardı. Her şey onun işi bitene kadardı. O bir rahatlama duygusuyla hareket ederdi. O bir rahatlasın, onu işi bir bitsin... İsteğini yerine getirmediğimde, istemediğimde, bugün keyfi yok, dediğimde, boğazıma sarılır "Yedirdiğim ekmek sana haram olsun, kadınlık görevini yerine getirmiyorsun," derdi. Ne kadınlık görevi? Bakılım o erkeklik görevini eksiksiz yerine getiriyor muydu? Ben hoşlanmıyordum bencil davranmasından. Bencil davranan erkek aksi etki yaratıyor, insanı soğukluk yapıyor. Gençliğin ilk dönemlerinde insanda bir ateş, bir istek oluyor ama tatmin olmadıkça bu istekler sönüyor.

Mehveş: Ben yumuşak yumuşak okşamasını, dokunmasını istiyorum, kocam hoyrat davranıyor. "Benim canım acıyor, niye öyle yapıyorsun?" diyorum. Ne yaptığının farkında değil. Ben sevdavranılmasından hoşlanmıyorum. Böyle durumlarda arkamı dönüp uyuyorum, o da surat yapıyor.

Sacide: Ben bu yüzden zevk almak fi rinden vazgeçtim. Cinsellik benim iç

de bir araç haline geldi. Benim istediğim güzel bir sofra hazırlayan, çiçekler getiren, tatlı tatlı konuşarak, en temiz haliyle bana sarılan bir eşti. Bana ne istediğim hiç sorulmuyordu, ben de keşfedemiyordum. Birkaç kere oral seksi deneyecek oldu, o bana uvgulıyordu, inan, öyle pis geldi ki... Pislikten başka bir şey değildi onun yaptığı. İğrendim. Bir daha izin vermedim. Kırk yılhk evliliğimde orgazm denen şeyi hiç yaşamadım. Seksi kullandığım oldu, mesela eve bir şey aldıracaksam, onun gönlünü ediyordum. Tamamen pasif, hareketsiz durarak, tabii. Bu da kadını küçülten bir şey. Kendimi kirli ve küçültulmüş hissettim. Bu da aksi etki yarattı kendi duygularımda.

Mehveş: Ben göğsümü sıkmasından çok şikâyetçiyim. İnsanın ilk başta canı acıyor zaten. Herhalde annesini yeterince emmemiş, diye düşünüyorum.

İlgi: Benim göğüslerim çok buyük. O nedenle pek çok erkek arkadaşım ilk o bölgemi hedefledi. Aşırı ellenmesi zarlı geliyor bana.

Ferda: Ben bazen hoşlanıyorum. Özellikle dekolte bir şey giymişsem, onun üzerinden, giysim üzerinden bana dokunmasından. Ama birinin üzerime çok yapışması, beni havasız hareketsiz bırakması çok itici.

Nevra: Ben de yatarken üzerimde birşeyler olmasından hoşlanırım. Kocam bana güzel gecelikler ve çamaşırlar getirir. Ama erkeklerin sanırım bu konuda kısıtlı fikirleri var, illa dizüstü çorap, babydoll, jartiyer, topuklu ayakkabı...

Sacide: Bence göğsün sıkılması, emilmesi hiç hoş değil. Mani olmaya çalıştım her yaptığımda. Zaten Allahtan erken boşalıyordu. O işini bitirsin, ben de rahat rahat uyuyayım, diye beklerdim. Karşılıklı istek olmadan zevk alınmaz. Onu arzulamak gerek. Kocam bana hep "Soğuk kadın," derdi. Isınmaya vaktim olmadı ki.

Mehveş: Benim kocam ön sevişme konusunda duyarlı. Bu benim en çok hoşuma giden şey. Özellikle ön sevişmenin uzun tutulmasını, beni dudaklarıyla uyarmasını seviyorum. Beraberliğe hazırlanmam için bu şart. Özellikle aşağıdan başlayıp yukarı doğru çıkması, yumuşak hareketlerle beni uyarması hoşuma gider. Arada bir yeni şeyler de deniyoruz. Oturma odasmdayken, çocuklar okula gittiğinde mesela. Bunlar da insanı etkiliyor. Ben orgazm olmayı onun sabrı sayesinde öğrendim. Ben üstteyken bunu yaşayabileceğimi keşfettim. O beni bekler, sabreder. Bu da iyi bir şey. Kocam erotik bir film izleyip hemen harekete geçebilir ama işte ortam benim için önemli. Her şeyin bir zamanı var. Arzu duyduğumda kendi fantezilerimi yaratabiliyorum. Oral seksi de yapabiliyorum, öpuşmeyi de uzatabiliyorum. Uyarılmışsam daha kolay orgazm oluyorum. Tabii, o benim hangi noktadan zevk aldığımı tam olarak bilmiyor. Ben kendim o noktayı ayarlıyorum. Teması ben yönlendiriyorum. Zevk almayı kendi başıma öğrendim. Beş sene önce.

Nevra: Ben de orgazmı kendi başıma öğrendim, okuduklarımın yararı oldu. Bir de tabii eşimi çok çekici buluyorum, sanırım onun hem istekli hem çekici olması beni harekete geçiriyor.

İlgi: Ben hayal kurmaktan çok hoşlanıyorum. Bazen çok sapık şeyler geliyor aklıma, onun beni bir başkasıyla aldattığını düşünüyorum, benim bedenim o başka kadının bedeni oluyor hayalimde. Gerçekte çok kıskancım, böyle bir şeye tahammül edemem ama yatakta bu tür hayaller çok hoşuma gidiyor.

Nevra: Ben kocamdan şüpheleniyorum, böyle hayalleri var mı diye. Eğer buna kafayı takarsam direkt isteğim sönüyor. Ondan hiç şüphelenmemem gerek. Aramızın iyi olması gerek. Eğer kavga etmişsek asla sevişmek istemem.

İlgi: Ben tam tersi. Kavga sonrasında sevişerek barışmayı severim. İkimiz de gevşeriz, sorun bir şekilde tatlıya bağlanır. Sinirliyken üzerime atlaması hoşuma gider.

Ferda: Ben de çok istekliyim. Şu anki sevgilimle yaşadığımız bu. Ben onun üzerine atlıyorum, beni bir köşeye sıkıştırması için onu teşvik ediyorum. Onun ritm duygusu, tecrübeliliği hoşuma gidiyor. Nereye dokunacağını biliyor. Omuzlarıma, kalçalarıma, saçıma dokunmasından hoşlanıyorum. Ama her zaman ılk adımı atan ben olmalıyım.

İlgi: Ben de partnerimi yönlendirmekten hoşlanırım. O uyurken uyandırmak hoşuma gider. O beni uyandırsa hoşlanmam ama. Bir de yersiz ve zamansız sevişmeleri sevivorum.

Nevra: Evet, bazen bu da hoşuma gider. Telefon çahyor ama durmak istemiyorsun. Heyecan verici.

Mehveş: Ben çocuklardan filan ürkerim. Ürkünce de hiç zevk alamam. Kafam sadece o olayda olmalı. Tabii, eşim bunu pek düşünmez. Bir de odada ışık olması pek hoşuma gitmiyor. Karanlıkta olmak daha iyi.

Ferda: Ben ilk başlarda karanlık isterdim. Tüylerimden, kilolarımdan çekinirdim. Şimdi kendime güvenim tam. 'G string'imi de giyiyorum. Şimdi özellikle hem ışık, hem ayna olsun istiyorum. Beni görsün, ben de onu göreyim, hatta bir şeyler izleyelim. Film filan.

İlgi: Ben de onun çıkardığı sesleri seviyorum. Tabii ben de ses çıkarıyorum. Sesler bana tahrık edici geliyor. Onun da bir sınırı olduğunu söylemeliyim tabii. Yani öküz öküz bağıran bir adam çok iğrenç. Çok mide bulandırıcı. Bir de şunu söylemek istiyorum, ben erkeklerin belli bölgelere takılıp kalmalarından şikâyetçiyim. Gerçi hayal güçleri bu mevzularda geniştir ama belki söylediğiniz gibi cahillikten. Hemen elleri belli yerlerde geziniyor. O bölgelerde, bilinçsizce dolaşıyor elleri. Bilinçsizler gerçekten. Benim ilk erkek arkadaşım öyleydi, gitar çalar gibi oynatırdı parmaklarım üzerimde. İğrenirdim.

Sacide: Benim bir arkadaşım vardı, o para almaktan hoşlanırdı kocasından. Seksten sonra para almak onu çok heyecanlandırırdı.

Ferda: Evet, ben de bazen bana fahişe gibi davranmasından hoşlanıyorum. Hoş hiç para almadım erkek arkadaşımdan. Yanlış anlayabilir. Ama küçük oyunlar hep iyidir.

Nevra: İnsana biraz komik geliyor oyun deyince. Sharon Emel filan çıktı ya. Yatağa bağlamak filan. Ben bunları komik buluyorum. Bu kadarı hoşuma gitmez. Mamafih benimki isteyebilir. dedim ya film meraklısı.

Sacide: Erkek her şeyi talep ediyor. Sınır bilen yok herhalde.

Ferda: Evet. erkekler bu tür şeylere uyumlu. Ama senin ne kadarını istediğin önemli. Ben ellerimin arkadan bağlanmasından filan hoşlanabilirim ama doğru söylüyorsunuz, sınırı bulmak gerek. Bir miktar şiddeti sevmek ayrı, onun size vurması, canınızı yakmaya çalışması ayrı. Bana zevk vermeyi istemeli. Buna konsantre olmalı. Ekstrem şeyler istesin ama önce bunları söylesin. Doğaçlama yapmasın. Kafasına her eseni yapmasın. Öyle kolumun, bacağımın çekilmesi bana da çok itici gelir.

Nevra: Elinin ayarı olmalı. Ben yine tüy gibi bir dokunuşu hiçbir şeye değişmem. Yatakta biraz nazik, dans eder gibi davranan erkek iyi. Belli anlarda kulağa tatlı şeyler fısıldayan, sevdiğini söyleyen...

Mehveş: Ben de kocamın beni sevdiğini söylemesinden hoşlanırım. Keşke o da benim neler sevdiğime biraz meraklı olsa, kadınların cinselliği konusunda biraz okusa. Şimdi de zevk alıyorum ama o zaman her şey mükemmel olur.

Japonya'nın aşk çiçekleri: Geyşalar

Japonya deyince akla gelen ilk üç şeyden birisi genellikle geyşalar olur. Kafamda, Japonya eşittir geyşalar kadar kesin bir eşleşme söz konusu olmasa da geyşalar her zaman ilgimi çeken bir Uzakdoğu kadını tiplemesiydi benim için ama açıkçası tam olarak ne olduklarını ya da ne iş yaptıklarını da bilmiyordum. Çağrışımsal olarak, "bir erkeği mutlu edecek ner türlü hizmeti sunan kadın," benzeri şeyler düşünsem de okuduklarım, yüzlerce yıllık Japon tarihinde bir hayat kadınından daha ayrıcalıklı yere ve haklara sahip olduklarını anlatıyordu.

Doğrusu Japonya'ya yapacağım seyahat öncesinde onlar hakkında daha fazla bilgiye sahip olmam gerekiyordu. Bu niyetle Internet'in karşısına oturdum ve aradığım geyşa kelimesinin karşılığında bana sunulan seçenekleri taramaya başladım. Anlaşılan bütün dünyanın geyşa olayına bakışı aşağı yukarı aynıydı çünkü bilgisayar ekranını kaplayan listenin yüzde 99'u seks ve porno sayfalarından ibaretti. Bu isim artık Japon toplumuna özgü bir geleneğin adı değil, birbirinden güzel Uzakdoğulu kızların kendilerini pazarlamak üzere kullandıkları ucuz bir tanımlamadan ibaretti. Bir iki tanesine baktıktan sonra gerisini midem kaldırmadı ve bu konuda daha sağlıklı bilgi almak için farklı kaynaklara başvurmaya karar verdim.

Aslında Japonya ile ilgili her şeyde olduğu gibi Geyşa konusunu da anlamak ve bu özel kadınların toplum içerisindeki yerlerini algılayabilmek için bir insanın önce Japon olması gerekiyor. Bu kadar farklı ve sadece kendisiyle ilgili referanslara sahip bir ulusun sosyal yapısını kavramak dışarıdan bakarak becerilecek bir şey değil. Yine de bir ay boyunca onları anlamaya çalıştım. Sonuçta seyahat öncesi ve sonrasında duyduklarım, gördüklerim ve okuduklarımın bir özeti olan bu yazıyı yazmayı başardım.

Geyşaları anlatmaya önce isimlerinin anlamını açıklamakla başlamak en doğrusu sanırım, çünkü sıradan bir hayat kadını ile en belirgin farkları da burada başlıyor. "Gey" Japonca'da sanat anlamına geliyor, geyşa ise sanatçı kadın. Yaklaşık üç yüz yıl önce asillerin eğlence arayışları sonucunda ortaya çıkmış bir iş bu aslında, ilk işçileri ise erkekler. Zaman içinde kadınların dans etmek, şarkı söylemek gibi becerilere daha yatkın oldukları ve ortama daha hoş bir atmosfer verdikleri keşfedilince geyşalık kadınların tekeline girmiş. 17. yüzyıl Japonya'sında asillerin ya da samuray adı verilen savaşçıların metresleri olarak toplum içinde yer almışlar ve beraber oldukları erkekler kadar itibar görmüşler.

Geyşa olmak hayatını bu işe adamak demek. Çok küçük yaşlarda girdikleri evlerde yaşamlarının sonuna dek sürecek bir eğitim sürecine de başlamış oluyorlar. Burada disiplin ve hiyerarşi çok önemli. Bütün ilişkiler bu iki sözcüğün etrafında kuruluyor adeta. Eskiden fakir aileler dokuz, on yaşlarındaki küçük kız çocuklarını bu evlere yiyecek ya da para karşılığında satarlar ve kızları bir geyşa olarak yetiştikten sonra onun kazandığı paradan belli bir yüzde alırlarmış. Ancak kanunların çocuklar için zorunlu eğitim süresini uzatmaları sebebiyle bu sistem de bozulmuş. Artık evlere kabul edilmeye on beş yaşında başlıyorlar. Geyşa adayları önce ablalarına hizmet ederek başlıyorlar yeni yaşamlarına. Onların söyledikleri her şeyi en ince detayına kadar aksatmadan yapmak zorundalar. Kızların yaşları büyüdükçe aldıkları eğitim de farklılaşıyor. Zorunlu dersleri dans etmek, şarkı söylemek ve müzik aleti çalmak. Ayrıca seçmeli olarak geleneksel çay törenlerini, çiçek düzenleme sanatını ve kaligrafiyi öğrenebiliyorlar. Sanata ilgi duysun duymasın Geyşa olmak isteyen bir genç kız bütün bu becerilere sahip olmak zorunda, çünkü bu mertebe, ilk yılın sonunda girdiği bir sınavın sonucunda veriliyor. Bir Geyşanın eğitimi, yaşamının sonuna kadar devam ediyor. Çalışmayı sürdürdüğü sürece bu dersler de onun günlük hayatının bir parçası oluyor.

Çırak geyşanın kızlığının bozularak kadınlığa adım atışı da ayrı bir toren. Bunu genç ve hoyrat bir erkeğin değil, anlayışlı ve tecrübeli yaşlı bir erkeğin yapması gerekiyor. Bu iş bittikten sonra da erkeğin kızla başka hiçbir ilişkisi olmuyor. Bu tören için özel bir oda hazırlanıyor ve ortaya üç tane yumurta bırakılıyor. Tecrübeli geyşalar odadan çıkarak yan taraftaki bölmeye geçiyorlar ve genç kızı rahatlatmak, onun yanında olduklarını belirtmek için belli sesler çıkarıyorlar. İlk gece erkek kızı yatağa yatırdıktan sonra yumurtaları kırıyor ve sarılarını yedikten sonra aklarını kızın bacakları arasına sürüyor. Sonra da iyi geceler dileyerek odadan çıkıyor. Bu işlem tam bir hafta boyunca devanı ediyor. Bu arada erkek parmağını yavaş yavaş içeri sokmaya başlıyor ve her seferinde daha derine iniyor. Bir haftalık süre sonunda genç kız kadınlığa adım atmış oluyor. Geyşaların bütün yaşamı törenler ve ritüeller üzerine kurulmuş. Bunlardan birisi de yüzlerine yaptıkları makyaj ve giyim tarzları. Müşterilerinin önüne çıkmadan önce kendilerini yüzyıllar boyu değişmeyen bir teknikle hazırlıyorlar. İşin en özen isteyen bölümü yüzlerini boyama safhası. Ten renginin beyazlığı saflığı simgelediği için, elleri dışında vücutlarının açıkta kalan her yerini beyaza boyuyorlar. Böylelikle yüzlerinde kendi duygularını ele verecek hiçbir insani ifade kalmıyor. Üzerlerine giydikleri kimono ise vücut hatlarını tamamen kapatıyor. Yani ortada asla seksi hatırlatacak herhangi bir tahrik unsuru kalmıyor. Aslında bu makyajın ve kıyafetin asıl amacı da kadınları o tür ipuçlarından arındırarak oyuncak bebekler gibi sürrealist görünüme büründürmek.

Asıl görevleri ise çalıştıkları çay evinde ya da davet edildikleri partilerde, iş toplantılarında erkeklere hizmet etmek. Bu tür geceler düzenlemek Japon er-

kekler için bir statü sembolü. O gece yemek sırasında ne kadar çok geyşa hizmet ederse ev sahibinin kazandığı prestij de o kadar fazla oluyor. Geyşalar hizmet sırasında içki içiyorlar ama yemek yemiyorlar. Konukların bardaklarının boşalıp boşalmadığım kontrol etmek, ceketlerini güzelce katlamak, sigaralarını yakmak onların görevi. Yemek başladıktan sonra odanın ortasında durup üç telli "shamisen" denen gitarı çalıyorlar. Ardından sıra dans etmeye ve şiir okumaya geliyor. Ve gecenin sonunda kibrit ve küçük kağıt parçalarıyla "gölge" oyunları sunuyorlar.

Tabii bir geyşa için en önemli unsurlardan birisi de hoş sohbet ve esprili olmak, çünkü bu sayede müşterilerini daha iyi eğlendirebiliyor ve onlarla daha iyi bir diyalog kuruyorlar. Yatmak işin kuralı değil asla. Ancak kadın isterse erkekle beraber oluyor. Öte yandan geyşaların sürekli müşterileri de olabiliyor. Bu âşıklar, sanki nikâhlı karısıymışçasına onları rahat ettiriyor, bütün ihtiyaçlarını karşılıyorlar. Bu arada geyşaların evlenmeleri yasak; eğer evlenirlerse mesleği bırakmak zorunda kalıyorlar. Japon kadınının toplum içindeki yeri ile doğrudan bağlantılı olan geyşalık müessesesinin bu kadar uzun süre dayanmasının sebebi de bu aslında. Dünyanın birçok ülkesinde geçerli toplum baskıları burada da kadın üzerinde yoğunlaşmış. Japonya'da evlilik bir kadın için en kabul edilebilir var olma biçimi. Üniversite eğitimi almasına rağmen, kadının çalışma hayatı çok kısa sürüyor, çünkü evlendiği zaman işini de bırakıyor. Bu yüzden şirketler de kadın elemanlarına asla yatırım yapmıyor, onları çok da önemsemiyor. Aynı seviyede çalışan bir erkek ve bir kadının aldığı maaş yarı yarıya değişiyor.

Bir kadın 23-25 arasında olan evlenme yaşına geldiğinde neredeyse bütün bir ülke onu başgöz edebilmek için seferber oluyor. Genellikle arabulucular ya da çöpçatanların katkısıyla gerçekleştirilen bu mutlu olay! Ardından çocuklarım doğurup köşesine çekiliyor kadın. Kocasının yaşamıyla neredeyse hiç bağlantısı yok. Zaten erkek haftanın altı günü sabahtan gece geç saatlere kadar evde olmuyor, tatil günlerini ise uyuyarak geçiriyor. Aybaşında aldığı maaşını karısının ellerine teslim edip günluk harçlıkla geçindiğinden, dışarıdaki işler de kadının omuzlarına biniyor. Kocanın sosyal hayatı ise oldukça yoğun. Akşam geç vakitlere kadar devam eden iş yemeklerine katılıyor, içkili toplantılarda bulunuyor. İşte bu durumlarda erkeğin yanındaki kadın görevini de geyşa üstleniyor. Erkeğin toplum içindeki eşi oluyor, ona arkadaşlık ediyor. Onun estetik duygularım okşuyor... Erkeklerin en fazla hoşuna giden bu aslında. Karılarıyla tatmin edemedikleri ihtiyaçlarını karşılıyorlar geyşalarla. Çekingen nikâhlı eşinin aksine geyşa konuşkan ve espritüel, romantik ve çekici. Japonların anlayış biçimine çok uygun, toplum yapısı içinde oldukça iyi oturtulmuş ve adına da gelenek denmiş. Kadınlar ve geyşalar birbirlerine zıt, ancak erkek için birbirlerini tamamlayan bir sistem oluşturmuşlar. Geyşalar için evlilik söz konusu olmadığından, aralarında bir kıskançlık da bulunmuyor. Tersine belli bir uyum söz konusu.

Ne var ki yaşanan değişimler Japonya'da da belli bir farklılaşma sürecinin başlamasına yol açmış şimdilerde. Bir zamanlar sayıları doksan bine varan bu "aşk çiçeklerinin" sayısı giderek azalmaya başlamış. Bunun en büyük nedenlerinden birisi de seksi ön plana çıkaran bar kadınlarının savılarının giderek çoğalması. Geyşaların yaygınlıkları azalırken sundukları hizmet karşılığında ödenen paraların miktarı artmış. Sıradan bir Japon erkeği, artık geyşaların sunduğu zevkleri tatmaktan çok uzak, daha ulaşılabilir olan bar kızlarım tercih ediyor. Yine de sistem ve mantık aynı: Kadının yeri evidır, erkekse ne yapsa yeridir...

Nevin Sungur

Doğum kontrol hapı nihayet serbest

Japon hükümeti kırk yıllık bir yasağı sona erdirerek doğum kontrol haplarının satışına izin verdi.

Geçen sayılarımızdan birinde, Japonya'da Sağlık Bakanlığı'na bağlı bir komitenin, Ocak ayında erkek iktidarsızlığının tedavisinde kullanılan Viagra'nm satışım altı ay süren görüşmelerden sonra onayladığı haberini yayımlamıştık. Aynı komite dokuz yıldır doğum kontrol hapının satışım onaylamaya bir türlü karar verememişti. Sağlık bürokratlarının Viagra'yı onaylamak için alışılmamış bir hız sergilemeleri, doğum kontrol hapının satışının yasak olması karşısında cinsiyetçilik suçlamalarına ve öfkeye yol açtı. Japonya Aile Planlaması Federasyonu ndan Yuriko Ashino konuyla ilgili olarak şunları söyledi: "Japonya'yı yöneten yaşlı erkekler erkek cinselliğinin gücünü artıracak bir ilacı onaylamakta telaş gösterdiler, ama kadınlar, yaşam kalitelerini yükseltecek bir ilacın onaylanması için on yıllarca beklemek zorunda kaldılar."

Yuksek ve orta dozajlı bazı hap türleri, adet düzensizliğinde kullanılmak üzere serbest bırakılmıştı. Ama ağızdan alınan doğum kontrol hapları Japon kadınlarının çoğunluğu için ulaşılmaz durumdaydı. Araştırmalar, evli çiftlerin yüzde 80'inin prezervatif kullandığını gösteriyor.

Sağlık Bakanlığı görevlileri, haplar elde edilebilir olduğunda prezervatif kullanımının düşeceğinden, bunun da AIDS ve cinsel yolla bulaşan diğer hastalıkları artıracağından kaygı duyduklarını söyluyorlardı. Tıp uzmanları, iktidardaki Liberal Demokratik Parti'ye büyük mali destek veren güçlü doktorlar lobisinin yaptığı baskının yasağın korunmasında rol oynadığını belirtiyorlar. Hapa karşı çıkan muhafazakâr politikacılar hapın serbest bırakılmasının kadınların rasgele cinsel ilişkiler yaşamalarının önünü açacağım ve ülkenin hızla düşen doğum oranını daha da aşağı çekeceğini iddia ediyorlar.

Sonbaharda satışa sunulması beklenen hapın, yasal ve son derece kazançlı bir iş olan kürtajdan para kazanan doktorların gelirini azaltabileceği söyleniyor.

Merkezi İlaç Konseyi'nin 2 Haziran'daki tavsiyesi üzerine, Sağlık Bakanlığı nın hapı haziran ayı sonunda resmen onaylaması bekleniyor. Viagra için geçerli olduğu gibi, hap için de doktor reçetesi gerekecek ve bedeli halk sağlığı sigortası tarafından karşılanmayacak.

Independent

Ergenlikte hamilelik artıyor

Uzmanlar, cinsel eğitimin kapsamını genişletmeye yönelik herhangi bir girişim karşısında muhafazakâr bir tepkiden korktuğunu söylüyor.

Ergenlik çağında hamilelik oranı Avrupa'da duşüş gösteriyor. Britanya'da ise bu oran artış halinde. Hükümet, sorunla nasıl mücadele edileceğine ilişkin uzun süredir beklenen bir raporu bu hafta açıklamaya hazırlandığı halde, çoğu uzman önerilerin bir işe yaramasını beklemiyor. Bu uzmanlar Britanya hükümetinin, cinsel eğitimin kapsamını genişletmeye yönelik herhangi bir girişim karşısında muhafazakâr bir tepkiden korktuğunu söylüyor.

Ne var ki, sorunun bir parçası da cinselliği açıkça tartışmanın önündeki engeller gibi görünüyor. Southampton Üniversitesi Cinsel Araştırma Merkezi yöneticisi Roger Ingham, Britanya'daki gençleri Hollanda'dakilerle karşılaştırmış. Britanya'da cinsellik tartışılırken kullanılan "ahlakçı" üslubun, hamileliği önleme konusundaki yeni düşünceler için caydırıcı olduğunu saptamış. Bekâretini on beş yaşında kaybeden Melanie Clark bu düşünceye katılıyor: "Millet olarak biz cinselliğin kötü ya da tartışılmaması gereken bir şey olduğunu düşünegelmişiz. Bu, cinselliği çocuklar için çok daha çekici hale getiriyor ve yetişkinlerle bu konuda konuşmamızı daha da zorlaştırıyor." On altı yaşında anne olan Maya Elmaman jinekologun bile kendisiyle cinselliği tartışmaya yanaşmadığını söylüyor: "Hap almaya bir süre ara verirsem hamile kalma riski olabileceğini bana hiç söylemedi. Ben bunu en zor yoldan keşfettim." Belki beklenen rapor doğru yönde en azından küçük bir adım olur.

Newsweek

Avrupa'da ergenlik çağında hamilelik (1000 doğum)

Britanya	Fransa	İtalya	İspanya	Almanya	Hollanda
30.1	6.9		7.7	8.5	4.3

1995-1997. Kaynak: Avrupa Konsevi

Salı Pazarı'na gittik

Kadıköy'ün orta yerinde hayli samimi bir ortam var, Salı Pazarı. Utanç mutanç yok orda. Herkes "yırtılmış" durumda. Elinizi kolunuzu istediğiniz her yöne sallayabiliyorsunuz, avucunuza bir popo mu gelmiş bir omuz mu tutmuşsunuz hiç fark etmiyor, özür dilemenize bile gerek yok. Birkaç kere özür dileyecek olduk, şefkatli gözlerle baktılar gerek yok, diye. Pazar histerisine öyle hemen kapılamıyor insan. Bir askıcı askıntı oldu önce. Daha giysi almadan askılarım alıverdik. Üç tane asılacak giysi için yirmi hatta bir de iskontoyla yirmi beş askı almak gerekti. Bir milyon liraya yirmi beş askı. Burda her şey gani gani. Ne ararsanız bulursunuz, yeter ki azimli olun. On yıldır görmediğiniz ortaokul arkadaşlarınızdan tutun, lüks yerlerden giyinmekle övünen kapı komşunuza kadar herkesi pazarda basma olanağınız var. Ama aldıklarınızı tezgâha bırakmamakta fayda var, her an biri gelip kapabiliyor. Tam anlamıyla mücadele ortamı.

Pazar kendi tüketim kurallarını koyuyor. Tek bir "kilot"a (pazarda böyle geçiyor.) ihtiyacınız olamaz. Seçe seçe, çekiştire çekiştire en azından üç beş tane almak gerek. İplisi, ipeklisi, seç seç beğen... Pazarcılar da destek oluyor "Abla o olur sana," diye. Kadın ölçülerinden iyi anlar olmuşlar. Tabii sutyenleri, donları kafalarına geçire geçire içselleştirmişler meseleyi. Kadın ruhuyla bu kadar haşır neşir olma hali evlerine nasıl yansıyor, diye merak ettik doğrusu. Pazar tezgâhlarında yalnızca kadın iç çamaşırı yok, bir hayli erkek donu da göze çarpıyor Ama alıcı babında tek bir erkek yok ortalıkta. Pazar tamamen kadınların alıcı olarak gezindiği bir mekân. Demek ki erkeklere popolarındaki donu bile kadınlar alıyor.

Bu arada lüks mağazaların yarattığı moda esintilerine (hatta kıyafet devrimi diyelim, mesala kapri pantolonlar) salı pazarı yabancı kalmamış. Mangomania pazara olduğu gibi nüfuz etmiş. Ama Mango'nun küçük küçük bedenleri geçmiyor burda, xxl'ye kadar bulabiliyorsunuz aradığınızı. Biraz ilerde, mor, yeşil, sarı, simli, sedefli ojeler var. Hatta "taklit" yabancı parfümler bile var. Başka yerde kırk milyon olan parfüm burda on milyon. Aramızda "Taklit bunlar," diye isyan edecek olduk. "Evde mi parfüm üretiyoruz yenge," diye celallenen pazarcının elinden zor kurtulduk. Elbisecilere sığındık. Çizgili elbiselere bakıp bakıp "Ne kadar grunge bunlar," dedikçe pazarcı mest oldu, hatta öteki kadınlara çaktırmadan bize indirim bile yaptı. Grunge elbiselerimiz, askılarımız ve donlarımız çantalarımızdan taşa taşa, çöldeki develer misali gezinirken kendimizi bir anda pazarcıların tarafında buluverdik. Bir an tezgâhın arkasında durmanın derin psikolojik sarsıntısıyla kendimizi kaybettik ve fiyat soran kadınlara cevap verecek olduk, gerçek pazarcılar çok kızdılar. Biz de kendimize geldik.

"Sosyete buradan giyiniyor," diye bağıran bir pazarcının tezgâhı önünde demir attık. Merak ettik sosyete ne giyiyormuş. Valla, bizim giydiğimizni aynısını giyiyorlarmış. Hayallerimiz yıkıldı. O hayalkırıklığıyla pazar çıkışına yöneldik. İtişe kakışa girişteki tecrübelerimizden faydalanarak çıktık. Biraz fire verdik, birimizin küçük ayak parmağı ezildi. Soluğu İstanbul'un beş yıldızlı otellerinden birinde aldık. Tabii donlarımızı denemek için havuza gitmemiştik. Vazife gereği konferans izleyecektik. Girişte kapı görevlileri çantaların içine bakıyor, ne yapalım biz de açtık çantalarımızı. Yirmi beş askının yaptığı çıkıntı dikkatlerini çelmiş olsa gerek. O otele gelenlerin mis kokulu makyaj çantalarını görmeye alışık olan görevli bizim yirmi beş askılı pazar mahsüllerimizi görünce bir aydınlanma yaşadı. Biz utanmazca sırıtarak, "Pazardan geliyoruz da," dedik. Görevli, "Oooo, pazarı ayağımıza getirdiniz," dedi. Bir daha çantaların arandığı yerlere, özellikle de lüks otellere yolumuz düşerse çantamızda neler bulundurmamız gerektiğini öğrenmiş olduk.

Çiğdem, Gamze

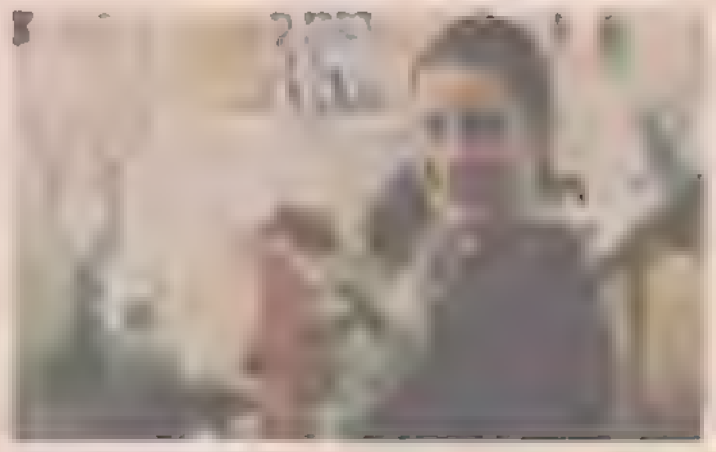

İSİM TAMLAMASI

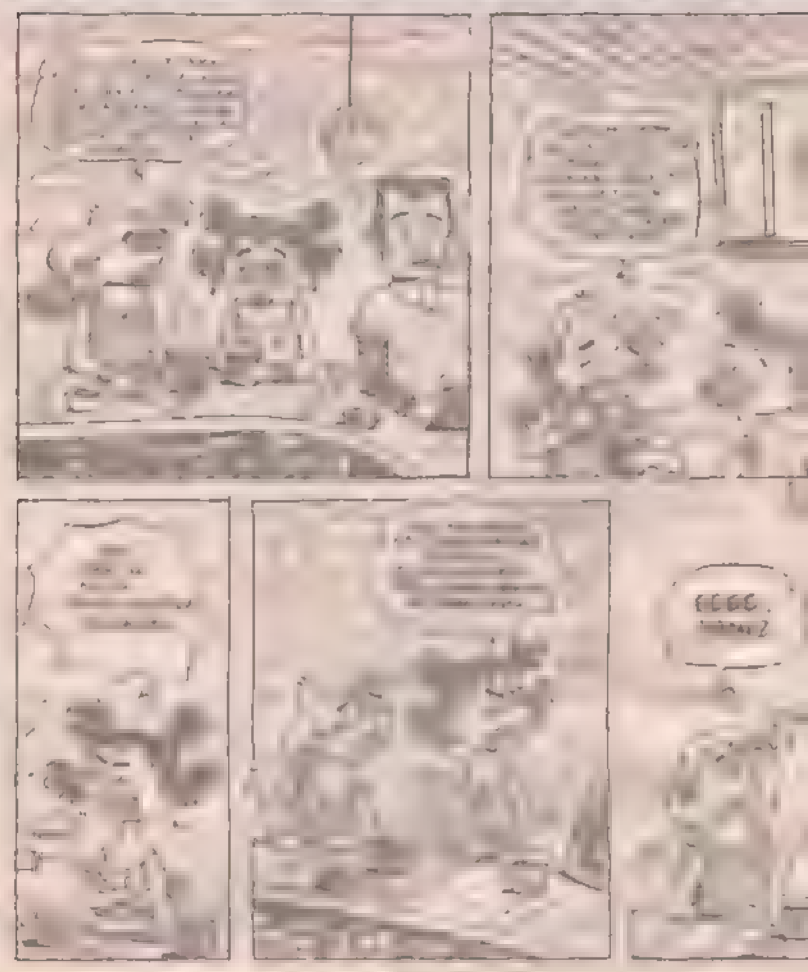

Yeğenim, ben ve Metellica

"Metellica'nın metali gitmiş," diyordu bir gazete haberinde ancak benim için pek öyle olduğunu söyleyemeyeceğim. Daha bir yıl öncesinden başlayan içli istekler sonucunda on dört yaşındaki yeğenim Aslı'yla beraber Ali Sami Yen Stadı'na, Metellica konserine yöneldik (maalesef yeğenimden bilet ücreti için borç alarak). Yeğenimin okul arkadaşı olan kızların, sabahtan veya öğleden itibaren orada olma isteklerini sonsuz bir kararlılıkla reddetmiştim. İyiki de öyle yapmışım. Yine de sabah 15.30'da oradaydık. konser girişinde toplanmış polisler, bu "tuhaf" kalabalığa ve özellikle yeşil ve kırınızı saç renklerine sahip kızlara şaşkınlıkla bakıyorlar ve kendilerinde gerçekleştirmeleri gereken imaj değişikliğinden söz ediyorlardı. Pek yararı olur mu bilemiyorum ancak, ben de polislere yönelip "Yapsanız iyi olur," demekten kendimi alamadım. Saat 18.00'de alt gruplar çalmaya başlayıncaya kadar ben ve yeğenimin arkadaşının babası, elimizde gazete ve kitap, ciddi ve ayrıksı bir ikili halinde beklemeye başladık. Adının "Megola Maniac" olduğunu sandığım grup sahneye çıkınca kıyametler koptu ve bütün pet şişeler, kola kutuları grubun üstüne fırlatılmaya başlandı. Ben de bunun bir tür sevgi gösterisi olduğunu düşünerek yanımda bulunan diğer "görevli baba"ya dönüp, "Metellica başlayınca fırlatacak bir şeyleri kalmayacak," dedim. O da bana, "Yok yok, yerden toplayıp yeniden atarlar," dedi. Ancak yanıldığımızı anladık, aslında bu grup "rap yaptığı için" protesto ediliyormuş. Bu grubun sahneye bir de dansöz çıkarması ve "Oynama şıkıdım şıkıdım" şarkısını söylemesi bardağı iyice taşırdı. Nihayet, teşekkürler ederek(!) sahneyi terkettiler. Ardından, izleyiciler için daha makul gruplar ve sonunda Metellica .. Yeğenim ve diğer kızların çığhkları, "İşte Jeysının, allahım Kirk'de var. Burada olduğuma inanamıyoruuuum..." Işık oyunları, şaşaalı bir gösteri ve istenen şarkıların çalınması için üç kez sahneye çağırılmalarından sonra bitti konser.

Tuvalete girerken kimlik bırakma ve yeğenimi birkaç kez kaybetme korkusu dışında benim için de anlamlı bir gündü diyebilirim! Tabii bir de tren gibi dizilmek ve dansetmek zorunda kaldığımız bir set üstünde tutan siyatik ağrım ve iki de bir aşağıya inip oturmak zorunda kalmam dışında. Aslında en anlamlısı yeğenimle kız kıza ilk defa böyle bir yere gitmemiz ve onun ilk konseri olmasıydı sanırım. Bir de burada sözünü edemeyeceğim, aramızda sır olan özel konular ve kurduğumuz hoş rabıta. Konser sonunda beni kara düşünceler aldı, "Kadıköy'e nasıl gideceğiz şimdi," diye. Birden, "Filiz abla," diye bir ses duydum arkamda. Bozulsam da bu ses bizi Kadıköy'e kadar arabasıyla götürdü ve duyduğum en güzel seslerden biriydi. Hayır yaşlanmadım! Daha yeğenimle adını hatırlayamadığın birtakım grupların konserlerine de gideceğiz. Bu arada Metellica'nın yavaş parçalarını seviyormuşum, ayrıca siyatik sorunum olmasa daha fazla da dansedebilirdim!

Filiz K.

SEMRA CAN

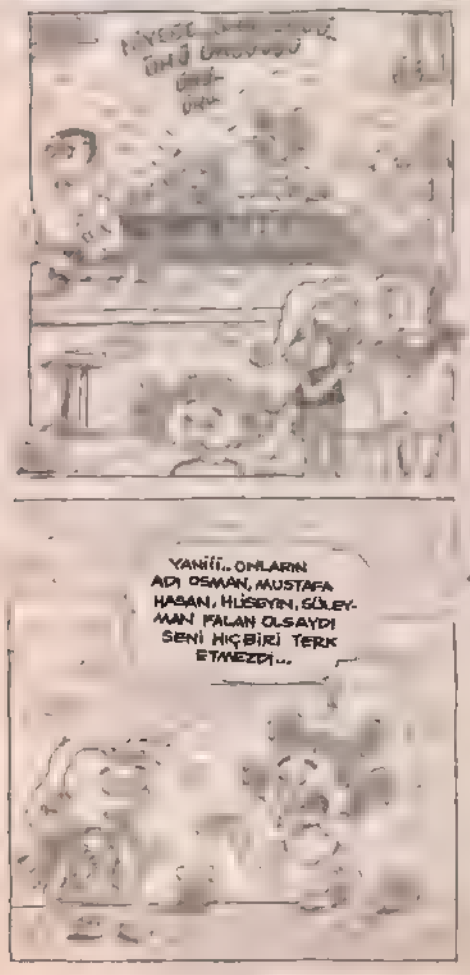

Kumbağ'da kadın kadına

Bütün cumartesiler gibi sevimli bir cumartesi sabahı otuzlu kırklı yaşlarda dokuz genç ve güzel kadın, iki araba, dört cep telefonu ve müthiş bir aferin bize duygusuyla yola koyulduk.

Aslında yola çoktan koyulmuş olmalıydık, bir hafta sonu bir yerlere gidip kadın kadına eğlenmek için bölüyorduk, iki yıldır yapalım, alım, lım... diye hayalini kurduğumuz şeyi... kadınlar konuşa konuşa... evet otuz kırk kez planladık ve nihayet yapıyorduk işte. Bir fireyle: klanın en neşeli üyesi, kocası izin vermediği için değil, oğluşu ateşlendiği için gelemedi. Diğer "working girl"ler; Canan, Hülya, Julya, Olya, Zuhal, Nihal, Marilin, Caponez ve ben... Konserve gibi yaşayıp ve buna asla razı olmayan bizler yoldayız.

Grubun tanımı değişik değişik yapılabilir: Dort felsefe prófósörü, bir matematikçi, bir şair, bir ressam, bir internetçi ve Ortadoğunun en hızlı ilaç satış müdürü... Dört genç, dört az genç, bir genç kadın. Ya da, altısı evli, biri evsiz, biri free, biri ne olduğu belli değil. İki usta şoför, bir uzman şoför, bir şerbetli, bir ürkek yolcu, iki şöfor adayı, iki sade yolcu. Uç iyimser, iki karamsar, iki kuşkucu, bir nihilist, bir hedonist. Araba başına birer di-cey, birer cepci-iletişimci, birer levazımcı-beslenmeci, birer anne, gerisi etrafı seyredici. Ve dokuzda dokuz mutlu kadınlar.

İşbölümü, rezervasyon, buluşma noktaları, alışveriş, giysiler, eşyalar, hava durumu. Her şey tam ve mutlak saflıkta kadınca ve kadınsı. Çıkışta biraz gecikilmedi, aynı kasetten iki tane alınmadı, makineye film unutulmadı değil... olsundu! Birbirimizin ceketlerini giymedik, parfumlerini denemedik, terliksiz kalmadık, güneş gözlüklerini sırayla takmadık... mı? Taktık! Ataköy'de Zuhal'le Nihal kardeşleri beklerken Marilin'in yaptığı içli köftelerin hepsini yiyip onlara hiç bırakmadık mı... bırakmadık!.. Kimse bizi eleştirmedi, yan bakmadı, kusur bulmadı. Sinir yoktu, sıkıntı, stres yoktu, yarışma, hız, küfür, kompleks yoktu, arabalar bile keyifliydi. Her benzincide duruyoruz, arabalardan dökülüyoruz, Marilin. "Çişi olan yapsın," diyor. "Sen terlisin, sırtına bir şey al!" "Suyumuz var mı?" "Acıktınız mı?" O bir anne, o bir eş! Biz onun çocukları olmadığımız halde harfi harfine uyuyoruz dediklerine. Hava nefis, trafik rahat, yol boyunca çirkin yazlıklar var. Kim bunlara para verir, kim denize giremeden burada yaz geçirir, ağaçsız, golsüz, kumsuz, plajsız... Adamlar verir, bizim müdür verir, müteahhit komşu verir... İstanbul'a yakın ya, ben çok bilmişim ya, "Bunların çoğu garsoniyer," diyorum. Grubun yarısı, hâlâ ve her şeye rağmen saf. "Ay değildir ya, bu kadar çok garsoniyer olur mu?" Kadınlar böyle şeylere inanmak istemiyorlar.

Erkekler olmadığı için hamarat ve derli toplu ve cazibeli ve seksi ve salak ve silik ve mükemmel ve hatasız davranmak ve orijinalde de öyle olmak zorunda değiliz. Bunların yerine, rahat, sevimli, konuşkan, akıllı, canlı, ışıltılı ve gerçekten kusursuzuz. Yatılı okuldan çarşı iznine çıkmış çocuklar gibiyiz. Parmaklarımızla birbirimize dokunarak, gülüşüp duruyoruz. Mutluluk durumları. Akşama da kocalardan oluşmuş bir mütevelli heyeti olmaksızın çok içip çok oynayacağız. Beğenmeyen almasın!

Dört saat oldu. Henüz kocalarımızı, sevgililerimizi bile özlemedik. Çocuklar n'apıyordur duygusu aynen devam ediyor. Turistik kasaba oteli, kilim, testi, çömlek dekoru. Denizin tepesinde, balkon manzarası.. bi posta çıldırıyoruz... Odalar temiz, sıcak su, insanlar sevimli, biz güzeliz. Süslenmesek de olur, gene de şişeleri, kremleri aynalı konsolun üstüne dizmenin, dolaba iki gömlek asmanın kadınsı doyumunu kaçırmak da gerekmez. Birbirimizin ıvır zıvırını denemek de çok hoş; farklı rujlar, küpene bakiim'ler, bunu yeni mi aldın'lar... Kimse kendi parfümünü sürmüyor... Burası yatılı okul mu? Akşama kızlar yatakhanesi yapalım kızlar!.. Birbirimizi koklaya koklaya yemeğe iniyoruz, hazır yatak, hazır yemek, sofra kur yok, kaldır yok, makine boş muydu dolu muydu yok. Beyaz örtülü, plastik çiçekli masalara oturup birbirimizin yüzüne bakıp sırıtmaya başladık. Öööyle sırıtıyoruz. Otel talimatnamesine bile gülüyoruz. Duvarda asılı nalınlara... Bi posta daha çıldırıyoruz. Özgürlük neşesi.

Julya grup kararıyla lenslerim takmamış, saçları kırpık, erken boy atmış oğlan çocukları gibi etrafa bakınıp duruyor. Hülya peçetelerin üzerine bir şeyler yazıyor, sonra üstüne kahve döküyor, kurutup yazıları sökmeye çalışacağız.

Marilin gerçeküstücü sıçramalarından birine daha hazırlanıyor, fincan kapatıyor... Dalga geçiyorum her zaman yaptığım gibi. Maviş maviş bakıyor ve, "Fal baktırıyorsan ciddi dinleyeceksin," diyor. Falcımız, Japonumuz, (matematikçi) ve söylediklerinde mantık dışı ve hesaba uymayan bir şey yok... Zaten hepimiz fincanın içindeyiz, görüyoruz: Gelecek (hele yakın gelecek) matematik kadar açık, net ve soyut: Döpiyeslerimizi giyip sokaklara atmışız kendimizi... Pazartesi sendromu, beslenme çantaları, servis arabaları, taksitler, banka ödemeleri... "Bunlar fani şeyler arkadaşlar..." Haklısın Julya.

Dönüş, bütün pazar öğleden sonralar kadar tatsız ve üzünç. Durgunlaşıyoruz. Ama hayattan (buruk bir) tad almaya devam: Ön arabada nümayiş var: Julya soruyor, "Çocuklarınızı özlediniz mi..." "Eeeeeveeeet!" "Kocalarınızı özlediniz mi?!" "Biraaaz!"

Kumbağ'da her şey evcilik oyunu gibiydi. Evlilik gibi değil.

Suna Karaküçük

İSTEK... FEYHAN GÜVER

SİZ OLSAYDINIZ NE YAPARDINIZ?

Geçen sayımızda iş arkadaşıyla evleneceğini düşünerek ilk cinsel deneyimini yaşayan, ama dana sonra evlenmekten vazgeçen Nazan'ın mektubunu yayımlamıştık. Ailesinin ve çevresinin bekârete önem verdiğini ve durumunu onlara açıklayamayacağını söyleyen Nazan çok zor durumda ve ne yapacağını bilemiyor.

Önemli olan senin düşüncen

Aynı yaştayız ve biz yaştaki kadınların çoğunun yaşadığı ya da duşünduğü bir problemle boğuşuyorsun. Bence kendi başarıların ve kendin konusunda daha güvenli olmalısın. Mektubundan anladığım kadarıyla, sosyal ve ekonomik olarak kendi ayakların üzerinde durabilen birisin. İlk cinsel birlikteliğini sevdiğin birivle yaşamış olmanın güzellığini düşün. Birçok kadın hiç isteği olmadan ilk deneyimini yaşıyor. Sen onlara nazaran daha şanslı sayılırsın. Bulunduğun konumda şu anki ilişkin sürmese bile hayatına girecek başka bir erkeğe de bunu anlatabileceğinden emmim. Sorun ailen ya da çevrenden önce, kendi kafanda bekâret kavramını tartışabilmen. Eğer sen yaptığın şeyin ayıp olmadığına inanırsan. ailene rağmen çözmen daha kolay olur. Sevgiler.

Beyhan, İzmir

Kendinizi kandırmayın!

Mektubunuzun başında kendinizi geliştirdiğinizi yazmışsınız. Yani kendiniz adına karar verebiliyorsunuz. Peki niye bu "sorun" olduğunu düşündüğünüz şey size bu kadar ağır geliyor. Sonuçta o kararı da kendiniz verdiniz. Ayrıca unutmayın etrafınızdaki pek çok kimse bu konuda dürüst olmayabilir. Yani size, "Böyle şey olmaz," derler ama kendileri de benzer deneyimler yaşamışlardır. Bunun altında bu kadar ezilmeyin, bedenden tasarruf hakkı ancak kişinin kendisine aittir. Yani, demek istediğim gidip kızlık zarınızı diktirmeyi falan duşünmeyin, çünkü bu ancak kendinizi kandırmanız anlamına gelir. İleride pişman olabilirsiniz.

Nihal

Zarı diktirmek bir seçenek olabilir

Sevgili Nazan, bence ilk yapman gereken bu kaygılarını kimseye, özellikle de birlikte olduğun kişiye belli etmemen. Senin böyle bir konuya taktığını düşünmesine izin verme, rahat davran. Çünkü erkekler, benim tanıdığım kadarıvla, bakirelik konularını özellikle bunları takan kadınlara karşı silah olarak kullanıyorlar. Aslında kendi iradende ısrar edip hayatını başın dik bir biçimde sürdürebilirsin. Eğer birisi seni bakire olmadığın için dışlayacak ya da seninle evlenmeyecekse, o insandan sen ne bekleyebilirsin? Ama madem ailen ve çevren çok baskıcı ve sen de kendine güvenemiyorsun, zarı diktirmek bir seçenek. Ama bu seçeneğe başvurduktan sonra bile direnmeyi kendi içinde sürdürebilirsin. Şimdi kendini bir jinekologa gidip kurtarabilirsin ama ilerde insanların dar kafalılıkları ve cinsiyetçilikleri yüzünden başka kadınların ya da kendi kızının bu tür sıkıntıları yaşamaması için yapman gereken bir şeyler olmalı.

Türkan

Düşünmeliydiniz!

Mektubunuzdan ailenizin durumu öğrendiğinde sizi çok hırpalayacağı sonucunu çıkardım. O zaman en kısa sürede bir doktora gidin ve bu sorundan kurtulun. Keşke ustesinden gelemeyeceğiniz bir duruma düşmemek için daha iyi düşünüp öyle hareket etseydiniz. Sorunsuz günler dileğiyle.

Gülhayat, Denizli

"Acı çekiyorum"

Merhabalar, ben yirmi dokuz yaşındayım, bekârım ve evliliğe hiç saygım, inancım yok! Zaman zaman değişik erkek arkadaşlarım (sevgililerim) oldu. Ama ilk defa bu sene kötü bir ilişkiden gebe kaldım. Maddi durumum "bekâr anne" olmama uygun olmadığı için, iki aylık gebeliğe tıbben müdahale ettirdim. Hayatımda ilk defa başıma gelen bu durum (hem gebelik hem de kürtaj) beni çok etkiledi. Buna ahlaki ve vicdani bir boyut kattım ve aylar geçmesine rağmen hâlâ manevi acı çekiyorum, bu olanı kendime hiç yakıştıramıyorum. Baştan sona, benim istek ve hatalarım beni bu noktaya getirdi. Sevgi ve paylaşım yoksunu, kötü bir beraberlikten sonra bunu yaşamak ekstra üzücü geldi. Ben durumu çirkin buldum, acı çektim. Başka kadınlar ve özellikle "Pazartesi'nin kadınları" ne düşünür, ne söyler, merak ettim. Kadınları yaşamın (özünde) cinselliğin nesnesi olmaktan kurtulup öznesi olarak görebileceğimiz günlere kavuşmamız dileği ile...

Nagihan, Ankara

On üç yaşındaydı Gülizar

İlkokula zorla izin vermişti babası. Kız çocuğunun okumak neyine idi. Hem evlilik yaşı da gelmişti Gülizar'ın. Bir genç kızın ilk görevi bir an önce evlenip yuva kurmak ve kadını olduğu erkeğe ölene dek hizmet etmekti. Bu zihniyete sahipti Gülizar'ın babası da. Gunlerce yalvarıp yakarmış, gözyaşı dökmüştü Gülizar, şehirdeki ortaokula gitmek için. Ama, "Asla," diyordu babası. "İyi kısmetlerin var, birini seçeceğiz, hangisi başlık parasını yüksek tutarsa ona karılık yapacaksın, ömrünün sonuna kadar." Ve dediğini yaptı babası, ağanın Almanya'daki oğlu izine gelince söz kestiler aralarında. Ne büyük gururdu Gülizar'ın babası için. Ağa, onun kızını layık görmüştü oğluna. Üstelik de alıp götürecekti Gülizar'ı Almanya'ya.

Gülizar ise her şeyden habersiz bükmüş boynunu. "Konuşma," demiş anası, "Baban ikimizi de öldürür." Davul zurna çalmış gunlerce evlerinin önunde, Gülizar gelinliğin içinde, gelin sandalyesinde, ama aklı sokakta seksek oynayan arkadaşlarında...

Ne bilsin Gülizar gerdek gecesini, ne bilsin evlendiği ilk gece kocasının koynuna nasıl gireceğini ve nereden bilsin kanlı çarşafı. Anlatsalar anlamaz, anlamadığını soramaz.

Düğün gecesinin sabahında, tutmuş kolundan Gülizar'ı sözde kocası, çalmış babasının kapısını. Gülizar'ın babası kapıyı açar açmaz, damat fırlatıvermiş önüne delik parayı...

Gülizar'ı günlerce köyde, sırtında semerle gezdirmiş abileri ve babası. Bütün köy öğrenmiş ki Gülizar gerdek gecesinde kız çıkmadı. Ne yapacaktı Gülizar. Babasından yediği dayakları neden yediğini bilmez ki kendini korumaya çalışsın. Bildiği duyduğu ama asla anlamadığı "babasının namusunu lekelediği" idi.

Dayanamaz Gülizar. Bir sabah arka bahçedeki erik ağacında asılı bulurlar Gülizar'ın cansız soğuk vücudunu. Gülizar babasının namusunu temizlemiştir artık. Ama kimse sormaya cesaret edemez ki, "Ya doğru değilse, ya Gülizar'ın hiçbir suçu yoksa."

Didem Başdemir, Selçuk

Aşkın sempozyumu

Hayatımın en cesur kararını verip, "Evet," dedim. Otele döndükten sonra onun odasına geçtik. "Şimdi aramızda aşkın sempozyumunu yapacağız," dediğinde yine güldüm.

Ay ışığına teşekkür ederim. Çevre sempozyumunda beni değiştiren ay ışığı oldu. Her zaman katıldığım sıradan bir sempozyumdu. Diğer üniversitelerden gelen öğretim üyeleri ile birlikte çevreyi kurtarmaya çalışıyorduk. Kuşadası'na gelirken kocamla kavga etmiştik. Hem de sıradan bir şey için. Telaşla bir yandan eşyalarımı hazırlar, bir yandan da bildirime son düzeltmeleri yaparken bana mavi gömleğini sordu. Ütülü olmadığım başka bir gömlek giymesini söyledim. Hayır, ille de mavi gömleğini giymek istiyormuş. Ne kadar az vaktim olduğunu görmesine rağmen ısrar etmesi beni kızdırdı. Ve atıştık. Veda etmeden otobüse koştum. Kuşadası'na gelene kadar da her sempozyuma gidişimde bu tür kıskançlık numaraları yaptığını düşündüm. Evlenirken işimi biliyordu. Üstelik birbirimize anlayışlı olacağımıza dair söz de vermiştik. Akıllı bir kadını taşımak zor gelmeye başladı galiba. Evde turşu kuran, tarhana yapan bir ev kadını olsam nasıl olurdu, kocam yine bana mavi gömleğini sorar mıydı? O zaman ütüsüz gömlek olmazdı ki, kavga da etmezdik böylece.

Yine karşılaştık onunla. On beş yıldır çevre ile ilgili her toplantıda görüşüyorduk. Ben Eskişehir'den, o da Antalya'dan geliyordu. Çok ilginç fikirler üreten, esprili ve düzgün konuştuğundan da dinleyicilerin ilgisini çeken biriydi. Bu kez benim de ilgimi çekmişti. Aralarda projesini tartıştık. Akşam Belediye'nin verdiği protokol yemeğine gittik. Yemek çıkışında denize baktığımda ayın denize vuran ışıklarını gördüm. Birden onun yanına gidip, "Biraz yürüyelim mi, hava çok güzel," dedim. Sahil boyunca yürümeğe başladık. İleride Güvercinada ay ışığında çok güzel görünüyordu. Sempozyumdan, yaşamdan, on beş yıldır görüştüğümüzden ama hiç konuşmadığımızdan söz ettik. "Hadi Güvercinada'ya kadar yürüyelim," dedi. Adayla denizi bağlayan yoldan geçerken Kuşadası'na baktık. "Ne güzelmiş buradan manzara, üç gündür içindeyiz ama Kuşadası'nın güzelliğini görmemişiz. Bazen yakınımızda bulunan güzellikleri bile fark etmeden yaşıyoruz işte," dedi ve bana baktı. Mesajını almıştım. Kalenin merdivenlerinden çıkarken aman düşmeyeyim, diyerek koluna girdim. Sonra da Güvercinada'nın taş yollarında yürümeye başladık. Fenerin yanına geldiğimizde ay tam tepemizdeydi. Şubat ayı olmasına rağmen çok güzel bir hava vardı. Sakin bir gece, ay ışığı ve koluna girdiğim birisi olması beni çok heyecanlandırmıştı. "Sempozyumun bitmesine daha iki gün var, yarın 14 Şubat Sevgililer günü, şimdiden benim sevgilim olur musun?" dedi. Hayatımın en cesur kararını verip, "Evet," dedim. Otele döndükten sonra onun odasına geçtik. "Bak canım şimdi aramızda aşkın sempozyumunu yapacağız," dediğinde yine güldüm. Hiç uyumadan seviştik ve konuştuk. Sabah ilk bildiri benimdi. Konferans salonunda yerime oturduğumda masamda kırmızı bir gül buldum. Gözlerimle ona teşekkür ettikten sonra çok başarılı bir bildiri sundum. Sempozyumun son gününde yine birlikte olacağımız bir toplantının yakında bir başka ilde düzenleneceğini öğrenip çok sevindik.

Siz kadınlara bir önerim var. Arada çevrenize şöyle bir bakın. Yıllardır gördüğünüz ama fark etmediğiniz bir güzellik mutlaka vardır. Ona ve kendinize bir şans verin. Kim bilir belki ay ışığı size de yardımcı olacaktır.

Çevreci profesör

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Götüreyim derken âşık oldum!

Bir anda nutkum tutuldu. Birden ağır kadın oldum. Böyle bir şey hesapta yoktu, götürecek kişi olarak biraz daha davetkâr olmam gerekirdi.

Bir gün bir adam çıktı karşıma. Derler ya, "afete bak" (zaten bütün sorun bu, "afet" bize ait değil ve o alana ait erkek argümanları hiç değil). Tam da bu erkek egemen cinselliğe ait argümanları merkezime alıp adamı götürmek gibi bir fikre sahip oldum. Aslında tam bir kendine güvensizlik şu erkek psikozu. Götürecek miyim, becerecek miyim? Olacak mı, ya reddederse... Düşünebiliyor musunuz, erkekler sürekli bu psikolojide. Ne vahim bir durum. Hedefe varana kadar bu psikoloji yiyip bitiriyor insanı.

Bu arada beyimiz son derece yüksek kariyerli, kamuoyunda popülerliği ve saygınlığı olan bir adam. Ben ise pek de kendi halinde olmayan, kendime göre gidebildiğim yerlerde ilgi odağı olabilen bir kişiliğe sahibim. Ama benden daha çok ilgi odağı olabilen bir erkekle asla birlikte olamam. Çatlayıp ölürüm çünkü. Allahtan adamı bir geceliğine götüreceğim ya, kısa süre için buna katlanabilirim diye düşünerek bu işi yapmaya karar verdim. Aslında beni bu yollara düşüren tek şey onun tipindeki erkeklere olan bitmez tükenmez zaafım oldu.

Ben bu bahsettiğim erkek psikozuyla beyzademizden o yoğunluğu arasında bir randevu koparmayı becerdim. Bandevulaştığımız saatte bürosuna gittim. Bu arada çenesi düşük ben, hatta girdiğim en ciddi ortamları bile yumuşatan ben, bir anda nutkum tutuldu. Birden ağır kadın filan oldum. Boyle bir şey hesapta yoktu, götürecek kişi olarak biraz daha davetkâr filan olmam gerekirdi. Neyse o kadar da kötü değil, çünkü karşılıklı konuşmaya davet eden ben olduğum için ipler benim elimdeydi. Bürodan çıkıp bir barda oturduk, aç karnına üç bira yuvarladım. Sadece başım dönüyor ayrıca da bir hoşum. Ama hâlâ ağır kadınım. Bu arada ağır başlı, oturaklı, çok konuşmayı sevmeyen beyimiz genel üslubunu kaybetmeden benden çok konuşuyor. Zeminimiz yine politika. Bir ara beyimiz beyefendimiz sordu: "Benle ne konuşmak istiyorsun." Ama böyle bir soruya ne gerek var ki... Ben, "Yavrum benim, bu gece seni götürmek istiyorum," ya da "Hiiç, öyle sohbet etmek istiyordum," gibi iki cevap arasında kalakaldım. İşte bu saatten sonra elimde tuttuğum iplerin hepsi beni terk etti. Beyimiz aldı sazı eline. Bir güzel çevremizdeki kadın erkek ilişkilerinden bahsetti. Yaşamak istediklerimizi yaşayamadığımızdan, yaşansa da illegal yaşandığından dem vurdu. Bizim de şimdi illegal olduğumuzu söyledi. Hatta bu konularda en iddialı olan kadınların bile bunu başaramadığından, bu aydın kadın grubuna pek bir sinir olduğunu söyledi. "İşte sen de onlardan birisin, sen de ben de biliyoruz ki aramızda uzun süreden beri bir elektrik var. Söylemeyi becerememin bile." Bu arada bir grup etrafıma gelip, salak kadın, sen bize hiç hâkim olamadın, deyip bir anda kayboldular. Sonra ben mi onu eve attım o mu beni eve attı, bu kısmı muğlak kalarak bir şeyler yaşadık. Laf aramızda tadı hâlâ damağımda. Sonra mı? Ben eve gidiyorum deyip yatağı ilk terk eden o oldu. Ben de, evde yalnız kalamam yakınmalarıyla peşine düştüm. O evine, ben arkadaşın evine. Sonunda tahmin edebileceğiniz üzre ama benim için hesapta olmayan bir şey oldu, ona âşık oldum!

Olric

Madeleine Pelletier:

Yeniden keşfedilmeyi bekleyen bir feminist

1874-1939 yılları arasında yaşamış olan bu Fransız feministin adını duyanımız herhalde çok azdır. *Cahiers du Feminisme* adlı derginin 1993 Bahar sayısında, Melbourne Üniversitesi tarih profesörü ve *Madeleine Pelletier: Politik Arenada Bir Feminist* adlı kitabın iki yazarından biri olan Charles Sowerwine ile M. Pelletier hakkında yapılan bir görüşme yayınlandı. Görüşmeyi *Pazartesi* için Gülnur Savran derledi ve çevirdi.

Son derece yoksul bir aileden gelmesine rağmen Madeleine Pelletier liseyi bitirince Tıp Fakültesine girmeyi başarır ve uzmanlık tezini psikiyatri alanında yazar. Böylece ilk kadın psikiyatr olma özelliğini kazanır. Ancak akıl hastanesine giriş sınavında başarılı olamayınca özel hekimlik yapmak zorunda kalır. Pratik hekimliğin yanı sıra teorik çalışmalarını da sürdürür. Cinsel kimlik üzerine geliştirdiği teoride cinsiyete dayalı kişilik özelliklerinin kaynağının biyolojik değil toplumsal olduğunu savunur: Kadın doğulmadığını, kadın olunduğunu Simone de Beauvoir'dan kırk yıl önce ileri sürmüştür kısacası.

Pelletier'nin bütün yaşamı boyunca, mesleğinin yanında bir de militan faaliyeti vardır. İlk aidiyeti masonluktur. 1904 yılında kadın erkek karışık bir localara katılır. Burada kadınların diğer localara da kabul edilmeleri için mücadele eder. Bu mücadelesinde başarısızlığa uğrayınca, feminist militanlığını sürdürebileceği başka bir yer bulur kendine: 1905 yılında Sosyalist Parti'ye katılır. Buna rağmen yaşamı boyunca bir mason olarak kalacaktır. 1906'da Limoges'da yapılan kongrede, partiden seçilecek milletvekillerinin, mümkün olan en kısa zamanda kadınlara oy hakkını tanıyacak bir yasa tasarısını sunmaları doğrultusunda bir karar çıkartılmasını sağlar. Ne var ki sosyalist milletvekilleri bu vaadlerini tutmazlar.

1907 yılında Stuttgart'ta toplanan ilk uluslararası sosyahst kadınlar konferansında ve onu izleyen uluslararası sosyalist kongrede Fransız delegasyonunda önemli bir rolü vardır Pelletier'nin. Bu ikinci kongrede Avusturyalı sosyal demokratların önderi olan Adler'e karşı çıkarak, sosyalist partilerin, "uygun ânı" kollayarak değil sürekli ve kararlı bir biçimde, kadınlara oy hakkı tanınması için mücadele etmeleri yolunda bir kararın çıkartılmasını sağlar. Öte yandan, sosyalist partinin "ayaklanmacı" kanadının önde gelenlerindendir. Ancak 1911'de Herve'nin önderliğindeki bu kanadın giderek devrimciliğini yitirdiği gerekçesiyle diğer kanada katılır bu kez de orada karşılanış biçimi onu düş kırıklığına uratır. Kapıldığı bu umutsuzluk 1920'ye kadar sürecektir.

1911 yılına kadar Pelletier ayrıca Kadınların Dayanışması adlı bir feminist grubun içinde çalışır. 1907 yılında otuz kadından oluşan bir İngiliz süfrajet grubunu Paris'e davet eder ve iki grup birlikte bir gösteri düzenlerler. Hep birlikte Sosyalist Parti'nin başkanı Jaures'i ve partinin meclisteki üyelerini ziyarete giderler. Bu ziyarette bir kez daha, kadınlara oy hakkı tanıyacak bir yasa tasarısı sunulmasıyla ilgili vaatler alırlar ve bir kez daha vaatleri karşılık bulmaz. 1908 yılında Hubertine Auclert ile birlikte, Fransız süfrajetlerinin istisnai olarak "şiddet kullandığı" iki eylemi gerçekleştirirler. Yerel seçimlerin ilk turunda Auclert bir oy sandığım devirir; ikinci turda ise Pelletier taş atarak, oy verme işleminin sürdüğü bir okulun camlarını aşağı indirir. İki feminist militan mahkemeye çıkarılırlar ama sembolik para cezalarıyla meseleyi atlatırlar. Bu dönem boyunca Pelletier *Süfrajet* adlı bir dergide çalışmaktadır. Derginin, çoğunluğu taşra öğretmenlerinden oluşan beş yüz abonesi vardır.

1911 yılında Pelletier bir bunalıma girer. Büyük ölçüde, katıldığı gruplarda yaşadığı duş kırıklıklarından kaynaklanan bir bunalımdır bu. Pelletier sosyalist aidiyetiyle feminist aidiyetini birbirinden ayırmak zorunda kalmıştır. Parti içinde daha devrimci bulduğu Herve'ci grupta çalışmayı seçmekle partideki feminist mücadelesinden vazgeçmiş olur, çünkü Herve'ci grup antifeministtir. Kadınların Dayanışması adlı feminist grubunda ise radikal politik çizgisi yüzünden birçok kadının desteğini yitirir. Dolayısıyla 1911'de tüm militan faaliyetine son verir. Kendisini parti içindeki kadın grubundan da uzak tutmaktadır. Orada burada kadınları ve proleterleri çekiştirir: Artık bu insanlarla hiçbir şey yapmayacağını, hiçbirinin devrim yapacak cesarete sahip olmadığını söylemektedir. Savaş bütün bunların üzerine tuz biber eker. Artık kendini her yandan ihanete uğramış gibi hissetmektedir: En saygı duyduğu feministler cephedeki askerler için örgü örmekte, en saygı duyduğu sosyalistler savaş hükümetinde yer almaktadır. Herve ise has bir vatanperver ve gerici kesilmiştir. Bu yüzden savaş boyunca morali son derece çöküktür. Yüzünü bilim dünyasına çevirir ve kimya bölümünde lisans çalışmasına başlar. Böylelikle depresyonundan çıkmayı başarır. Hâlâ feministtir ama artık her tür militan faaliyetten uzaklaşmıştır. O kadar ki, barışçı bir öğretmen olan arkadaşı Helene Brion savaş mahkemesinde yargılanırken davayı izlemeye bile gitmez: O sırada bir kimya sınavına hazırlanmaktadır. O dönemde barışçı öğretmenlerin oluşturduğu feminist gruplardan hiçbirine katılmaz.

Süfrajetler oy hakkından işgal edip bir oy sandığını ele geçiriyorlar.

Rus Devrimi: Doğudan gelen umut

Pelletier'nin miltanlığı Rus Devrimi'yle birlikte yeniden canlanır. 1920 yılında Pelletier feminist, sosyalist ve barışçı bir haftalık dergi olan ve Fransız Komünist Partisi'nin kurulmasına destek veren *Kadınların Sesi*'nde yazmaktadır. Ancak Pelletier ile derginin yazı işleri müdürü olan Colette Reynaud ve Louise Bodin arasında görüş farklılıkları vardır: Pelletier diğerlerinin sınıf mücadelesini feminist mücadelenin önüne geçirdikleri kanısındadır. Ama her şeye karşın o yıl FKP'ye üye olur, hatta Sovyet Rusya'ya gitmeye karar verir. 1921 yılının Temmuz ayından Ekim ayına kadar gizlice seyahat eder. Fransız hükümeti kendisine pasaport vermemiştir; üzerinde partinin tavsiye mektubu falan da yoktur. Bütün sınırlardan illegal bir biçimde geçerek, bin bir güçlükten sonra altıncı haftanın sonunda Moskova'ya ulaşır. Rusya anılarını anlattığı *Sovyet Rusya'ya Maceralı Seyahatim* adlı kitabında bu devrimle ilgili ikircikli duygularını dile getirir. Bir yandan, doğmakta olan bürokrasiyi eleştirir; Sovyet Busva'da kaldığı süre içinde anarşistlerin izlenişlerine ve zaman zaman tutuklanmalarına tanıklık etmiştir. Denetlenmeyen şiddetin ve bürokratikleşmiş devletin doğuracağı sorunları çok önceden görmüştür Pelletier. Öte yandan, kadın hakları konusundaki, kadınların oy hakkı ve parasız kürtaj hakkının sağlanması gibi atılımları coşkuyla izler, ancak kadınların politikaya katılımlarının düşüklüğü onu kaygılandırır. Ama her şeye ramen Rus Devrimi'nin yandaşıdır artık ve yemden militanlığa başlar. Ne var ki, 1924'ten itibaren Bolşevizasyon ve parti içinde özgürlukleri bastırma sürecine giren parti yönetimiyle arasında sorunlar başlar. Ama kendine başka kapılar bulmakta gecikmez. Özellikle cinsellik konusundaki yaklaşımlarını paylaştığı ve öteden beri iyi ilişkiler içinde olduğu anarşistlerin yayınlarında yazılar yazmaya başlar. Komünist Partisi üyeliği yine de 1926 yılına kadar sürecektir. 1926'dan sonra kendisine ilginç bir çıkış yolu bulur: Faubourg Kulubü'ne girer ve orada çalışmaya başlar.

Faubourg Kulübü önemli toplumsal sorunlar etrafında, 2500 kişiye ulaşan topluluklar için tartışma toplantıları düzenleyen bir örgüttür. Tartışılan konular arasında, kürtaj, özgür annelik, doğum kontrolü, özgür aşk gibi, Pelletier'nin öteden beri uğraştığı temalar vardır. 1935 yılında Kulüp hakkında edebe aykırılık gerekçesiyle soruşturma açılır. Soruşturmanın dayanağını oluşturan toplantı için üç konuşmacı ilan edilmiştir. Konuşmacılardan biri "tanınmış hatibe doktor Madeleine Pelletier"dir ve toplantıda son kitabı olan *Cinsel Rasyonalizasyon*'u savunacaktır. Tartışma için öngörülen konu başlığı ise şudur: "Bekâretin bozulması: Zifaf gecesi yasal bir tecavüz müdür?" Toplantı her şeye rağmen gerçekleşir, ama Kulubün kurucusu ve başkanı olan Léon Poldes birkaç ay sonra mahkeme karşısına çıkartılır. Yine de 15 yıl boyunca Madeleine Pelletier bu kulubün önde gelen hatiplerinden biri olacak ve belki de en mutlu günlerini burada geçirecektir.

Ne lezbiyen ne heteroseksüel

Pelletier kadın erkek ilişkileri ve cinsellik üzerine yazdığı kitaplarda cinsel ilişkilerin son derece doğal ve engellenmemesi gereken şeyler olduğunu savu-

nur; asıl sorun cinsler arası eşitsizliktir ona göre. Dolayısıyla da, heteroseksüil ilişkilerin kadınları aşağıladığı bir döneme özgü, konjonktürel bir karar olarak, ne erkeklerle ne kadınlarla sevişmeyi seçer. Nitekim otobiyografik romanının adı *Bakire Kadın* dır. Otuz, otuz beş yaşlarındayken bir ara lezbiyenliği bir ihtimal olarak düşündüğü, o dönemde yazdığı mektuplardan ortaya çıkmaktadır. Ancak aynı cinsten insanlar arasında cinsel ilişkileri doğaya aykırı olarak görmeye yatkındır. Ayrıca heteroseksüel birlikteliklerde yaşanan iktidar ilişkilerinin lezbiyen ilişkilerde yeniden üretileceğinden kaygı duymaktadır. Ve yalnızlığı seçer.

Pelletier dalıa 1911 yılından başlayarak kürtajı savunur. Özellikle savaş sonrasında son derece tehlikeli bir iştir bu, çünkü 1920'den itıbaren Fransa'nın nüfusunun artmasına zarar verecek her söz, her eylem yasayla cezalandırılmaktadır. Ancak Pelletier hiçbir zaman geri adın atmaz; özellikle de, polisin izlediği Kulüp tartışmalarında sık sık bu konuyu ele alır. 1933'te bir arkadaşına yazdığı mektupta, kadınlara kürtaj yapmış olmakla suçlanacağı haberinin kulağına çalındığını söyler. Bu mektupta kendisi bunu reddetmektedir. Ve o yil bu meselenin hasır altı edilmesini sağlar. Ancak 1939 Nisan'ında tutuklanır. Kendisi iki yıldır felçli olduğundan, hizmetçisini yönlendirerek kürtajı ona yaptırdığı iddia edilmektedir. İddiaya göre kürtaj, ağabeyi tarafından tecavüz edilen küçük bir kıza yapılmıştır. Ağabey dışında herkes hapse mahkûm edilir. Pelletier için ise başka bir yol izlenir. O, kamunun önünde yargılanmaktansa bir psikiyatra muayene ettirilir. Kamuya açık bir davanın Pelletier'nin lehine işleyeceğinden korkulmuştur. Psikiyatr Pelletier'nin davranışlarından sorumlu tutulamayacağı kanısına varır ve hatta serbest bırakılmasının kamu düzenine bir tehdit oluşturacağını da ekler sözlerine. Muayenesi, otuz beş yıl önce stajını yaptığı Sainte-Anne hastanesinde yapılmıştır! Ardından Perray-Vaucluse akıl hastanesine gönderilir. Daha birkaç yıl önce, *Anarşist Ansiklopedi*'nin kapatılma maddesine şöyle yazmıştır Pelletier: "Kapatılmanın yol açtığı umutsuzluk, süresi kestirilemediği için ölümden de beter olan bu duruma düşmek, en güçlü olanları bile yenmeye yeter." 1939 yılının sonunda yazdığı bir mektupta ise bir tür bilanço çıkarır ve şöyle der: "İşte Fransa'da kendini entelektüel olarak ortaya koyan kadınlara reva görülen muamele: Arria Ly (Pelletier'nin yakın arkadaşı G.S.) intihar etti; bana gehnce, ben de tımarhaneye kapatıldım." Pelletier 24 Aralık 1939'da akıl hastanesinde ölür.

Soya ile gelen sağlık

Son yıllarda sağlık konusunda giderek artan bir ilgi, doğal çözümlere yönelmiş durumda. Bitkisel ve alternatif tedaviler daha çok da kadınların rağbet ettiği bir konu. Kadınlar, çok çok eskilerden genlerimize yerleşerek gelen doğal bir "şifacılık" dürtüsüyle mi nedir, modern tıptan çok kendi iyileştirici güçlerine güvenmeyi sürdüredursunlar, büyük ilaç şirketleri bu eğilimden yararlanma yollarını da hemen gelıştiriveriyorlar. Özellikle Batı'da hızla gelişen bir "Bitkisel-doğal şifa" ürünleri endustrisi var. Bu endüstri dönem dönem, belli bir bitki, meyve, sebze ya da hayvansal gıdanın çeşitli şekillerde tüketime sunulması görevini üstleniyor. Bunu yaparken de bu urunun hangi alternatif tedavi kapsamında yer aldığı, nerelerde ve neden kullanılması gerektiği konusunda yoğun kampanyalar düzenliyor. Genellikle daha önceden birçok klinik çalışma da yapılmış oluyor ancak bu çalışmaların yeterince uzun süreye yayılmamış olmasıyla zaman içinde bazı kuşku ve endişeler de ortaya çıkabiliyor.

İşte son zamanların yıldızı soya fasulyesi de biraz böyle bir acelecilığe kurban edılmek üzere. Soya fasulyesi, içerdiği yüksek mıktarda protein nedeniyle zaten çok uzun zamandan beri özellikle de etle arası iyi olmayanların gözdesi durumunda. Buna ek olarak kolesterolü duşürdüğü, meme kanserinden koruduğu, menopozda iyi etkileri olduğu, hatta kadınların korkulu rüyası *osteoporoza* (menopoza bağlı kemık erimesi) bile çare olduğu söylenirse hangimiz soyayı baş tacı etmeyiz? Hele bir de, Amerikan Gıda ve İlaç İdaresi'nin, günde 25 gram soya proteini içeren kabul görmüş soya ürunlerinin kalp hastalıklarım azalttığı yolundaki etiketlerine onay vermeyi kararlaştırdığı söylenirse... Ancak her şey o kadar basit değıl. Üreticiler bu her derde deva harika ürünü iştahla önerirken, bazı "iftiracılar" kâr amaçlı soya endüstrisine karşı uyarılarını gündeme getiriyorlar. Her zamanki gibi gerçek, bu iki nokta arasında yol alıyormuş gibi gözuküyor...

Kalp hastalığında soya

Soya hakkındaki en güçlü kanıtlar, kolesterolun duşurulmesinde ve kalp hastalığından korunmada oynadığı rol olarak görulüyor. Yaklaşık otuz yıldır bu alanda yapılan araştırmalar, soya proteininin kadın ve erkeklerde kolesterolü ortalama yüzde 10 kadar düşürdüğünü ortaya koyuyor. Bunun yararını ise en fazla menopoz sonrası kadınlar görüyor. Soya, diğer kolesterol duşürücü besinlerden farklı olarak kötü kolesterolü düşürürken iyi olanın yükselmesine yardım ediyor. Soyanın öne çıkan bir diğer yararı damar esnekliğini artırmak ve kolesterolün salgıladığı damarları tıkayan plak oluşumunu önlemek.

Meme kanserinde...

Soya ile kalp hastalığı arasındaki bağlantı ne denh güvenilirse, meme kanseri ile soya bağlantısı da o denh popüler ve o ölçüde de çelişkilidir. Santa Barbara Meme Kanseri Ens-

titüsü Tıbbi Direktörü Dr. Susan Love, bu konuda yazılmış bazı çok satan kitapların aksine, soyanın meme kanserinde yararının kanıtlanmadığını söylüyor. Ve soyada da bulunan iki maddeden söz ederek, bunların meme kanserinde nasıl işlev gördüğunun halen kanıtlanması gerekenler listesinin başında olduğuna dikkat çekiyor. Buradaki kuşku, bu maddelerin östrojene benzer özelliğe sahip olması, ancak tümörleri aktive etmiyor gözükmesinden kaynaklanıyor. Bu noktada da uzmanlar, meme kanseri olup da diyetlerine soyayı katmayı duşünen kadınlara dikkatli olmalarım öneriyorlar. Soyanın yararını bir yana bırakırsak, beslenmede et tüketimini azaltmanın yararının daha belirgin olduğu söylenebilir.

Menopozda soya etkisi

Menopozun en can sıkıcı ve rahatsız edici belirtilerinden biri olan ateş basmaları ve gece terlemelerinde soyanın yüzde 40'a varan olumlu etkisi saptanmış. Günde 40 gram soya proteini alımını içeren bir diyetle bu sorundan kurtulduğunu söyleyen Dr. Love, kadınların menopoza uyum sağlamada kendi vücutlarının uzmanı olmalarının en iyi yol olduğunu belirtiyor. Diyetlerine soyayı katan kadınların bir hafta gibi kısa bir sürede olumlu sonucu görebildiklerini ama ne yazık ki soyanın hormon yerine koyma tedavisinin alternatifi olup olmadığım anlamak için denemelere girişemediklerini vurguluyor.

Osteoporoza soya desteği

Menopoz sonrası kemık yoğunluğunun azalması, kadınların en büyuk dertlerinden biri. Soyanın kemiklerin güçlenmesine katkısı olabilir, ancak bu konuda da kanıtlar oldukça zayıf. Yapilan çalışmalarda kemik yoğunluğunda yüzde 2'lık bir gelişme görülebiliyor ve zaman içinde bunun artması da mümkün ama erken konuşmamakta yarar var.

Soya tüketiminin en iyi ve doğal yolu kuşkusuz besin olarak (soya sütü, fasulyesi ve peynirimsi soya ürünü olan tofu şeklinde) alınması. Ancak ilaç ve sağlık ürünleri firmaları soyanın da tabletler halinde daha kolay tüketimini sağlamak için üretime geçmiş durumda. Dr. Love bu konuda da kadınları uyarıyor: "Bu tabletlerin, belirtilen amaç doğrultusunda işe yarayıp yaramadığı henüz bilinmiyor. Ayrıca tabletler, soyanın içerdiği diğer bazı maddelere sahip olmadığı için belki de asıl büyük yararı dışlamış oluyorsunuz. Soyanın tüm bileşenlerine gereksinim olabilir."

Soya ile ilgili bir uyarımız daha var. Diğer bazı meyve ve sebzelerde olduğu gibi, soyanın da içerdiği goitrojenik madde nedeniyle, yeterli iyot alınmadığında tiroit bezlerinin normal işlevini engellemesi söz konusu. Bu durumda guatr ve hipotiroit gibi sorunlar ortaya çıkabiliyor. Uzmanlar, bunu önlemek için soyayı, iyotta zengin deniz ürünleri ve çinko ile birlikte tüketmenin yararlı olabileceğini söylüyorlar.

Uzun sözün kısası soya, öylesine güçlü ve marifetli bir besin ki, onu kısa sürede hızla sonuç alma amacıyla kullanmak değil, daha uzun vadede sağlığa ciddi bir yatırım olarak algılamak gerekiyor.

Füsun Özlen

Şarkıların kuytusunda Gülbahar:

Utangaç, yalnız, güçlü

Gülbahar son albümü *Muhacir*'de göçten, göç etmek zorunda kalanlardan, üvey lerden, ıssızlıktan, âşık olan, düşünen tehlikeli insanlardan ve günlük yaşamınızda her an içimizde taşıyıp her an atladığımız ayrıntılardan söz ediyor...

Son albümü *Muhacir*'in ilk parçası *Tanrı ve Çocuklar*'da. "*Siz vatan sevdikçe / Ölüyor çocuklar / ...Sadece rüzgâr gelir / Bir güvercinin cenazesine*," diyor Gülbahar. *Tanrı ve Çocuklar* aşırı dozda "vatan sevgisi" yüzünden ölen çocuklardan söz ediyor. Söz ve müziği albümdeki pek çok şarkı gibi Gülbahar'a ait. Albümdeki bütün şarkılar gibi dokunaklı, düşündürücü. Radyolarda, televizyonlarda bangır bangır çalınırken duyamayacağımız bu güzelim şarkıların en büyük şansı Gülbahar'ın o derinden gelen, insanın içine işleyen sesiyle bize ulaşabilmesi.

Bir akşam üzeri Kadıköy'de küçük bir "börek evinin" arka bahçesinde Gülbahar'la oturup konuşuyoruz. Gülbahar güler yüzlü ve utangaç. Yazdığı sözlerde ne kadar cesursa, sorular karşısında da o denli çekingen. Belli ki anlaşılmak istiyor, yanlış anlaşılmak istemiyor. *Muhacir* onun üçüncü solo albümü. Muzikseverler Gülbahar'la Grup Yorum'un *Sıyrılıp Gelenler* iyle tanışmışlardı. Gulbahar Yorum'dan ayrıldıktan sonra müzik çalışmalarını bir başına sürdürdü. *Desmal* ve *Dönülmeyen Gitmeler* adlı iki solo albümuyle bir başına neler yapabileceğini gösterdi. Şimdi türlü zorluklardan sonra çıkan üçüncü albümüyle müzikteki olgunluk çağını müjdeliyor.

Grup Yorum'dan önce de müzikle uğraşıyordunuz, değil mi?

Tabii, öncesinde başka yerlerde de şarkı söyledim. Ruhi Su Dostlar Korosu nda mesela. Daha önce Yeni Dunya Müzik Topluluğu'ndaydım. Ruhi Su çağırınca onun yanma gittim. Ondan sonra Yorum'la çalıştım. Grup Yorum'dan ayrıldıktan sonra altı yıl ara verdim müziğe. Çünkü biraz demlensin istiyordum içimdekiler. Grup Yorum'dan ayrıldıktan sonra şu tarzda çalışmalıyım, yolunda bir baskıyla karşılaşmadım. O ilk albümde zaten grup içinde de bağımsızlık vardı. Sonrasında da kendimi hep bağımsız hissettim. Herkesin bir dünya görüşü var, benim de var, ama ben müzikle uğraşırken bireysel duyarlılıklarımı da ideolojik tavrımın yanında yansıtabilmeyi isteyen biriyim. Bu açıdan bağımsızlığı seviyorum.

***Muhacir* de de bütünüyle bağımsız mıydınız?**

Muhacir'in oluşumunda her türlü süreç içinde görev aldım, diyebilirim. Miksaja bile karıştım. Bu yüzden miksajı pek beğenmiyorum şimdi. (Güluyor.) Ama bu biraz da olanaksızlıklar yüzündendi. Bu albüm o kadar benim çocuğum ki... Çok çaresiz bir dönemde çıktı. Nasıl yalnızdım... O kadar yalnızdım ki... Çalan müzisyenleri oraya getirebilmek, günlük ücretlerini karşılayabilmek kolay olmadı. Tek başınaydım ve her şeye yetmeye çalışıyordum. Okumalara geldi sıra. Grip oldum. İyileşmem zaman aldı. Bir şekilde kayıtlar bitti. Bu sefer de borçları ödenmediği için stüdyoda rehin kaldı. Ama bittiği gun, stüdyoda rehin de kalsa omuzlarımdan bir yükün kalktığım hissettim. Stüdyodan çıktığımda da yalnızdım ve o an yanımda biri olsun, benimle o andaki duygularımı paylaşsm çok istedim.

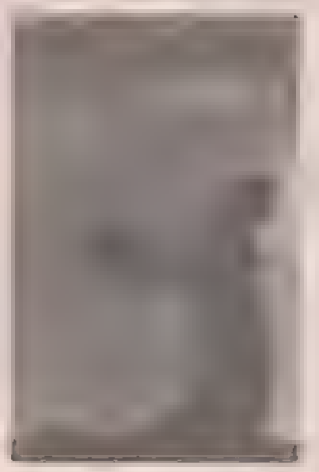

Sürekli başka müzisyenler size karışsaydı, belki daha çok sıkılırdınız. Kadın müzisyenlerin böyle sıkıntıları olduğunu duymuştum. Üretme aşamasındaki yalnızlığı sevmiyor musunuz?

Yalnızlık bir keyif veriyor belli aşamalarda. Kendi başına karar alabilmek insana güç veriyor. Kadın toplum içinde her zaman baskı altındadır, tahakküm altındadır. Bu sadece müzikte değil. Toplumun her kesiminde, toplumsal hayatın her alanında. Erkek hâkimiyeti sürdüğü için. Yalnızlığı kazanmak bir kadın için kolay değil, bu yüzden. Daha önceki albümlerde başka insanlarla çalıştım. Düzenlemelerde başka müzisyenlerin ağırlığı vardı, bu sefer öyle olmadı. Bu da güzel. Doğru bir yolculuk ama zorlu bir yolculuk aynı zamanda.

Nerede doğdunuz?

Ben Sivas'ta doğdum. 1955'te. Babam demiryolu işçisiydi. Orada halkın yüzde doksanı demiryollarında çalışır. Hatta ben de Pendik'te bir süre demiryollarında çalıştım. Ama masa başı iş bana göre değildi. İki yıl zor dayandım. Ben Sivas'ta doğdum ama hep İstanbul'da büyüdüm. Sürekli gidip geliyordum. Bizim ailenin geçmişinde müzik vardır. Anne tarafından Pir Sultan'm, baba tarafından Karacaahmet'in torunuyum. Türkülerle büyüdüm, müziğin içine doğdum. Bizde herkes saz çalar, şarkı söyler. Ben de çok iyi bir radyo dinleyicisiydim çocukken. Adamo dinlerdim, Klasik Türk Müziği'nden etkilenirdim. Dönem dönem müzik eğitimi aldım. Timur Selçuk Müzik Merkezi'nde çalıştım. Ama başka işlerde çalışmak zorundaydım. Yıllarca atölyede çalıştım, boyaların, tinerlerin içinde. Kösele işindeydik. Kemer, çanta yapıyorduk. Akademili bir ablayla çalıştım. Resim de yapıyordum. Yağlıboya. Sonra artık müziğe tümüyle yönelmem söz konusu oldu. 1976'da Yeni Dünya Müzik Korosu na girdim ama öncesinde daha ilk genç kızlık dönemlerimde parti gecelerinde sahneye çıkıyordum. Müzikle uğraştığım sürece her zaman zorluk çektim. Zor tarafı seçtim belki de. On yedi yaşında gazinodan teklif aldım, o günlerde belli bir kafa yapısı yerleşmiş olmuyor insanda ama yine de hayır, demiştim. Bu albümü çıkarmadan önce yapımcıları dolaşıyordum. Kimse projemi ticari bulmadı, hem ticari değildi, hem de maliyeti çok yüksekti. Şu anki türkü ve pop furyasına hiç uymuyordu. Kendi halinde şarkılardı benim şarkılarım. Hatta eskiden beri tanıdığım ve sesimi beğenen bir yapımcı, "Hemen bir türkü kasedine gir, hem sıkıntıların da biter," dedi. O anda şarkılarıma ihanet edecekmişim gibi geldi, bu teklifi kabul etmedim.

Şarkılarınıza yansıyor bu seçiminiz. Bir söyleşide "hüznü ve isyanı" seslendirmekten söz etmişsiniz.

Öyle bir hayatın içinde yaşıyorsunuz ki, her şey sizi yaralıyor, bu yaralar kolay kolay kapanmıyor. Üzerine basıp geçemiyorsunuz. Ama bu yaralar sizi isyana götüruyor. Bu nedenle besleyici bir rahatsızlık bu duyulan. Bu şekilde üretmeye yöneliyorsunuz. Bu ülkede yaşananlardan rahatsız olmamak mümkün mü? Savaş, göç... İnsanların yüzyıllarca çektikleri. Yeni bir şey değil. Şarkılarım biraz da beni anlatıyor. Ben de bir muhacirim. Bitmek tükenmek bilmiyor yolculuklarım. Çocukluğumda birlikte oynadığım o beyaz tenli, güzel yüzlü kız çocuklarım hatırlıyorum. Bir hayal gibi. Bir de o basma perdeli evleri... O evlerin bahçelerinde oynardık. O çocukların adlarını hatırlayamıyorum. Yıllar sonra o insanların neler yaşadığım düşünmeye başladım. Neden onlara muhacir diyorlardı? Onlar ne acılar taşıyorlardı... Müzik benim dışardaki insanlara sesleniş şeklim. İçimdekileri insanlara duyurmak istedim.

Muhacirlik kavramının içinde yolculuk kavramı da bulunur. Siz de demiryollarından etkileniyor muydunuz hiç? Trenle bir yerden ayrılmak bana hep gerçek bir gidiş gibi gelir. Uzayıp giden bir yol vardır, ağır ağır uzaklaşırsınız...

Doğru... Ben çocukluğumdan beri yolculuk ettim. Hem yolculuğu seven bir insandun hem de yolculuk etmem gerekiyordu. Şaşırmayı seviyordum. Yolculuk buna imkân tanıyor. Şaşırmaya, şaşırtmaya. Gidiş beni çok çekiyor. Yolculuk. Demiryolunun çocukluğumda bir yeri var, tabii. Trenler... Beni etkilerdi, doğru.

Kadın meslektaşlarınızla birlikte sahneye çıkmayı hiç düşündünüz mü? Ben sizi, İlkay Akkaya ve Ayşegül'ü aynı sahnede görmeyi çok isterdim. Ya da daha genel anlamda, hemcinslerinizle dayanışmak konusunda ne düşünüyorsunuz?

Evet, o arkadaşlarla sahneye çıkmak... Neden olmasın? Öyle bir proje gelirse ben de isterim tabii. İşin hemcinslerimle dayanışma kısmı ise daha farklı, hayata yayılan bir şey. Benim garip bir yapım var. Doğru bildiğini sonuna kadar savunmak taraftarıyım. Şimdi aklıma bir anım geliyor. Yıllar önce çok sevdiğim bir abla için ailem, "O kötü kadın," demişti. Yani o anda o kadının dünyaya bakışı farklıydı. Ben dunyaya onun gözleriyle baktığımda çok farklı renkler gördüm. O demokrat, sol görüşlü bir kadındı. Ama çevremdeki herkes öyleydi. Onun bakışı daha farklıydı. O hayata bakıyordu. Hayatın farklı noktalarına, detaylarına bakıyordu. Ailem onun için, "O serbest bir kadın," diyerek çeşitli imalarda bulundu. Ben de aileme küstüm. Üç gün küçük odaya kilitledim kendimi. Yemek vermeye çalışıyorlar, almıyorum. İnandığım şey için sonuna kadar mücadele etmeyi isterim. İlişkide bulunduğum insanlarla dayanışmaya çalışıyorum. Özellikle ayırmıyorum ama en fazla sıkıntıyı kadınların çektiği bir yerde elbette ki kadınların yanındayım.

Gamze Deniz

Uzay gemisindeki bilge kocakarı

Ursula K. Le Guin, bilim kurgunun bir edebiyat türü olarak kabul edilmesinde katkısı olan az sayıdaki 20. yüzyıl yazarından biri. Onu en çok *Mülksüzler* le tanıyoruz; son yıllarda da, fantastik romanlarından oluşan *Yerdeniz Üçlemesi* yle. Mayıs ayında Metis Yayınları'ndan çıkan ve yazarın 1973-1976 yılları arasında yazdığı bazı denemelerin derlenmesinden oluşan *Kadınlar Rüyalar Ejderhalar*, Ursula Le Guin in. yalnızca bilimkurgu ya da fantastik öykü ve romanlarıyla değil, denemeleriyle de bizi yeni dünyalara uçuracak güçte bir yazar olduğunu kanıtlıyor.

"Gerçek yasalar -bilimsel olduğu kadar etik ve estetik yasalar da- herhangi bir otorite tarafından yukarıdan aşağı dayatılmaz, nesnelerin kendisinde vardır ve bulunmaları, keşfedilmeleri gerekir." Yazarlığı, en azından kendi yazarlığını mühendislik değil, kâşiflik olarak goren Ursula Le Guin, roman ve öykülerindeki imge zenginliğini denemelerine de taşıyarak pek çok şey anlatıyor bize. Amerikan toplumunda (yalnızca orada mı?) kadınların rağbet ettikleri kurmaca sanatlara karşı olumsuz tutumun temelde erkeklere özgü olması. Sesli ve yazılı edebiyatla kadınların ve erkeklerin farklı ilişkileri. Erkek uygarlığın uzun ve sert aletlerine karşılık, kadın uygarlığın çuvalı, sepeti, çantası ve romanın doğal biçiminin bir torba, bir çuval olması. Yazarlar için "Ruh'taki Stalin" haline gelen piyasa sansürü.

Le Guin, anti roman ya da post roman bakış açısıyla tartışmasını, bilimkurguda da romandaki gibi karakterin mümkün olup olmadığı, bilimkurgu kitabının roman olup olamayacağı tartışmasıyla birleştiriyor: Virginia Woolf'un Bayan Brown'u ile "Bilimkurgu aynı tren kompartımanında ya da bir uzay gemisinde biraraya gelebilirler mi?" Yazarın bu soruya verdiği yanıt: evet: "Bence, eğer Bayan Brown ölürse, bütün o galaksilerinizi alıp, dürüp büküp çöp tenekesine atabilirsiniz. Eğer bir özne yoksa, kâinattaki bütün nesneler ne işe yarar?" Romanın artık bittiğini öne sürenlere yanıtı basit ve heyecan verici: "Romanın önemli bir sanat olduğunu düşünüyorum, çünkü ekmekten başka neyle yaşadığımızdan bahsediyor."

Kadınlar Rüyalar Ejderhalar'da toplanan on üç denemesinde yazıya, sanata, bilimkurguya, eski ve çağdaş mitlere, arketiplere, kadınlara ve erkeklere değiniyor Le Guin; Bulent Somay, Meltem Ahıska, Muge Gürsoy Sökmen, Deniz Erksan, Seda Tural ve Nurdan Gürbilek'in valmzca özenli değil, gerçekten lezzetli çevirileriyle.

Malum kadın dergisiyiz, denemelerin birinden, "Balıkçı Kadının Kızı"ndan özellikle söz etmeden geçemeyeceğim. Bir kadın nerede yazar? Çocuklar koştururken mutfak masasında, ev halkı yattıktan sonra oturma odasında, seyrek olarak ve ancak şimdilerde "Kendine ait bir oda"da. Bir kadın yazarken neye benzer?

"Balıkçı Kadının Kızı" başlıklı denemesine bu sorularla başlıyor Le Guin ve kadın yazarların yazma deneyimlerindeki, kendilerinin bile karanlıkta bırakmayı tercih ettikleri, yok sayılan bölgeye geliyor adım adım. Erkeklerin deneyimi tarafından tanımlanmış haliyle, bir kahramanlık edimidir. dünyevi olandan kopuk, yüce bir edimdir yazmak. Başkalarının, özellikle de kadınların fedakârlığını, şefkatini gerektirir. Kadınların yazma deneyimleri ise, biraz şaka gibi başlayan, yazarın deyimiyle, "havası alınan", başkalarının şefkat ve fedakârlığı bir yana, genellikle birlikte yaşanan erkeklerin hasetine, düşmanlığına rağmen yürüyen, birlikte yaşanan herkes, özellikle de çocuklar için yapılması gereken her şeyin yapılmaya devam etmesiyle birarada giden bir şeydir; işlerden bir iştir işte. Yazmak, kadınla birlikte kahramanlık olmaktan çıkar, sıradanlaşır ve aynı zamanda elde edilebilir, ulaşılabilir hale gelir. Tam da bu yüzden, *Küçük Kadınlar*'ın Jo'su, hem Ursula Le Guin, hem de aımesi ve kızı için, yazma onayı bulunabılecek, model alınabilecek tek "kahraman"dır.

Bir kadın nerede ve nasıl yazar? Bu sorunun yamıtı Ursula Le Guin'i kadınların yazmakla ilişkilerindeki esas ikilemin, yazmanın erkek tanımının kadınlara dayattığı ikilemin sorgulanmasına götürür: "Ya bebek ya kitap mitosu!"

Bu mitosu reddederken, yazmanın erkek tanımım, erkeklerin yazma koşullarını sorgularken, yine erkeklerin egemen oldukları bir dünyanın ürünü olan "kadın değerleri"ni yüceltme tuzağına düşmüyor Le Guin. Tek tek kadınların yalnızca kitap yazma ya da yalnızca bebek yapma haklarını, bunun meşruluğunu baştan kabullenerek konuşuyor. Ama bir yandan kadınlara dayatılan ikilemi reddediyor, öte yandan, soyut kadınsı değerleri değil ama, kadınların doğurganlıklarının ve buna bağlanan somut yaşam deneyimlerinin yazarlıklarına katkısının değerini görünür hale getirmeye çalışıyor: "Kadınların hem doğurma hem yaratma haklarının bu şekilde reddedilmesi, acımasızca savurganlıktır. Ev kadınlarına yasak koyarak edebiyatımızı fakirleştirmekle kalmamış, aynı zamanda dayanılmaz kişisel acılara ve kadınların kendilerini sakatlamalarına yol açmıştır. Woolf, çocuk doğurmaması gerektiğini söyleyen zeki doktorlara boyun eğdi, Plath çocuklarının başucuna birer bardak süt koyup kafasını fırına soktu.

Kadın sanatçılardan beklenen, başkalarım değil kendilerini feda etmeleridir. (Oysa Gaugin Duruşu erkek sanatçılardan yalnızca başkalarını feda etmelerini talep ediyordu.) Ben kadın sanatçının cinselliğini eksiksiz yaşamasına konan bu yasağın yalnızca kadına değil, aynı zamanda sanata da zarar verdiğini söylüyorum."

Le Guin çocuk yapmaktan vazgeçmemiş, kafasını fırına da sokmamış. Üç çocuk ve otuz kadar kitapla, yazmanın dünyevi, sıradan, başkalarının emeğine yaslanmadan, hayatla organik bir bağ içinde yapılabilir bir şey olduğunu kanıtlamış; ama yalnızca yapılabilir değil, çok çok iyi bir biçimde yapılabilir olduğunu; belki de aslında yalnızca bu biçimde iyi yapılabilir olduğunu. Ancak talihli olduğunu da saklamıyor: "Irk, sınıf, para ve sağlığın getirdiği talihle çifte ip cambazlığım yapabildim, özellikle de eşimin desteği sayesinde. O benim karım değil, ama evliliğe günlük temelde karşılıklı yardım faraziyesini getirdi." Kadınların büyük çoğunluğunun ırk, sınıf, para, sağlık ve paylaşmacı bir eş konusunda bu kadar talihli olmadıkları açık; pek çoğumuz için geçerli olan, birinin karısı olma dezavantajı da cabası. Çoğumuz daha uzun yıllar, "ya bebek ya kitap" mitosuna bir gerçeklik olarak çarpıp varoluşumuzun bir yanını seçip diğerini köreltmeye çalışmak zorunda kalacağız herhalde; ya da seçmeyi reddedenlerimiz, kafalarını fırına sokmasalar bile, daha uzun sure "analarının ağladığına" tanık olacaklar. Ama zorunluluklardan teori yapmayacaksak, bu ikilemi reddetme olasılığının bulunduğu bir gezegen, uzaylı kocakarının bize hikâye ettiği o "hiçbiryer" hep aklımızda olsun.

Nesrin Tura

Uçan Süpürge 2. Kadın Filmleri Festivali'nin ardından

Gelecek yıllarda daha çok kadın!

Uçan Süpurge 2. Kadın Filmleri Festivali'ni geride bıraktık. "Festival yaklaşıyor. Yapılacak ne çok iş var! Eyvah!" derken yoğun bir festival haftası yaşadık. Festivale, kadınlar arasında iletişim ve işbirliğini geliştirmeyi hedefleyen Uçan Süpürge'nin 2. kez beyazperdede kadınları buluşturacağını, filmlerde anlatılan kadın öykülerini birlikte izleyeceğimizi söyleyerek başladık.

Bu yılki festival ilkine göre bir hayli yol almış olarak kadınlarla ve tum sinemaseverlerle buluştu. Hepsinin yapılışı kendi başına birer öykü olan, dünyanın farklı yerlerinden farklı kadınlık durumlarını kadın gözüyle anlatan uzun metrajlı, kısa metrajlı, belgesel formunda doksan bir film izledik. Toplam altı tane olan gösterim mekânlarının beşi ücretsizdi. İstedik ki daha çok kadın olanaklarını zorlamadan film izleyebilsin, dünyanın çok çeşitli köşelerinde yaşayan kadınların öykülerine tanıklık etsin.

İkinci festivalin Türkiyeli kadın yönetmeni, bu coğrafyada yaşayan milyonlarca kadının yaşamında bir şekilde yer etmiş, filmlerinde bizim öykülerimizi anlatan Türkan Şoray idi. Türkan Şoray festival süresince Ankara'nın farklı mekânlarında bazen filmlerinin gösterimlerinde, bazen söyleşilerle onu seven kadınlarla birlikte oldu, ama gerçekten birlikte oldu. Sürekli parlak görünen o "yıldızın" arka tarafında "gerçek" bir kadın olduğunu en çok sevenleriyle söyleştiği, onlara sarıldığı anlarda fark ettik.

Türkan Şoray'la birlikte Almanya, İngiltere, İsrail ve Azerbaycan'dan kadın üzerine yaptıkları filmleri ve sıcacık duruşlarıyla yabancı yönetmenleri de konuk etme fırsatını bulduk bu yıl. Onların kamera arkasındaki öykuleri tanıdık olduğumuz öykülerdi. Gerçekleştirmek için çalıştıkları projeler de öyle.

Festivalin içinde sadece filmler yoktu elbette. Kameranın arkasında ve önünde sinemaya emek veren kadınların konumlarını sorgulayan, sorunlarını tartışan panellerle Türkiyeli ve İtalyan kadın sanatçıların eserlerinden oluşan, "Kadın Ressamlar" sergisi festivalın sunduğu diğer renklerdi.

Kadın Filmleri Festivali yapmak için işe başlarken temel amaçlarımızdan biri sinema gibi erkeklere ait bir alanda kamera arkasında emeği görünmez "olan" kadınlara destek olmaktı. Çok genç ve parasız bir festival olsak da sözümüzü tutmak için bir ilk adım attık. Sinemanın kıyısından köşesinden tutmaya çalışan kadınların zorlanmadan katılacakları bir "Kısa Belgesel Film Senaryo Yarışması" açtık. Toplam 108 eser gönderildi yarışma için ve biz yeni yeni öyküler okuduk. Önümüzdeki yıllarda da benzer destekleri sürdürmeyi planlıyoruz.

Siyasetin allak bullak olduğu ve ekonomik krizin hiç bitmediği bir ülkede bir "grup" kadının parasız pulsuz festival yapması ne demek? Aylarca süren sponsor bulma çabaları, düş kırıklıkları, uykusuz geceler ve bu festivalin kadın emeği üzerine kurulu bir festival olması demek. Zaten festivalin renkliliği ve ayrıntı yoğunluğu kadın elinden çıktığını hemen belli etti, sanırız.

2. Festivali de geride bırakırken gelecek yılın planlarını yapmaya başladık. Festival yapmakta pişerken bu işin ne ciddi, ne düşünce yoğun, ne ayrıntılı bir iş olduğunu anladık, ama heyecanımız festival duşüncesinin ortaya çıktığı andan daha az değil. Üstelik festivale konuk olmuş yüzlerce kadının, arkadaşların, festival konusunda "uzman" kişilerin, "Elinize sağlık," sözleri heyecanımızı ve motivasyonumuzu katlıyor. Çok yorulduk, ama sanırız değdi. Gelecek yıllarda daha da çok kadınla buluşmak için çalışmaya devam edeceğiz.

Uçan Süpürge

Lola+Bilidikid

Başka türlü bir aşk

Bileti alan herkesin birlikte izleyebildiği ve yönetmeninin eşcinsel olduğunu gizlemediği bir filmin varlığı; bu açıklık, kültür hayatımızda çok yeni ve kıymetli bir durum.

Kutluğ Ataman'ın *Karanlık Sular* filminde genç erkek kahraman zor bir anında, gün görmüş bir İstanbul travestisinden yardım görür yanlış hatırlamıyorsam. Aynı yönetmenin büyük güçluklerle sadece İstanbul, Ankara ve İzmir'de gösterime sokabildiği *Lola+Bilidikid* filminin esas karakterlerinin hepsi Berlin'de yaşayan erkek eşcinseller.

Filmde iki kadın karakter var, bir Alman ve bir Türk annesi. Kutluğ Ataman *Radikal*'de yayunlanan bir röportajda şöyle demiş: "Ben çok büyük acılarla büyüdüm, onun için bizim gibi insanlar ortaya çıkarsa her şeyden önce eşcinsel gençlerin hayatlarını kurtarmış oluruz. Buna bir sosyal hizmet olarak bakmak gerekiyor. Toplumun iyileşmesi, topluma yararlı kişilerin ortaya çıkması için bu tür pozitif hareketlerde bulunmak gerekiyor."

Filmin, derler ya, ışığından rejisine çok başarılı yanları var, fakat yararlı olmaktan çekinmeyen bir sanat eseri olması en tatlı yanı.

Eşcinsellik, seksenli yılların ortalarında Türkiye'ye politik, ideolojik bir tema olarak girdi. Bunda cesur İbrahim Eren'in yarattığı dalganın rolü büyüktür. Çoğu İstanbul'un gece hayatında türlü mevkilerde çalışan eşcinseller, bu yıllarda bazı hakları için açlık grevlerine varan eylemler yaptılar. Hiç unutmam İstanbul'un Emek sinemasında yapılan ilk açık ve toplu 1 Mayıs kutlamasına bu grup dayanışma mesajı bile gönderdi. Sarhoş ve belden aşağı esprili Can Yücel'i benimseyen yetkili sunucu bu mesajı okumadığı gibi yırtıp attı. O yıllarda İstanbul'da feministler, bu erkek eşcinsellerle irtibatlıydılar. Şunu hatırlıyorum; gece işinde çalışanlar çok olduğu için gece yarısından sonra başlayan toplantılar yapılırdı. "Karı"lar "ibne"leri tanıyıp anlamaya çalışıyordu, "ibne"ler de "karı"ları.

Turkiye'nin entelektüel, edebiyatçı, tiyatrocu, sinemacı erkek eşcinsellerinin pek ilgilenmediği bir süreçti bu. Beş yıldır yayımlanan aylık *Kaos GL* dergisi, kendi ifadesiyle Türkiyeli eşcinsellerin iletişim ve etkileşim zemini olarak yayınını sürdürüyor. Hayli önemli ve buyük bir etki alanı da var. Ama bileti alan herkesin birlikte izleyebildiği ve yönetmeninin eşcinsel olduğunu gizlemediği bir filmin varlığı, bu açıklık. kültür havatımızda çok yeni ve kıymetli bir durun, diye düşünüyorum.

Türkiye erkek eşcinseller dünyasında, hem köyü. hem şehri. hem kadınsılığı, hem erkekliği, hem askerliği, hem ev kadınlığını, en doğrudan travestiler yaşar sanki. Durumları hiçbir gizem ve yüceltmeye yer bırakmayacak kadar açıktır. En parasız, eğitimsiz. kimsesiz ve fahişelik yaparak geçinmek zorunda kalmış kesim onlardır. Gizlenemezler, erkeklerin ne kadar ikiyüzlü olduğunu en iyi onlar bilebilir, kadınların kocalarını korumaya olan merakını da. Filmde travesti "Calipso" ev kadım olan karşı komşusuna der ki, "Sen iyiydin ama kocan daha iyiydi." Televizyonda gelin kaynana programını sunan Aydın'ın, kocalarıyla yatabileceğim havsalası almayacak olan kadınlar gibi şaşırır kalır komşusu, erkek bir Fikret sandığı Calipso'nun karşısında. Filmin en arada kalmış, en kahraman, en çaresizleri de travestiler.

Filmin en güzel sahnesi, neredeyse didaktik olacakken, burnu sızlatacak bir samimilikle, bundan yırtıyor. Maço Bilidikid, sevgilisi Lola'nın erkeklik organını kestirmesini ve kadın olmasını istemektedir. Lola, "Karın olur, her gün yerleri siler, kurabiye pişirip senin yolunu gözleyen bir kadın olursam, bir zamanlar âşık olduğun erkek olmaktan çıkarım ve sen beni terk edersin," diye anlatır erkeğine. Lola'nın özlemini duyduğu, iki eşit eşcinsel erkek arasında yaşanacak gönüllü bir aşktır. Bunun önundeyse ne çok engel vardır. *Lola+Bilidikid*, karanlık gece kulüpleri, karanlık parklar, kaçak odalar ve pis tuvaletlerde bu aşkların yaşanmasının nasıl mümkün olamayacağı üzerine içli ve gerçekçi bir film. Eşcinsellik korkusu ve nefretiyle yüzleşmek ve erkeklikle olan hesaplarımızı gözden geçirmek için güzel bir fırsat sunuyor.

Handan Koç

Tracey Emin

"Özel hayat diye bir şey yoktur"

Tracey Emin her şeyden önce bir kadın. Ve sonra sanatçı. İngilizlerin son star sanatçısı Tracey Emin, plastik sanatlar dünyasının bir numaralı kadın sanatçılarından. Yaptığı, kimi zaman bir aşk şiiri okumak, kimi zaman kürtajını anlatmak. Bazı sanat otoriteleri onu sanatın sonunu getirmekle suçluyor. Kim ne derse desin, Tracey Emin işini biliyor. En çok birayı ve erkekleri seviyor, bir de doğmamış çocuğunu.

New York-Soho'nun entel sokağı Green Street'deki Lehmann Maupin Galeri'nin önü tıklım tıklım dolu. Galeriden içeri girmek için bir süre kuyrukta beklemelisiniz. İngiliz sanatçı Tracey Emin'in son show'u (sergiye show diyorlar buralarda) *Her Parçam Kanıyor* başlığını taşıyor. Galeriden içeri girdiğinizde, tam sağınızda, neondan bir yarı çap var. Tracey, ideal penis boyunu tartışmaya açıyor. Ve yine aynı sergide tahtadan bir bungalov yapmış, onu sergiliyor. Duvarlarda Tracey Emin'in yazdığı bir takım karalamalar onu anlatıyor. Aslında Tracey, yamuk yumuk yazısıyla kendi kendini anlatıyor. Bir yazısında kürtajından, doğuramadığı bebeğini nasıl özlediğinden, bir diğerinde bir ülkeyi en iyi tanımanın yolunun o ülkenin erkekleriyle yatmaktan geçtiğinden bahsediyor. Bir başka köşede kanlı tamponları görüyorsunuz. Galerinin arka odasında ise Emin'in hemen hemen her sergisine taşıdığı yatağı ve kendi elleriyle dokuduğu battaniyesi gözünüze çarpıyor. Battaniyenin üzerinde, "Seni deli gibi severken nasıl terk ettim", "Korkuyla ıslağım ve yatakta çok iyiyim." yazıyor. Sergiyi belki de en önemli ziyaretçisi David Bowie ve karısı Iman. Tracey'nin üzerinde onu saran etekleri drapeli harika bir elbise, ayaklarında ise gümüş lame pabuçlar var. Gözlerindeki güneş gözlüğü alkolden çökmüş gözaltlarını bir nebze olsun saklıyor.

Tracey Emin'le ayak üstü konuşuyoruz. Onunla 95 İstanbul Bienali'nden tanışıyoruz, bira içmişliğimiz, acıdan, depresyondan ve dansçı olma hayallerinden konuşmuşluğumuz var. "Yorgunum, çok yorgunum ama New York'ta bir sergi yorulmadan olmuyor," diyor. Tracey'nin en bıktığı şey, yaptıklarımız sanat mı diye soranlar. "Bu soruyu yanıma yaklaşıp soruyorlar. Sanat yapmasam bu soruyu sormaya neden ihtiyaç duysunlar ki?" diye soruyor. Tracey Emin'in babası Kıbrıslı bir Türk. Aldırdığı bebeğine sürekli hediyeler almak Tracey'nin en büyük merakı. Sonra sergilerinde bütün bu hediyeleri sergiliyor. Bir yandan da bira içiyor. İstanbul'dan aldığı pembe fiyonklu bir bez terlik, bir de altın yüzük, New York'tan kim bilir ne alacak kızına. Tracey'nin çocukluğu çok zor koşullar altında geçiyor. Özetle, parasızlık ve babasızlık. Sonra, Maidstone Sanat Okulu'na gidiyor. Ama resimleri kendi deyimiyle tam bir "rezalet." Sonra bebeğini aldırıyor ve depresyona giriyor. Hissettiği tam üç yıl boyunca acı, acı, acı. Ve bu üç yıl boyunca Tracey Emin, hiçbir şey yapmıyor. Ve Tracey için "kürtajdan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmuyor." Sonrası tipik gelişiyor. Dibe vuran Tracey, yüzeye çıkıyor hatta daha yukarılara. Tüm çektiği acıları, tüm onu yaralayan olayları herkesle paylaşmaya karar veriyor. O sıralarda, "Sanata, Tanrıya ihtiyacı olduğu kadar ihtiyacı var." Tracey, show'larında elinde defteri şiir okuyor. İstanbul'u dolaşırken, "Döndüğüm her sokak / yaptığım her yolculuk / avucumda sevgilinin öpücüğü / kalbim hâlâ bomboş / beni kucaklıyor / öpüyor boynumu, ağzımı / bana bir daha acı duyamayacağımı söylüyor / biz geçmişiz, bugünüz ve geleceğiz / onu dinliyorum / sarhoşum / yardım et, yanıyorum arzudan, yanıyorum / her yerde soluk almak zor / onu arıyorum," dizelerini yazıyor.

Amerika'yı dolaşırken ise *Ruhu Keşfetmek* başlıklı otobiyografik kitabına şu dizeleri yazıyor: "Joyce Hala oradaydı / ona diyordu ki çok yaramazsın / etrafta dolaşıp / garip oyunlar oynadığı için / Bilmem- garip oyunlar / bana her şeyin gerçek olduğunu hatırlatırlar / oraya öylece uzandım / kanım yavaş yavaş akıyordu / bedenimin etrafında / sevgili tanrım bir an / her parçamın kanadığını düşündüm." Tracey, tüm Amerika yı dolaşırken ve kitabını yazarak ve okuyarak geçirdiği yolculuk boyunca ninesinin ona verdiği sandalyeyi de beraberinde götürüyor. Çünkü ninesi doksan üç yaşında ve bu sandalye de ninesi kadar yaşlı. "Yaşlı sandalyeyi" patchwork, tığ işi ve apliklerle süsleyen Emin'e göre sandalye de onun hikâyesini anlatıyor. Tracey Emin bir elinde sandalyesi ve bir elinde kitabı tüm Amerika'yı dolaşmaya San Francisco'dan başlıyor.

Son sergisinde içi dolu bir de küvet var. Ve Tracey'nin çırılçıplak küvet içindeki fotoğrafları. Tracey'nin reglini de, tüm âşık olduğu erkekleri de, terk edildikten sonra kafayı yiyişini de, kürtajını da biliyoruz. "Özel hayat diye bir şey yoktur," diyor, çünkü ne zaman özel hayatını anlatmaya başlamış, o zaman özgürleşmiş. Çünkü, "Anılar herkese ait, birine değil." Tracey Emin bir keresinde David Bowie'ye, "Ben Anglosakson değilim." diyor. Evet Tracey Emin, kesinlikle Anglosakson değil. Ama Anglosakson bir kültüre öyle olmamayı öğretiyor. Özellikle kadınlara, bedenlerini, selülitlerine, bira göbeklerine rağmen sevmeyi; aşktan, seksten sonra utanmamayı, bir erkeğe âşık olmaktan çekinmemevi ve en önemlisi kadın olmaktan, özel hayatını paylaşmaktan başka hiçbir şey yapmayarak, entelektüel bir sürü ahkâmın kesildiği plastik sanatlar dünyasının bir numaralı star kadın sanatçılarından biri nasıl olunur, onu, öğretiyor. Avrupalı ve Amerikalı izleyici de yeni bir peygamber bulmuşçasına ona tapıyor, işlerine baktığında eski bir dostu görmüşçesine tatlı tatlı gülümsüyor. Tabii ki İngiltere de, Tracey'yi tüm dünyaya lanse ederek adeta günah çıkartıyor, Viktorya Dönemi'yle ilgili çoğu günahından arınıyor.

Ayşegül Sönmez

Figen Şakacı

"Mizah erkeklerin tekelinde değil"

Figen Şakacı sahneye çıkar çıkmaz *Tombul Tombul Memeler* şarkısı çalmaya başlıyor. Şakacı, el kol hareketleriyle sizi sahneye davet ediyor. Sonra da şarkıyı eleştiriyor: "Niye biz kadınlar bu tür şarkılarda kalkıp oynuyoruz ki?" Kendi soyadına değiniyor. Meğer "Şakacı" onun gerçek soyadıymış. Soyadı yüzünden yaşadığı zorlukları bir bir sıraladıktan sonra genç kızlığını, evden ayrılışını, sol çevrelerdeki günlerini anlatıyor. İş başvuruları, aşk ve külotlu çoraplar karşısında düştüğü, düşürüldüğü durumlar, kadınların kendini koruma ve ele verme yolları, tekmili birden.

Stand-up yapmaya nasıl başladınız?
Bu benim hiç bilmediğim ve deneyimimin olmadığı bir alan. Hani, sen ne kadar komik bir kızsın, sen de yapsana, itmeleri vardır ya arkadaşlar arasında, hep öyle teşvikler vardı. Fakat ben asla gaza gelmeyeyim, ne işim var, bir de elalemin maymunu mu olacağım, diyordum. Böyle mal bulmuş gibi atlanıyor ya, bu popüler kültür. Ben de yapmayayım şu işi, dedim ama artık öyle bir duruma geldi ki, e, ne olacak yapsan, dedim. Çok çekingen, çok acemi başladım, dediğim sebeplerden dolayı. İlk gece, zaten ne olduysa ilk geceden sonra oldu. O kadar beğenildi, insanlar o kadar kendilerini buldu ki bir şekilde. Madem eğleniyorum ve eğleniyoruz, çoğalıyoruz orada, o zaman devam edeyim, dedim. Yoksa ben şimdi stand-up'çıvım, metin yazayım, şöyle bir kurgusu olsun filan diye düşünmedim. Doğaçlama yapıyorum, anlatacağım hikâyeler var, onlar zaten standart değildi.

Ne kadar süredir yapıyorsunuz?
Sekizinci oyuna geldiniz siz. Oyun da demeyeyim, bir şey anlatıyorum ben, oyuncu değilim.

Ama oldukça rahatsınız, ilk defa yapmanıza rağmen?
Niye biliyor musunuz, başka biri olmaya çalışmıyorsun ya, ondan o. Bir metnin olsa, ya da sürekliliği olsa, sen o metni anlatırken başka biri olmaya çalışsan, başka bir şeyi haber veren bir insan olsan, kasılırsın. Hayır, aynı kadınım sahnede de, biraz daha götüm başım oynuyor belki anlatırken. Komiklik olsun diye bir şey yaptığım yok, komik olan zaten anlattığım şeyler.

Mesaj da vereyim, insanlar bunları öğrensin diye düşünüyor musunuz?
Ya tabii, çok hâkim bir dil var ya. Şimdi bu stand-up'lar niye çıktı ortaya, niye bu kadar çoğaldı. Çünkü bizim kültürümüzde zaten meddahlık diye bir şey var. Bir ara durdu. Cumhuriyet döneminde de yapıldı, Abdülhamit döneminde de yapıldı. Mendilini şuraya atan, kahvelerde konuşurdu, biz böyle bir kültürden geliyoruz. Yani anlatan ve dinleyen arasında bir hiyerarşi yok. Bire bir, karşı karşıya. Şimdi benim yaptığım da bu. Her popüler olanı da eleştirmek gerekmiyor. Mesela bu anlamda çok beslendiğimi düşünüyorum. Barda oturan bir adam vardı, oyundan sonra, "Çok sağol ya," dedi, "Neden," dedim. "Ben kadınları anladım ya," dedi. "Benim çok sevgilim oldu bugüne kadar ama böyle düşündüklerini, düşünebileceklerini, kendi hayatlarıyla alay edebilecek kadar da dışarı çıkabilecekleri aklıma gelmiyordu aslında." Kadın romantik, içeri çekilen, seyreden, bilmem ne, hayır, öyle bir kült yok.

Cinsiyetçi, erkekler arası bir terminoloji ve genelde de kadınları ti'ye almaya yönelik bir mizah gelişti Türkiye'de. Bu çok satan aynı zamanda çok da prim yapan bir şey. Siz bunu tersine çevirdiniz bir anlamda, bunun getireceği zorlukların olabileceğini düşündünüz mü?
Düşündüm, bilerek yaptım. Mizah erkeklerin tekelinde falan değil. Kadına çizilen tipik bir imaj vardır ya. Hayır, kadınlar komiktir, ironiktir, iyi kullanırlar beden dillerini, zekidirler, bütün bunlar erkeklerin tekelinde değil. Açın bazı dergileri, en komik olanları, kadınların, işte verdi mi, vermedi mi bilmem nesi. Yıllardır bu böyle. Ben de orada heriflerin bir kadın tavlamak için neler yaptıklarını anlatıyorum, bu bilinçli tabii ki.

Anlatınızda hep, "baba, abi" diye konuşuyorsunuz, anlatıyla bir ilişkisi var mı?
Yok, bu benim üslubum. Başka bir tip, başka bir kalıp, şu dil tutar, diye düşünmedim, hesap yapmadım. Zaten sanırım insanların sevmesinin sebebi de bu. *Neyse Ne* ismi bundan, yani neyse o. Şöyle yapsam tutar, diye bir hesabım yok, olmasını da istemem. O bir dil, daha kadın dili, ya da daha hanımefendi bir dil ya da daha sert ve sivri bir dil olsun, bunları kurgulayayım ve bu sözcüklerle konuşayım, diye bir derdim yok. Figen olarak benim üslubum böyledir zaten.

> Figen Şakacı yirmi sekiz yaşında. Daha önce gazetecilik, reji asistanlığı yapmış, şu anda da hem senaryo yazıyor hem de Kemancı Kültür Merkezi'nde stand-up yapıyor. Diğerlerinden farkı, sahici şeyler anlatması. Daha doğrusu yaşadığı hikâyeleri anlatıyor Figen Şakacı. Hikâyelerini anlatırken de kadın olarak yaşamayı, kadın erkek ilişkilerini, insanları ve daha birçok şeyi sorguluyor, ortaya koyuyor.

Ne: İç Ça av

İzleyiciler gelip fikir vermek istiyorlar mı?
Öyle şeyler oluyor, çok seviniyorum. "Gerçekleri anlatın," dedi bir gün bir kadın, nasıl ajite olmuş. Hiç böyle bir derdim de yokken, hani ajite edeyim, sokaklara dökeyim. Yanında da sevgilisi var, nereye dokundum kim bilir. Geçen gün bir anlatıda, grup halinde gelen bir topluluktaki kadına, 'Sen sevgilini başka bir kadınla görsen ne yaparsın?' dedim. "Sessizce çeker giderim," dedi. Belki de refleksli bir tavır o. Zaten biz bir sıfır yenik başlıyoruz, hep kaledeyiz aslında. O edilgen konumdan çıkalım, bunları da yapalım. Anlattığım şeyler zaten o anlamda şov olsun ya da gösteri olsun diye geyik babından şeyler değil. Bir gün bir anne kız gelmişti, ikisi birden, "Biz yaşadığımız şeyleri bulduk anlattıklarınızda," dediler. Halbuki bir kuşak farkı var arada, aynı anda anne ve kızın sevmesi ilginçti.

Diğer stand-up'çıları nasıl buluyorsunuz?
Hep aynı şeyi anlatıyorlar bir kere. Ben zekânı orada oturan, edilgen gibi duran birilerinin üzerinden ispatlamaya çalışmak istemiyorum. Bunu yaptığımda o, birini sarmak ya da birinin üzerinden bir şey söylemek oluyor. Aynı anda gülmek oluyor benim yaptığım. Sahnede bir basamak üstte duruyor oluşum bana bir şey katan, sizden farklı kılan bir şey değil. O yüzden istemiyorum öyle bir hiyerarşi olsun. Ben aşağı ineceğim, yine muhabbete devam edeceğiz havasında bitsin istiyorum. Bir sürü stand-up izledim, bok atmak için söylemiyorum ama Zagor Beyoğlu'nda yürüseydi ne olurdu? Bana ne bunlardan, artık merak etmiyorum. Ben bir ayna tutuyorum ve o aynanın karşısında sağlam duruyorum, siz de durun, mecbur değilsiniz ama durun siz de. Başka ve olmadık hayatların haberlerini komikmiş gibi anlatmayın, ben ona güldüm geçtim zaten. Başka bir şeyin peşi sıra gidelim; gülesim de gelmiyor onun arkasından, gidesim de gelmiyor.

Sahnede nasıl bir ilişki oluşuyor izleyicilerle?
Seyirciyle göz teması kuracağım, oradan bana sıcak elektrik gelecek. Ben profesyonel değilim, dolayısıyla oradan alacağım elektrik beni daha çok keyiflendirecek. Sevgilisiyle gelen erkekler öyle hoşuma gidiyor ki, suçüstü yakalanmış gibi oluyorlar. Ben anlattıkça kadın şöyle bir dönüp bakıyor, "Ulan sen de bunu bana yapmıştın," der gibi. "Yok canım, o kadar değildi," duruşuyla, öyle bir toparlanıyorlar ki, tam suçüstü psikolojisi.

Genelde gösteri dünyasında farklı çabalar içinde olan insanlar başarı geldikçe farklı yerlere savrulabiliyorlar.

Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?
Benim çok iyi bildiğim bir çark bu, televizyonu biliyorum, basını biliyorum, buralarda çalıştım. Tek tek insanlar nezdinde ve genel etik anlamında bunlar benim tercihlerim sonuç itibariyle. Bilmem ne şova çıkmamak benim elimde. Ben o kanaldan gitmiyorum, ben başka bir yerde duruyorum. Belki daha genç ya da daha deneyimsiz olsan bunun içinde boğulabilirsin ama ben bildiğim bir nehirde boğulmam.

Yaşadıklarınız geleneksel yapının dışındaki kadınları anlatıyor. Siz de böyle bir kadın olarak kadınlara aslında ne anlatmak istiyorsunuz?
Mesela bir bara gittiğinde sen kasılma, 'adam kasılsın, biraz da böyle yaşansın. Çünkü sezgileri ve zekâları çok önemli ve değerli olan bir cinsiz biz. Bu ironiyi, bu mizahı kullanalım, bunu niye gömüyoruz ki. Zaten toplum bize bunu dayatıyor. Gördük, bin yıldır bu ülkenin tarihinde, dünya tarihinde kadınlar zaten hep arkadan bakmış, arkadan gelmiş. Bununla dalga geçen, bunu görüp bununla yüzleşmiş, bununla hesaplaşmış biri çıksın artık. Popüler kültür bile olsa, o popüler kültürün dayattığı hegemonyaya da karşı çıksın. Buna dışarıdan bakarak, bunu aşmış olmanın rahatlığıyla baksın. Çünkü bunun ceremesini en fazla kadınlar çekiyor. Bundan kurtulunmaz öyle dünden bugüne, bunu çekerken biraz da eğlenerek çeksin en azından, kendine de gülsün, bunu istiyorum. Çok militan olmadan da halledilebiliyor bir şeyler, onu hayat bana öğretti. Mücadele devam edecekse, ki yeterince sivrilttiğimizi düşünüyorum, artık biraz o sivrilttiğimiz yerle oynayarak, orayı kuşatarak ilerleyelim, o kanalları öyle açahm istiyorum. Çünkü şu imajı yıkamadık; feministler çirkin olur, bıyıklı olur, sıkıldım artık, hayır, öyle değil. Bu da erkeklerin uydurduğu ve dayattığı bir şey sonuç itibariyle. Ben bunu da atarım üzerimden, ama bu tavrımı da koruyarak yaparım, ondan sonra parmağımda oynatırım aslında, donumda sallarım hatta. Hem bu bakıştan, hem de bu ironiden yola çıkmak gerekiyor.

Politikadan bahsedecek misiniz?
Politikadan bahsediyorum zaten, yani ben bahaneyim orada. Asla otobiyografi değil benimki, orada bir aracıyım ben. İdeolojik bir sürü hayatların aracısıyım, bir arketipin aracısıyım, bir prototipin aracısıyım, bir bakışın aracısıyım, bir dilin aracısıyım. Derdim kendimi anlatayım, boşalayım, deşarj olayım, bu beni motive etsin değil ki. Başka bir şey var, başka bir hayat biçiminin arkasından sesleniyorum aslında. Yoksa orda, ben show girl'üm, burada bir oyun oynuyoruz, hadi siz de katılın, değil. Ha, buna burun kıvıracaklar olacak, onlar zaten o hayatın içinde değillerdir, diye düşünüyorum, o da tercih meselesidir. Bu ülkenin artık sahici ilişkilere, sahiciliğe ihtiyacı var. Bu fikrin arkasında durup oradaki sağlamlığı korursan, anlattığın şeyler çok boktan da olsa, o sahicilik geçiyor insanlara, çünkü özlediler, ben de özledim. O oyunlar bitti, bu klasik tavlamalar da, bilmem neler de bitti, geçelim, hadi geçelim bunları istiyorum. Kendi hayatımda da bunu istiyorum, o yüzden de kadınlar seviyor. Çünkü adamlara göz süzmekten sıkıldık artık, doğru dürüst konuşalım istiyorum. Ya da adamlar da belki artık bunu aramaktan sıkıldılar. O kadar seksiyim ki, havası da yaratmayalım, siz de bokunu çıkartmayın, harbi olun, canımızı yiyin.

Yaşadıklarınızı anlatırken solcu olmanın kadınlığı yalıttığından dem vuruyorsunuz, o yanını eleştiriyorsunuz?
Evet, mutlaka bir ahlakı vardır, çok insanidir gibi düşüncelerimiz var, evet, bunlar doğrudur ama başka bir sıkışmışlığın içerisinde yaşanınca ele yüze bulaşıyor. Bir kadın olarak kendini keşfetmekte o kadar gecikiyorsun ki, çünkü başka bir işin var. Diyorum ya, ben rüyamda Che'yle öpüşünce fark ettim. Evet biz bir mücadelenin içindeyiz ama orada da öpüşebildiğime göre ben de bir kadınını yani. Adam da hoşlanmış benden. Ama oradaki ihanet bire bir kadın erkek ihaneti değil, sana kadın olmayı unutturan bir akışın içindesin. Orada akıp giderken ne kadın olduğunu fark ediyorsun, ne üstüne başına dikkat ediyorsun. Ve bütün bunları geç yaşadığında, geç fark ettiğinde, her şeye geç başlamış oluyorsun. Ve bütün bu soruları sormak için de gecikmiş oluyorsun aslında.

Nevin Cerav

PANO

• Biz lezbiyen feministleriz ve lezbiyen feministlerle tanışmak, konuşmak, yazışmak istiyoruz. Eğer varsanız, oradaysanız bize ulaşın. PK 470 8022. Şişli, İstanbul

• Bir kadın kuruluşunun sekreteryasında çalışmak isteyen, İngilizce bilen kadınların bizi aramasını bekliyoruz. Tel: 0212. 248 16 80.

• Mor Çatı Eylül ayının ilk haftasında Kendini Savunma Kursu düzenleyecek. Katılmak isteyenler, daha fazla bilgi almak için 0212. 296 40 30 nolu telefonu arayabilirler.

• İngiltere'de hem çocuk bakmak hem İngilizce öğrenmek ister misiniz? Elif Beşli. Tel: 0212. 230 63 82.

Feministler feministlerle tanışmak, tartışmak istiyor

8 Mart 1999'dan sonra bir grup feminist kadın, daha önce başlatılan büyük bir Türkiye toplantısı çalışmalarını sürdürüyor. 17 Mayıs'ta "Nasıl Feminist Olduk, Feminist Olmak Hayatımızı Nasıl Değiştirdi" başlıklı ilk forumlarını yapan feministler, **17 Temmuz**'da "Özel Alan, Kamusal Alan" konulu ikinci forumlarını yapacaklar.
Adres: Bekâr sok. Toplumsal Araştırmalar Vakfı üst katı (Sappho'nun üstü).
Saat: 19.00. (Yer değişikliği olması ihtimaline karşın, lütfen toplantı tarihinden önce *Pazartesi*'yi arayın.)

Dağıtımımızda problemler var. Siz de ***Pazartesi***'yi zor bulanlardansanız abone olun, bulamayanları abone edin. ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelsin.

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 3.600.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.800.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Semra Emre,
Türkiye İş Bankası, Parmakkapı Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1042 / 103502

Dikkat: Abone ücretim yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay ***Pazartesi***'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Hangi ceza öfkemizi yatıştıracak?

Karabük'ün Ovacık ilçesinde, beş Telekom görevlisi ilçe ve çevre köylerdeki kadınların telefon görüşmelerini dinleyip kaydetti. Ardından kadınları arayıp kendileriyle görüşmelerini sağlamak için şantaj yaparak; yirmi kadar kadına bu yolla tecavüz ettiler. Olayın ortaya çıkmasından sonra üçü teknisyen olan beş görevli tutuklandı. Telekom görevlilerinin şantaj yoluyla tuzağa düşürüp tecavüz ettiği kadınlardan yirmi sekiz yaşındaki G.K.'nın kocası, "Karım suçlu," diyerek G. K.'yı boşadı. O şimdi yakınlarının yanına sığınmak zorunda kaldı.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu) Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura
(Görsel Yönetmen) Semra Emre
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu) Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nevin Cerav, Nural Yasin, Sonat Zeyüt, Şahika Yüksel, Tülen Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp

Günü mesi belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. (Bürokrat): Rana Marmertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul
Tel/faks: (0212) 292 07 38, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-mail: pazartesiderg@[illegible]
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayrımı: Mondo
Basın: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık ve Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir Yay